

ÖNSÖZ

Küreselleşme son dönemin en gözde konularından birini oluşturmakta , akademik ve siyasi çevrelerde çeşitli boyutlarıyla çok tartışılmaktadır. Kimi yazarlar küreselleşmenin çok daha önceden başlayan bir sürecin devamı olarak algılarken kimi yazarlar da geçmiştekinden farklı, özellikle son çeyrek yüzyılda özellikle enformasyon teknolojileriyle öne çıkan bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Kimilerine göre dünyanın bugünkü tablosu küresel bir “köy”ü (village) andırmakta, kimilerine göre ise sanıldığıının aksine küresel bir yağmaya (pillage) dönüşmektedir. Ortaya çıkan bu tablonun gelişme ve refahın eşit bir şekilde her tarafa yayıldığını anımsatan “küre”den (globe) ziyade, az sayıda belli bölgelerde toplandığını gösteren “piramit”e (pyramid) benzediğini düşünenlerin sayısı hiç de az değildir.

Kapitalist ülkelerin ürettikleri mal ve hizmetlerin tüm dünyayı coğrafi sınır tanımadan dolaşması ve bu sayede dünya ekonomisinin bütünleşmesini hedefleyen, temel felsefesini neo-liberal düşüncelerin belirlediği ve genel bir deyişle “küreselleşme” (globalisation) olarak adlandırılan çok yönlü bu değişimler; en büyük örgüt olan devlet’den, en küçük örgüt olan aile’ye varıncaya kadar mevcut toplumsal kurumları da tepeden tırnağa değişime zorlamaktadır. Nitekim küreselleşme sonucu;

1. Coğrafi sınırlar artık devletleri birbirinden ayıran bir öge olmaktan çıkmıştır.
2. Küresel toplumu (yani bütün toplumları) kuşatan tek bir ekonomik sistem söz konusudur o da serbest piyasa ekonomisidir.
3. Ulusal kaynaklara dayalı, içe dönük kalkınma dönemi sona ermiştir.
4. Bu süreçte ulus devletin tanımlayıcı özellikleri daha da önem kazanmıştır.

Gerçekten de hayli mesafe alınan küreselleşme sürecinde, bugün dünya ekonomisine yön veren çokuluslu şirketlerin dayattığı neo-liberal politikaların öngördüğü en köklü değişim “devlet” üzerine olanıdır. Kapitalizmin küreselleştirdiği dünyada yeni düzenini kurmak ve sağlamlaştırmak için kendi önünde ulus devletleri en büyük engel olarak görmesinin doğal bir sonucu olarak bugün tüm dünya, ‘devlet’i yeniden tanımlama çabası içerisine girmiştir.

Yapılan bu araştırmada Küreselleşme tanımlanarak tarihi süreci incelenmiş ve etkili olduğu sahalardaki Türkiye zerine olan etkileri değerlendirilerek alınması gereken tedbirler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada beni yönlendiren ve tecrübelerini aktaran İnon niversitesi ğretim yelerinden Yrd.Doç.Dr. Sayın Vehbi BAYHAN'a, ve manevi yardımlarını esirgemeyen sevgili eşime şükranlarımı sunarım.

Bülent CANBAY

Malatya, 2007

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KÜRESELLEŞMENİN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
VE TÜRKİYE’NİN ULUSAL STRATEJİSİ

Bülent Canbay

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

139 + xi sayfa

2007

Danışman : Yrd.Doç.Dr.Vehbi Bayhan

Küreselleşme, aslında yeniymiş gibi gösterilen ancak hiç de yeni olmayan bir olgu. 20’inci yüzyıl başlarında uygulamaya sokulan ancak iki Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemi ile kesintiye uğrayan bir değişim şekli. Ekonomik, siyasi, kültürel, çevresel, teknolojik alanlarda görülen ilginç gelişmelerin nedeni. Güçlünün daha güçlü, zengininin daha zengin, fakirin ise daha fakir olduğu bir sistemin ismi. Küreselleşme, 1.3 milyar civarında insanı günde 1ABD doları ile yaşamaya mahkum eden yeni bir dünya düzeni olarak tanımlanıyor. Kimilerine göre yeni dünya düzeni, kimilerine göre ise yeni bir dünya düzensizliği.

Yapılan araştırma sonucunda herkesin üzerinde hem fikir olduğu bir küreselleşme tanımına rastlanamamıştır. Kanaatimce küreselleşmeyi en iyi izah eden tanıma göre; Küreselleşme; teknoloji ve haberleşmedeki baş döndürücü gelişmeler sonucu dünyanın küçülmesi ekonomik ve siyasal sınırların giderek ortadan kalkması ve neticede maddi ve manevi değerlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması ile, ülkeler ve milletlerarası iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel temas ve etkilerin giderek artmasıdır.

Dünyada uygulanan ekonomik sistem ve ekonomi politikaları giderek birbirine yakınlaşmaktadır. Kısaca, küresel ekonominin daha yoğun olarak gündeme gelmesiyle birlikte serbestleşme daha fazla önem kazanmakta, Çok uluslu şirketler ve uluslar arası örgütler ortamı şekillendirerek ülkelere etkili olmaktadır.

Küreselleşme, siyasi boyutta iki kutuplu dünya düzeninin yaşandığı soğuk savaş dönemine göre çok daha farklı politik uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Her şeyin serbest piyasaya terk edilmesi, piyasaya egemen olanların tüm toplumsal yaşama egemen olmaları, ekonomik ve medyatik gücü elinde bulunduranların dünyanın yönetilmesinde söz sahibi olmaları gibi ilginç bir durum ortaya çıkmıştır.

Ortaya konan rakamlar küreselleşme ile beraber çevre kirliliğinin de nasıl yayıldığını göstermekte, küreselleşme ile yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak çevrenin ve doğanın nasıl tahrip edildiğini gözler önüne sermektedir.

Kültürün küreselleşmesi sadece müzik, film ve eğlence dünyası ile sınırlı kalmamıştır. Küreselleşme ile birlikte insanların tüketim anlayışları da büyük değişimler göstermiştir. Toplumlar, ürettiklerinden daha fazlasını tüketir duruma gelmişlerdir.

Gelişmiş ülkeler, teknolojinin sağladığı gelişmeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kontrol edilmesinde önemli bir unsur olarak kullanmışlar ve kullanmaya devam etmektedirler. Artık 21'inci yüzyılda güç, bilgi ve teknolojiyi en iyi kullananın elinde olacaktır.

Türkiye; yaşanan bu gelişmeler sonucunda mali disiplinsizlik, makroekonomik dengesizlik, yüksek enflasyon, sık sık devalüasyon, reel gelirin gerilemesi, adaletsiz gelir dağılımı kısır döngüsünü kıramamış ve uygulanan IMF politikaları ile fakirleşmeye devam etmiş ve küreselleşme liginde sınıfta kalmıştır.

ABSTRACT

Master D. Thesis

THE EFFECTS OF GLOBALISATION ON DEVELOPING COUNTRIES AND NATIONAL STRATEGY OF TURKEY

Bülent Canbay

İnönü University
Institute of Social Sciences
Department of Sociology

139 +xi pages

2007

Supervisor : Assoc.Prof.Dr.Vehbi Bayhan

Globalisation is a fact that has been thought as new but not a new fact. It is a changing form that starts in the first period of 20th century but have break in the Second World War and Cold War.It's the reason of abnormal development in economic , politics,cultural,environmental and technological field. It is the name of a system that powerful becomes more powerful, wealthy more wealtier and poor more poor. Globalisation is defined as a new world system that sentences aproximately 1.3 billlion people to live with one dollar a day.It's a new world system to some people, new world disorder to others.

There is no definition of globalisation that everybody agrees with it. In my opinion, this is a best defination describes the globalisation : 'Globalisation is the removal of political and economic borders by the result of major developments in technology and communication and increasing economic,politic,social and cultural relation and effects between countries and nations by the help of spreading all the values out of the national borders.

Economic systems and politics which are in progress in the world come closer day by day. Shortly, liberalism becomes more important, trans national corporations(TNC)

and international organization becomes more effective upon nations by being popular of global economy.

Globalisation has brought more different political procedures contrary to the cold war period that had lived two polarized world political system. To leave all to liberal economy, being dominant in the society of the ones who are dominants in markets, the ones who have economic and mediatic power being arbiter in the world governance created really strange conditions in the world.

Statistics with the globalisation point out how environmental pollution increases, and how environment and nature is being destroyed.

Globalisation of culture is not limited only with music, film and entertainment. People's understanding of consume has dramatically changed. Societies become more consumer than their productivity.

Developed countries have used the technological improvements to control the less developed and the developing countries as an important element and still continue to use. The power will belong to the ones who use the knowledge and technology anymore in the 21st century.

Turkey couldn't have passed beyond vicious circle of financial indiscipline, macroeconomic inequality, high inflation, often devaluation, real income recession, unjust income share as a result of this advancement and became more poor with IMF strategy and couldn't pass the exam in the globalisation league.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1. Konunun Önemi.....	1
2. Araştırmanın Amacı	2
3. Araştırmanın Kapsamı.....	2
4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri.....	2
5. Araştırmanın İçeriği.....	3
1. BÖLÜM TERMİNOLOJİK AÇIDAN KÜRESELLEŞME	4
1. Küreselleşme Kavramı.....	4
2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi.....	10
3. Küreselleşmeye İlişkin Yaklaşımlar.....	15
3.1. Aşırı Küreselleşmeciler.....	16
3.2. Kuşkucular.....	17
3.3. Dönüşümcüler.....	18
4. Küreselleşmenin Nedenleri.....	19
5. Küreselleşmenin Sonuçları.....	21
5.1. Ekonomik Alanda Küreselleşme.....	21
5.2. Siyasi Alanda Küreselleşme.....	27
5.3. Çevresel Alanda Küreselleşme.....	33
5.4. Kültürel Alanda Küreselleşme.....	38
5.5. Teknolojik Alanda Küreselleşme.....	41
6. Küreselleşme Karşıtı Hareketler.....	45
6.1. Küreselleşmeye Karşıtı İdeolojik ve Eylemsel Tepkiler.....	45
6.2. Yasadışı Örgütlenmeler.....	50
6.3. Küresel Terör.....	53
7. Küreselleşmenin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri.....	59

7.1.Günümüzde Ulusal Güvenlik Anlayışı.....	60
7.2.Küreselleşme ve Ulusal Güvenlik Politikaları.....	62
2. BÖLÜM KÜRESELLEŞMENİN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN GELECEKLERİNE ETKİSİ VE TÜRKİYE’NİN ULUSAL STRATEJİSİ.....	69
8. Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Etkileri.....	69
9. Küreselleşme Sürecinde Çok Uluslu Şirketlerin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkisi.....	71
10.Küreselleşme Sürecinde Uluslar arası Siyasi ve Mali Örgütlerin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkisi.....	82
11. Küreselleşmenin Geleceği.....	92
12. Küreselleşme Karşısında Türkiye’nin Ulusal Stratejisi.....	96
12.1. Strateji ve Stratejik Yönetimin Önemi.....	96
12.2. Küreselleşme ve Türkiye.....	98
12.3.Türkiye Küreselleşmenin Neresinde ?.....	100
12.4. Küreselleşmeye Karşı Ulusal Egemenliğin ve Ulusal değerlerin Korunması	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
KAYNAKÇA.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	139

TABLÖLAR LİSTESİ

1.Küreselleşme dönemleri ve özellikleri.....	15
2.Ülke Gruplarının Dünya Nüfusu ve Ekonomisindeki Payları.....	23
3. Ülkelerin Dünya Nüfus ve Ekonomisi İçindeki Yerleri.....	24
4. Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri.....	25
5.Dünyadaki En Büyük 500 Özel İmalat Şirketinin Ülkeler Göre Dağılımı.....	77
6.ÇUŞ Aracılığı İle Gelişmekte Olan Ülkelere Giden Sermaye.....	78
7. Gelişmekte Olan Borsalarda ABD Doları Üzerinden Getiri.....	80
8.Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri, Milli Gelir Artış Hızları, GSYİH ve Dünya Nüfusu İçindeki Yerleri.....	86
9.Gelişmekte Olan Ülkelerin Toplam Dış Borçları.....	86
10.Gelişmiş (TDE) Uyguladıkları İthalatın Dağılımı.....	91
11. Bazı Ülkelerin 2000 yılına İlişkin Ekonomik Verileri.....	100
12. Dört Doğu Asya Ülkesinde Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı.....	102
13.Türkiye ve Doğu Asya Ülkelerindeki Yıllık Enflasyon Oranları.....	103
14. Doğu Asya Ülkeleri ve Türkiye'nin Sosyal Hizmet Harcamaları.....	104
15.Türkiye'nin Ekonomik Göstergeleri.....	109
16.Türkiye'nin Makro-ekonomik Göstergeleri.....	109
17.Türkiye'de Önemli İki Kamu Bankasının Görev Zararları	111

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirketler
GATT	: Genel Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması
GATT-UR	: GATT Uruguay Round görüşmeleri
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla

GİRİŞ

1.Konunun Önemi

Yeni bir bin yılın ilk dönemlerinde değişimin hızını arttırdığı bir dünyada yaşıyoruz. Özellikle 1980’li yıllarda başlayan ve 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ile Soğuk Savaşın resmen bitmesinden sonra hızlanan gelişmeler ve değişimler, ortaya oldukça karışık ve sonuçları belli olmayan bir manzara çıkarmıştır. İşyerlerinden okullara, en büyük yerleşim birimlerinden en küçüklerine, aile ilişkilerinden dostluklara kadar, toplumsal yaşamın hemen hemen her alanında, yeni değer yargıları, yeni alışkanlıklar kendini hissettirmeye başlamıştır. Yaşanan bu hızlı değişimler, ülkeler arasındaki yerel kültür farklılıklarını, belirgin tüketim alışkanlıklarını, yerleşmiş bazı gelenekleri, hatta birçok alanda kazanılmış alışkanlıkları ortadan kaldırarak evrensel boyutta insanların birbirlerine yaklaşması gibi beklenmeyen bir sonuç doğurmuştur.

Artık insanlar, dünyanın daha ne kadar küçüleceğini, şirketlerin ve uluslararası kuruluşların devletlerin önüne geçip geçemeyeceğini tartışmaya başlamışlardır. Tüm bu tartışmalara ve gelecekle ilgili belirsizliklere, son 20 yılda dilimize yerleşen ve günlük konuşmalarımızdan hiç eksik etmediğimiz ekonomik, siyasi, kültürel, çevresel ve bilimsel alanın vazgeçilemeyecek bir parçası haline gelen “Küreselleşme” olgusu neden olmuştur.

Küreselleşmeyi olumlu ve olumsuz yönleri ile inceleyerek, geleceğine ilişkin değerlendirmeler yapmak ve bu değerlendirmeler ışığında stratejiler üretmek, öncelikli konular arasında yer almalıdır. Çünkü, küreselleşme süreci içinde kaybedenler olduğu gibi kazananlar da vardır. Kazananlar arasında yer alabilmek için, küreselleşmenin iyi tanınması, algılanması ve yorumlanması gereklidir. Bu bağlamda küreselleşmenin geleceğini gerçekçi olarak ortaya koyabilmek büyük önem arz etmektedir. Geleceği görebilmenin en iyi yolunun geçmişi ve mevcut durumu doğru değerlendirmek ile mümkün olabileceği unutulmamalıdır.

Bu düşünceler ışığında araştırma içinde, Türkiye’nin küreselleşmenin kazananları arasında yer alabilmesi için uygulaması gereken milli stratejinin belirlenmesi hedef alınmıştır.

2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu tez çalışması ile aşağıda sıralanan sorulara uygun cevaplar bulabilmek amaçlanmıştır.

- a. Küreselleşme nedir?
- b. Küreselleşmeye karşı oluşan tepkiler nelerdir? Tepkilerin önümüzdeki yıllarda artma olasılığı küreselleşmenin geleceğini ne şekilde etkileyebilir?
- c. Küreselleşme, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere gelecekte nasıl etki edecektir?
- ç. Küreselleşme, ulusal güvenlik politikalarını nasıl etkilemektedir?
- d. Konu ile ilgili olarak Türkiye tarafından oluşturulması ve uygulanması gereken Milli Strateji nasıl olmalıdır?

3. Araştırmanın Kapsamı

Oldukça geniş bir konu olan küreselleşme kavramı, araştırma içinde sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Küreselleşmenin geçmişten günümüze kadar gelişiminden kısaca bahsedildikten sonra, küreselleşmenin hız kazandığı yılları kapsayan son yirmibeş yıllık dönem içinde görülen gelişmeler irdelenmeye çalışılmıştır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme sonucu geldikleri noktalar ile gelişmiş ülkelerin geldikleri noktalar somut veriler ışığında karşılaştırılarak yorum yapılmaya çalışılmış ve bu bağlamda küreselleşmenin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin geleceklerine ilişkin muhtemel etkileri ortaya konulmuştur.

Bu bilgiler ışığında Türkiye'nin küreselleşme arenasındaki yeri belirlenmiş ve izlenecek milli strateji ile ilgili saptamalar ve öneriler sunulmuştur.

4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırma, teorik ve betimleyici bir araştırmadır. Bu kapsamda faydalanılan kaynaklar bölümünde sunulan dokümanlar incelenmiş, yurt içinde ve yurt dışında konu ile ilgili yazılan makaleler taranmış, konu hakkındaki tezlerden görüşler alınmış ve internet üzerindeki çalışmalardan faydalanılmıştır. Yapılan bu incelemelerden yararlanılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda elde edilen bilgiler, şahsi yorumlarla yoğrularak, "Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkileri ve Türkiye'nin ulusal stratejisi" konulu tez çalışması tamamlanmıştır.

Araştırmanın fikri tabanı gerçeklere dayandırılmış, tamamen somut verilere göre değerlendirmeler yapılarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Türkiye'nin izlemesi gereken Milli Strateji şahsi fikirler doğrultusunda belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında sayısız kitap, dergi, makale, araştırma ve tezlerin olması konunun incelenebilirliği açısından pozitif bir gelişim sağlamıştır. Doküman ve kaynak konusunda İncirlik Amerikan kütüphanesinden yararlanma imkanının bulunması, yabancı kaynaklara erişim açısından çok büyük kolaylık sağlamıştır. Ayrıca internet üzerindeki arama motorlarından küreselleşme ile ilgili adreslerin geçen çokluğu, Dünya Bankası, IMF, Birleşmiş Milletler vb. konu ile ilgili resmi internet sitelerine kolay erişim ve gerekli dokümanlara ulaşım, kaynak açısından sıkıntı yaşanmamasını sağlamıştır.

5. Araştırmanın İçeriği

Tez iki ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde, küreselleşme kavramı terminolojik açıdan incelenmiş; tarihsel gelişimi, küreselleşmeye ilişkin yaklaşımlar, küreselleşmenin nedenleri ve sonuçları, küreselleşmeye karşı oluşan ideolojik ve eylemsel tepkiler açıklanmış, küreselleşmenin ulusal güvenlik politikalarına etkileri belirtilerek ilk bölüm sonuçlandırılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ise, küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerine etkileri belirlenmiştir. Özellikle çok uluslu şirketlerin ve uluslar arası siyasi ve mali örgütlerin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Gelecekte küreselleşmenin ne olacağına dair, eldeki veriler değerlendirilerek çikarsamalar yapılmıştır. Küreselleşme karşısında Türkiye'nin ulusal stratejisi geçmişten örneklerle belirlenmeye çalışılmış, ulusal egemenliğin ve ulusal değerlerin korunarak küreselleşme oyununda kazananların tarafında olabilmek için uygulanması gereken stratejiler belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERMİNOLOJİK AÇIDAN KÜRESELLEŞME

1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme ile ilgili çok değişik yaklaşımlar mevcuttur. Küreselleşme konusunda gerek teorisyenler, gerekse uygulamacılar arasında uzlaşma sağlayacak bir tanım mevcut değildir. Genelde bu kavram, geçen on yıllarda gerek taşıma ve iletişim alanındaki gelişmeler (bilgisayar, internet, faks, fiber optik, uydular, cep telefonu vs) gerekse organizasyon biçimlerindeki (iş paylaşımı, yönetim yapısı, üretimin düzenlenmesi vs.) değişimlerden dolayı hızlanmış ve artmış uluslar arası iletişim ve ticarete gönderme yapmıştır (Kloby,2005:11).

Küreselleşme terimi bazen “uluslararasılaşma”, bazen “globalleşme”, bazen de “evrenselleşme” şeklinde kullanılmakla birlikte; köken itibariyle “globe” kelimesinden gelmektedir ki, Türkçe karşılığı “küre” dir. “Küreselleşme” kelimesi ise, kökeninde “globalizm’e denk düşmekle birlikte, bugün kendisine yüklenen anlam itibariyle bu kavramı tam olarak karşılamamaktadır. Zira, kavramın içeriğinde “şekil (küre-yerküre)” den çok, bir “etki ve yaygınlaşma alanı” söz konusudur ki bu da tüm insanları etkileyen bir hayat alanıdır. Bu nedenle kavramı, “küreselleşme” yerine belki “evrenselleşme” (Soysal,2001:584) , hatta Fransa’da kullanıldığı gibi “dünyalaşma” (Kılıçbay,2001:91) daha iyi ifade edebilirdi.

Küreselleşme, 1870’li yıllarda bir süreç olarak ortaya çıkmış, “1960’lı yıllarda kavram olarak konuşulmaya başlanmış, 1980’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamış, 1990’lara gelindiği zaman ise bilimsel çevrelerce de kabul edilen bir anahtar sözcük haline gelmiştir (Bozkurt,2000:18). Kronolojik olarak bakıldığında, akademik çevrelerde küreselleşme kavramını ilk olarak 80’lerde ‘işletme’ ve ‘finans’ dallarının kullanmaya başladıkları, 90’lardan sonra ise ‘sosyoloji’, ‘kültür ve medya çalışmaları’, ‘uluslararası ilişkiler’, ‘siyaset bilimi’ gibi sosyal bilimlere ait birçok disiplinin de bu kervana katıldıkları gözlenmiştir (Ülman,2000).

Mc Luhan’ın kitle iletişim araçlarının dünya ölçeğinde yaygınlaşması, dünya toplumları arasında bağ kurması ve dünyanın birbirinden haberdar olması çerçevesinde ileri sürdüğü ‘dünya küresel köye dönüştü’ argümanı, küreselleşme terimi açısından oldukça önemli bir belirlemedir (Kızılcelik,2004:5). Sosyoloji ise küreselleşme

kavramını Roland Robertson tarafından 1985 yılında yayımlanan bir makalede tartışmaya başlamıştır (Kızılçelik,2003:3). 1990'lara gelindiğinde ise bilim adamlarının önemini kabul ettiği anahtar bir sözcük haline gelmiştir. Küreselleşme, geç 20. yüzyıldaki toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümleri ve bu dönüşümlerin inşa ettiği yapılanmaları tanımlamada öne çıkan bir terimdir (Touraine,2001:265;Aktaran Kızılçelik,2004:6).

Gerek İngiltere dış politikasına olan etkileri gerekse sosyolojik teorileri ile tanınan Anthony Giddens (1994:62) ise, küreselleşmeyi uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamıştır. Ünlü yazar Thomas Friedman (2000:31) küreselleşmeyi, genel teoriler ile açıklanması ve kavranılması hiç de kolay olmayan bir sistem, olarak tanımlamaktadır. Friedman'a göre küreselleşme, giderek artan sayıda insanı çok çeşitli alanlarda etkileyen bir sistemdir. Friedman (2000:32), küreselleşmeyi serbest piyasa kapitalizminin hemen her ülkeye yayılması olarak algılamaktadır.

Küreselleşme, günümüz toplumlarının tümünü ilgilendirdiği için, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir olgudur. Küreselleşme, Geray'e göre (1997:34) dünya ölçeğinde ciddi sorunlara kaynaklık eden bir süreçtir.Yeni yüzyılda önünü görmeye çalışan, küresel dünyada kendi konumunu belirlemek zorunda olan toplumlar Giddens'in (2000:19) da söylediği gibi, küreselleşmeyi göz ardı etmemelidirler.

Ross (2000:78-91)' a göre küreselleşme terimi aslında oldukça müphemdir(Aktaran Kızılçelik,2004:2). Bunun en önemli nedeni kavramın herkes tarafından farklı bir şekilde ele alınması olduğu gibi, yeni dünya düzeni, postmodernizm, yerelleşme ve neo liberalizm gibi kavramların küreselleşme ile birlikte tartışılmaya başlanmış olmasındandır.

Küreselleşme, politik söylemlerde,politik hareketlerde, ekonomik etkinlik ve programlarda, sistem yanlısı ve karşıtı eylemlerde ve sosyal teoride öne çıkmıştır (Kızılçelik,2004:4). Küreselleşme kullanılarak oluşturulan bir terminolojinin varlığı, aslında kavramın ne kadar yaygın ve içimizde olduğunun açık bir kanıtıdır. Küresel ekonomi, küresel tabakalaşma, küresel sermaye, küresel bağımlılık, küresel ısınma, küresel köy, küresel şirketler, küresel moda vb. Günümüzde bir ön ek gibi hemen hemen her sözcüğün başına gelerek, başına geldiği sözcüğe farklı anlamlar kazandıran

küreselleşme kavramını tanımlayabilmek için, yeni dünya düzeni, postmodernizm, yerelleşme ve neo liberalizm (Kızılcılık,2003:3) gibi anlayışların da tanımlanması gerekmektedir.

Bu kavramlar kullanımda birbirlerinin yerini alabilmekte, aynı şeyi tanımlayabilmek için kullanılabilir. Bu kavramlar, zaman içerisinde güncelliğini kaybettiğinde biri diğerinin yerini alarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, ABD'nin Irak işgali sonucu oluşan tablo yeni dünya düzeni olarak tanımlanmışken, olaylar öncesi güncelliği olan küreselleşme kavramı bir süre unutulmuştur. Ya da „Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Marx'ın komünist toplum anlayışının değil, Hegel'in liberal devlet öğretisinin galip geldiğinin yeni dünya düzeni olarak yorumlanması (Kızılcılık,2004:4) daha sonra küreselleşme olarak da ele alınacak bir örtüşmeyi ifade etmektedir.

Postmodernizm yereli, yerel kültürü ve yerelleşmeyi önemseyen, etnik ve dinsel köklere dönüşü öne çıkaran, otantik, motif, söylem ve bilgilerle beslenen, bilgiye yönelik çoğulcu bakış açısını tercih eden, aşırı öznelci (Kızılcılık,2003:7) bir yaklaşım olarak yorumlanır. Postmodernizm dünyaya, olaylara, insanlara daha eleştirel yönden bakıp modernizm sonrası yeni bir akım olarak gelişmiş ve modernizm sonrası yeni düzen, karşı modernizm olarak sanat, bilgi ve kültür merkezli tartışmaların başlıca kullanılan kavramı olmuştur.

Yine aynı şekilde tam karşıt gibi gözüken yereli, etnisiteyi, ulusali, ulus-devleti ve onların yapılanmalarını tahrip eden „bütün dünyayı ortak bir pazar durumuna getirmiş gibi gözüken,uluslar arası işbölümünü ve çok uluslu şirketleri öne çıkaran ve egemen güçlerin yeni sömürgecilik formu olan neo liberalizm postmodernizm ile ilişkilidir (Kızılcılık,2003:9). En genel haliyle, devletin özel olarak düşük enflasyon ve fiyat istikrarı üzerinde durduğu, emek piyasası da dahil, piyasaların serbestleştirilmesi ve düzensizleştirilmesini öngören ekonomik politikalar olarak tanımlanan neo liberalizm kavramı, post modernizm ile birbirlerinin temel mantıklarını oluşturma hususunda aynı pencereden ele alınabilir. Postmodernizm, neoliberalizmin felsefi mantığı, neoliberalizm ise postmodernizmin ekonomik mantığıdır (Larrain,1995:165).

Postmodernizm, küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda hareket eder. Konuya dair Larrain'in (1995:164) postmodernizm saptamalarını aktarmak yerinde olacaktır : "Postmodernizm kavramların kendileri, küresel kapitalist sistemin gerçek çelişkilerini

gizledikleri ve nesnel olarak insanların dikkatlerini bu çelişkilerden uzaklaştırıp, suret ve aşırı gerçek arıtılmış dünyasına çektikleri ideolojidir. Onlar aynı zamanda tek taraflı olarak çoğulculuğa ve farklılığa vurgu yaptıkları, değişik kültür ve ırkların ve insanlığın ortak unsurlarını gizlemeye çalıştıkları için ideolojidir. İdeoloji kavramına açıktan saldırarak, ama onu, eleştirel, ideoloji kavramını öneren kurumları (meta-anlatıları) eleştirirken, gizlice tek yanlı biçimde kullanarak postmodernizm yalnızca kendisiyle çelişmekle kalmamış, aynı zamanda statüko için uygun ideoloji haline gelmiştir. Postmodern rölativizm ve akla güvensizlik, daha iyi bir geleceğe inanmayı ve temel toplumsal sorunların çözüm olasılıklarını imkansız hale getirmiştir. Bilinçli değişim ve siyaset arayışları tüm anlamını yitirmiştir. Sonunda gerçeklik ve aracılık çözülmüştür. Hızlı teknolojik değişimin, eski komünist dünyada ekonomik ve siyasal krizin, Batı kapitalizminde ve Üçüncü Dünya'da derin ekonomik sorunlar yaşandığı bir dönemde postmodernizmden başka hiçbir ideolojik biçim, kaos yaratarak, değişimin bir bütün olarak savunulmasını üstlenmez."

Postmodernizm kapitalizme, yani ekonomik anlamda küreselleşmeye, hizmet eder. Kızılcılık'e (2000:15) göre "Kapitalizmin meşrutiyet kılıfı" olarak nitelendirilen postmodernizm oldukça kötü bir entelektüel ütopyadır.

Bu bağlamda, küreselleşme ile postmodernizm aynı amaca hizmet eden ve birlikte kullanılmasında herhangi bir farklılık algılanmayan eşanlam kavramlar olarak düşünülmektedir.

Küreselleşme ekonomi farklılıkların olduğu bir dünya yaratma hayalindedir. Bu farklılaşma, aslında bütünleşme ,yani "küresel köy " kavramını yaratma çabaları, dünya üzerinde az gelişmiş ve gelişmekte ülkeler üzerinde oynanan ve kartların gelişmiş yani Batılı ülkeler tarafından dağıtıldığı ve kazananın önceden belli olduğu büyük ve çok riskli bir oyundur. Batı toplumlarının kültürel yaklaşımlarının, Batı dışı toplumların ulaşması gereken amaçlar haline getirildiği ve etrafında homojenleştirme biçimleri oluşturulan tahakküm ve iktidar süreçleri olduğunu kavramak oldukça önemlidir (Larrain,1995:216).

Küreselleşme kavramının anlamını en derinden yaşayan, sonuçlarını konunun öznesi olarak gören az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile bu ülkelerle, her nedense, çok yakın ilişkiler içinde bulunan küresel finans örgütleri aslında yerelleşme kavramını başka herhangi bir açıklamaya gerek kalmadan açıklamaktadırlar. Küresel endüstriler

gelişimleri için dünyanın politik anlamda yerelleşmesinden yanadırlar. Bir başka deyişle, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bu örgütler için politik anlamda ayrı birer devlet ancak küresel anlamda kendi amaçlarına ulaşmak için en ideal pazar halindedirler. Politik yerelleşme küresel ekonominin arzularının bir diğer adıdır.

Yerelleşme, postmodernizmin temelidir. Küreselleşme, yerelleşmeyi yaşatabilmek için zorunlu hale gelir, postmodernizm temelli yerelleşme de, küresel olarak kurumsallaşır ve sonuç olarak "farklılık ve çeşitlilik farklı açılardan küreselliğin temel ve ayrılmaz bir boyutunu " (Kızılcelik,2003:17) oluşturur.

Neoliberalizm kavramı ile küreselleşmenin ilişkisi ise ideolojik anlamdadır. Neoliberalizm, kapitalist sistemin genel krizini kendi çıkarları doğrultusunda çözmeye çalışan mali sermayenin bir politikasıdır. Neoliberalizmin Latin Amerika ve diğer ülkelerde uygulanması, krizi çözmek bir yana, onun daha da yoğunlaşmasına, işçilerin ve halkın en üst düzeyde sömürülmesine ve bağımlılık zincirlerinin sağlamlaştırılmasına neden olmuştur. Neoliberalizmin küreselleşmeye bağı işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin serbest piyasa kapitalizmini tüm dünyaya yayma amacı, neoliberalizmin amacıyla örtüşmektedir. Küreselleşme ile neoliberalizm, temelde sosyal devlet anlayışındaki zaafın artması ile amaçlarına ulaşmaktadırlar.

Küreselleşme, yerelleşme, yeni dünya düzeni, postmodernizm, neoliberalizm temelde kapitalizmin değişik ortam ve şartlarda yansımasıdır. Kızılcelik'e (2003:19) göre, küreselleşme kapitalizmin diasporası, yani onun dünyaya dağılıp yayılması, dünyayı kuşatmasıdır. Küreselleşme modern kapitalizm olarak değerlendirilebilir.

Küreselleşme olgusu, Batı' nın ekonomik düzeni olan kapitalizmin kabına sığmadığı, dünyaya yayılmak istediği durumdur (Özer,2003:113).Burada amaç, tüm dünyayı "Açık Kapı" politikası uygulayarak, Batı kapitalizmine pazar yapmaktır (Oran,1997:1). Bu yaklaşıma göre küreselleşme, kapitalist sermayenin içine girdiği darboğazdan çıkmak için, yapılan bir dayatmadır. Alpaslan Işıklı (1996:32-37) bu konuya şu şekilde yaklaşıyor :

" Yeni Dünya Düzeni'nin kurulması veya küreselleşme adı altında sürdürülen dönüşümler, gerçekte uluslar arası sermayenin egemenliğini kayıtsız şartsızlaştırma yönünde çabalarından ibarettir. Uluslar arası sermaye, içine düştüğü bunalımdan kurtulabilmenin yolunu, dünya ülkeleri üzerindeki denetimini yoğunlaştırmakta aramaktadır."

Küreselleşme, kapitalizmin şekillendirdiği modernliğin, Batı'dan dünyaya yayılmasıdır. Batı'ya özgü olan modernlik, "küresel bilgi devrimi ve diğer değişimler aracılığıyla artık daha radikalleşmiş, yani küreselleşme sürecini inşa etmiştir (Giddens,2001:178;Aktaran Kızılcelik,2004:7). Küreselleşmenin, kapitalizmin evrensel gelişiminin yeni bir aşaması olduğu ve kapitalizmin tarihin belirli periyotlarla gelen krizler ve onların arkasından gelen çıkışların tarihi olduğu; o halde bir çözüm bulunmasının ya verimliliğin arttırılmasına ya da pazarın büyütülmesine bağlı olduğu görülmektedir. Bu da, ancak bir şekilde elde edilebilmektedir : Bütün Dünyayı tek bir pazar haline getirmek.

Küreselleşme, dünyanın küçülmesine kaynaklık etmiş ve politika ve kültürü ulus-devlet üstü bir noktaya taşımış, toplumlar üzerinde denetim kurmuş, onların kendine özgülüklerini bitirmiş, toplumlar arasında yeni bağlantıları ve karşılıklı bağımlılıkları öne çıkarmıştır (Kızılcelik,2004:17).

Küreselleşme toplumsal ilişkilerin zamansal/mekansal oluşumunda genişleme, derinleşme, küçülme ve hızlanma yaratmaktadır. Bu bağlamda da küreselleşme, değişim ve dönüşümü, değişime olumlu ya da olumsuz tepkileri, dolayısıyla hem aktörler, hem kurumlar, hem de zihniyet düzeylerinde yenilikleri gerekli kılmaktadır. Bu nedenlerle,

- a) Küreselleşme, olumluluk ya da olumsuzluk atfedilmeden, analitik olarak düşünülmesi ve çözümlenmesi gereken ve ciddiye alınması gereken bir olgudur;
- b) Küreselleşme, bizleri kalkınma süreçlerini ve politikalarını düşünürken, alışık olduğumuz ulus devlet paradigmasının ötesinde bir alanda düşünmeye zorlayan bir olgudur;
- c) Küreselleşme, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin katılım talepleri temelinde, planlama olgusuna katılımcı bir nitelik kazandırmakta ve rasyonel yönetimi katılımcı bir tarza dönüştürmektedir;
- d) Küreselleşme, hem ticaret ve finans akışlarında serbestleşmeyi gerekli kılmakta, hem gelir dağılım sorununu ön plana çıkarmakta, hem de sürdürülebilir kalkınma temelinde gerekli yönetim eylemini sivil toplum örgütlerine açarak daha çoğulcu ve katılımcı yaklaşımlar için uygun bir ortam oluşturmaktadır (DPT,2000: 1).

2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme, kökü eskilere dayanan bir sürecin isim değiştirmiş halidir. Demokrasi, insan hakları, özgürlükler, laisizm, insanoğlunun mutluluğu ve refahı gibi küreselleşme ile ilgili kavramlar sonuçta ekonomik çıkar konularında çakışmaktadır. Bu gerçekten hareketle bugünü anlayabilmek için geçmişe dikkatle bakmakta yarar bulunmaktadır. Eğer Karl Marx'ın (1972:437;Aktaran Kloby 2005:30) "Tüm geçmiş nesillerin geleneği, yaşayanların beynine bir kabus gibi çöker" sözü doğru ise, bugün kendimizi anlamaya başlamak için geçmişimize bakmak zorundayız.

Çakmaktaş ticareti yapan *Neandertal* insanından beri ticaret, uluslar arası bir kimlik taşımakta ve küreselleşme ilk çağlardan bu yana tarih sahnesinde boy göstermektedir (Bayhan,2002:2). Ekonomik çıkar olgusu, Kain ile Habil'in kavgasına kadar uzanmaktadır. Kutsal kitaplar Habil'in koyun çobanı, Kain'in ise çiftçi olduğunu söyler. Tevrat, Tekvin, Bab 4.8 e göre "Ve Kain, kardeşi Habil'e söyledi. Ve vaki oldu ki, kırdaki oldukları zaman, Kain kardeşi Habil'e karşı kalktı ve onu öldürdü." Kutsal kitap Kain'in kardeşine ne söylediğini bildirmemektedir. Din adamları yorumlarında kardeşin kardeşi öldürmesine sebep olacak kadar büyük bir öfkenin ekonomik çıkar hususunda olabileceğini öne sürmektedir. Kain'in lanetlenmesine sebep olan olay ve süreç "küreselleşme" adı altında devam etmekte olup, kıyamete kadar da süreceği tahmin edilmektedir.

MÖ 3ncü yüzyıllarda başlayan ve 17nci yüzyıl sonlarına kadar süren ve etkisini, daha sonraki oluşumlara da hissettiren feodalizmin, tarihsel yaklaşım içinde incelenerek açığa kavuşturulması küreselleşmeye giden uzun yolda başlangıç kabul edilebilir. Bloch'un (1983:5) Feodal Toplum olarak bilinen yapıtında, zamanımızdaki gündelik kullanımında, feodalite ve feodal toplum kavramları karmakarışık imgeler bütünü haline gelmişlerdir(Aktaran Kızılçelik,2003:20). Bu iki kavramın kökeni 'fief' ten gelmektedir. Feodalizm, bu fief kavramı ile taşınabilir değerli mallar anlamı taşıyan, Cermen kökenli bir kelimeden türetilmiştir.

Feodalizm (Derebeylik), başta Ortaçağ Avrupa'sı olmak üzere tarihin birçok evresinde rastlanan toplumsal, siyasal ve ekonomik örgütleniş biçimidir. Feodalizm, büyük toprak mülkiyetine ve toprak köleliğine dayalı, kapitalizm öncesi üretim tarzıdır. Sosyo-ekonomik olarak feodalizm, her derebeyinin başka bir derebeyine bağlı olduğu, toprak mülkiyetinin asil veya derebeyine aktarıldığı, karşılığında belirli hizmetlerin beklendiği, pazar ekonomisinin özgür ve ücretli emek dolaşımının gerçekleşmediği,

toprakta çalışan köylünün yer değiştirme özgürlüğünün bulunmadığı toplumsal, hiyerarşik bir düzendir. Feodal toplumun siyasi örgütlenişi, koruyan-korunan (süzeren-vassal) ilişkisine dayanan hiyerarşik bir örgütleniştir. Merkezî otorite zayıftır, yerellik görülür. Feodal ekonomi ise, kendi kendine yeterlik üzerine kuruludur.

Feodal toplum, toplumların tarihsel gelişiminde önemli bir yer işgal eder. Feodalizm, her ne kadar köleci bir zihniyete hakim bir üretim ve ilişkiler bütünü gibi görölse de, içinde çok daha büyük anlamlar taşır. Roma İmparatorluğu'nun özellikle İtalyan yarımadasındaki topraklarında tarımsal üretim, toprak sahibi özgür Roma vatandaşlarının geniş çiftliklerinde, ağırlıklı olarak köle emeği kullanılarak ve imparatorluğun ticaret hatlarındaki hakimiyeti sayesinde çeşitli pazarlara yönelik olarak yapılmaktadır. İyi işleyen ticaretin hakim olduğu Roma'da gelişmiş işbirliğinin en güzel örnekleri görölmektedir. Kırsal alanlarda tarım ve kentsel alanlarda zanaat iki ayrı grup arasında değişimlerin yaşandığı bir birliği temsil etmektedir.

Bu durum, Roma İmparatorluğu'nun fetihlerinin durması ve savaşların kısır savunma savaşlarına dönmesiyle, gücünü gün geçtikçe azaltmakta ve vergilerin artması halkı oldukça zor durumlarda bırakmaktadır. Artan vergiler, köylüleri köyden kente göçmeye zorunlu kılmaya başlamıştır.

Kentli zanaatkarların pazar bulmakta zorlanmaları, kentle ticaret yapamayan latifundiaların (köylü emeğiyle üretim yapan tarımsal işletmeler) iflasın eşiğine gelmeleri yeni bir oluşumu ortaya çıkarmıştır.

Ürünlerin pazarlamasında sorunlar yaşanmaya başlandığında, kölelerin üretim dönemleri dışında da beslenmesi zorunluluğu katlanılması olanaksız bir maliyet unsuru haline gelmiştir. Bu tür işletmeler, kölelerin bir kısmını azat ederek, belirli bir toprak kirası karşılığında geçimlik toprakları işleme hakkı tanımışlardır. Azat edilmiş bu yeni küçük çiftçiler tümüyle özgür değillerdir, kendilerine tahsis edilen toprakları terk etmeleri durumunda toprak sahibinin gelir kaynağı da ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla bu topraklardan ayrılmama koşuluyla azat edilmişlerdir. Böylece, verilen toprağı işleyerek geçimini sağlayan, karşılık olarak efendisine toprak kullanım kirası ödeyen bu çiftçilerle yeni bir sınıf doğmuştur. Bu sınıf, feodal ekonominin üretici gücü olan serfler sınıfıdır.

Buna ek olarak, kent-köy ticaretinin azalması, latifundiaları kendi ihtiyaçlarını karşılamaya itmiştir. Daha önce kentten aldıkları malları, aynı kalitede olmasa bile,

üretmeye başlamışlardır. Bu durum, pazara dönük üretimi durdurduğu gibi ekonomik bütünlüğü yok ederek yerelliğe yol açmıştır.

Feodal yapının ekonomik koşulları Roma düzeninin son günlerinde oluşmuştur. Roma İmparatorluğu'nun Cermen istilaları ile yıkılmasının ardından kurulan Cermen krallıkları, Roma gibi merkezî devletler olamamışlardır. Bu koşullar ve fetih bu koşullarla belirlenen örgütlenme tarzı, Cermenlerin askeri örgütlenişlerinin etkisi altında, feodal mülkiyeti geliştirmiştir (Marx,Engels, 1992:40;Aktaran Kızılcelik,2003:21).

Feodal toplum içerisinde feodal soylunun tekeli mülkiyetleri, feodal üretim tarzının belirleyici özelliğidir. Bu araçların, feodal mülkiyet biçiminin niteliğinden doğan, doğrudan üreticiye teslim edilmesi, köylülerin serfleşmesini, onların ekonomik baskısını ve ekonomik bağımlılığını arttırmıştır (Zubritski,1992:185 Aktaran Kızılcelik,2003:21). Özellikle 'vassallık biat' anlayışı (başka bir adamın adamı olmak) feodalitenin temeli oluşturmaktadır. Bu durum, her kavramın bir başka kavram kullanarak tanımlanmasına kadar gitmektedir. Serfler senyörlerin , kontlar kralın, kral ise Tanrının adamıdır (Kızılcelik,2003:22).

Feodal toplumun bu yapısı kırsalda serf sınıfını yaratmakla kalmamış, kentlerde de kırsaldakine benzer bir hiyerarşi doğmasına neden olmuştur. Kentte, latifundiaların içinde bazı yapılanmalar görülmüş ve sınıflar oluşmuştur. Bugün bilinen anlamı ile kalfalık ve çıraklık ilişkisi yeni lonca tipi bir örgütlenmeye işaret etmektedir. Kırsalda senyörlerin yönetimi altında bulunan serfler, kentte latifundiaların emri altında çalışan kalfalar mülkiyetin iki farklı boyutunu oluşturmuştur.

Feodalizm her ne kadar tarihin farklı dönemlerinde etkisini gösterse de , 9.yüzyıl ile 16.yüzyıl arasında başat olmuştur (Kızılcelik,2003:24). Feodal toplumun bu kısır döngüsü, yeni coğrafi keşifler ve özellikle Amerika kıtasının 1492 yılında keşfedilmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Chomsky (2001:18) tarafından bu durum, bir keşif değil, yabancı bir kültür tarafından işgal olarak nitelendirilir.

Smith'e (1985:171) göre, Amerika kıtasının keşfi ile birlikte ilk olarak, Avrupa pazarı gitgide genişlemiş ve Avrupa'nın önemli bir bölümü büyük bir ilerleme göstermiştir. İkinci olarak, Amerika'nın bizzat kendisi de, burada bulunan gümüş yataklarından çıkan ürün için yeni bir pazar haline gelmiştir. Üçüncü olarak, Amerika'nın keşfi, Doğu Hint ülkelerini Amerikan gümüş yataklarından çıkarılan ürün için bir pazar durumuna getirmiştir.

Serf ve köylü emeğine dayalı feodalizm, Amerika kıtasının keşfedilmesi ile, yerini kapitalizme bırakmıştır. Amerika kıtasının keşfedilmesi ile birlikte büyük coğrafi keşifler, yükselmekte olan burjuvazi için yeni bir alan açmıştır (Kızılcelik,2004:9). Gerileme hatta çöküş içinde olan feodalizm, yeni pazarların, ticaret değişim araçlarının ve metaların çoğalmasıyla, kalkınarak kapitalizme anaçlık etmiştir.

Sınai üretimin kapalı loncalar tarafından tekelleştirildiği feodal sanayi sitemi, yeni pazarlar açıldıktan sonra durmaksızın büyüyen gereksinimlere artık yetmemektedir. Onun yerini manüfaktür (Kızılcelik,2004:9) sistemi almıştır. Manüfaktür sistemi artan talepleri karşılayamaz duruma gelmiş iken, buhar ve makine sınai üretim için bir devrim yaratmıştır. Marx ve Engels'e (1998:10-11) göre ,manüfaktürün yerini modern büyük sanayi, sanayici orta sınıfın yerini sanayici milyonerler, tüm sınai orduların önderlerinin yerini , modern burjuvazi almıştır (Aktaran Kızılcelik,2004:10).

Amerika'nın keşfi, dünya pazarlarını yaratmıştır. Pazarın etkinlikle kullanılabilmesi şartı, ulaştırıcılıktan geçmektedir. Bu dönemde, deniz ve kara yolları ulaşımı büyük bir ivme ile gelişmiştir. Dolayısıyla, sanayi artışı tüm dünyayı sarmaya başlamıştır. Ulaşımın, ticaretin, sanayiinin gelişimi ile birlikte burjuvazi de kendini geliştirmiş ve feodalitenin adı tarihin sayfalarına gömülmeye başlanmıştır.

Burjuvazi, feodal yapının ataerkil ve pastoral ilişkilerine son vermiştir. Feodal yapıda, insan ve efendiler arasındaki etkileşim, burjuvazinin gücünü hissettirmesiyle bir bıçak gibi kopmuştur. Burjuvazi, kişisel değeri değişim değerine dönüştürmüş ve sayısız yok edilemez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine, o biricik insafsız özgürlüğü koymuştur (Kızılcelik, 2004:11).

Kapitalizmin gücü, burjuvazinin feodal yapı üzerindeki etkisi her arttığında katlanarak büyümüştür. Hükümetler merkantilizm diye bilinen bir politika uygulayarak kapitalizmin gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Merkantilizm politikası, ticaret yoluyla, ülkenin zenginliğini ve gücünü artırmayı hedeflemektedir. Her ülke, komşularına, aldığından daha çok mal satarak zenginleşmeyi ilke edinmiştir. Bu nedenle de hükümetler ülkeye gelen yabancı malları vergilendirerek kendi kapitalist girişimcilerini desteklemektedirler.

Kapitalizm, bir ad olarak 1860'lardan önce ütöpik sosyalistlerden Proudhon tarafından kullanılmıştır. Proudhon'a göre, kapitalizm, "gelirin kaynağı olan kapitalin genellikle onu emekleriyle ortaya çıkaranlara ait olmadığı iktisadi ve sosyal rejimdir".

Kapitalizm, sermayenin merkezi konumunu ve temel üretim biçimini belirleyen bir sistemdir ve sermayeye sahip olan bir azınlık ile bu azınlığa emeğini üretimini veren bir çoğunluk arasındaki etkileşimdir. Bu tanımlamadaki azınlığa burjuvazi, çoğunluğa ise proletarya demek hiç de yanlış olmamaktadır (Kızılcelik,2003:52).

Kapitalizm ilk olarak, İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Kızılcelik’e (2003:55) göre, serfliğin erken kaldırılması ve tek bir pazarın oluşmasını engelleyen feodal dağınıklık ve bölünüşlüğün sona erdirilmesi, köylü kitlesinin topraklarından zor ile uzaklaştırılmaları sonucunda gelişmekte olan sanayi için özgür emek gücü yaratılması ve gelişmiş olan ticaretin, özellikle de sömürge ticaretinin sağlamış olduğu olanakların büyük işletmeler, fabrikalar kurmayı ve önemli makineleri satın almayı mümkün kılması, kapitalizmin İngiltere’de 19. yüzyılda temel üretim tarzı olarak ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Küreselleşme ise kapitalizmin yeni ve modern bir adı olarak kullanılarak günümüze kadar gelmiştir. Bu konuda Wallerstein, kendisi ile yapılan bir söyleşide , küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını, yüzyıllardır sistemin en temel özelliklerinden biri olduğu halde, daha yeni keşfedildiğini vurgulamaktadır. Amin (1993:11) ise, küreselleşmenin bizatihi kendisinin, beş yüz yıl önce Amerika’nın fethi ile başlayıp Aydınlanma Çağı’nın evrenselliğinde devam eden bir süreç olduğunu ileri sürer.

Sosyologların küreselleşmenin kökeninin kapitalizme dayandırdıkları tanımlamaları küreselleşmenin aslında kapitalizmin sadece isim değiştirilerek uygulanmasını ifade eder. Kapitalizmden küreselleşmeye olan değişim Amin’e (1999:51) göre, üç belirgin dönemden geçerek oluşmuştur. Bu belirgin dönemler :Kapitalizmin ve Avrupa’nın yerküreyi fethetmesinin sonucu olan modern kutuplaşmanın eşzamanlı doğumu (1500), merkantilist geçiş döneminin bitişi (1880) ve Sovyetlerin sonu ve yeni bir küreselleşme aşamasının başlamasıdır(1990).

Oran’a (2000,9) göre ise, küreselleşme dünya tarihinde üçüncü kez yaşanmaktadır. Küreselleşme ilk olarak 1490’larda, daha sonra 1890’larda ve en son olarak da 1990’larda ortaya çıkmıştır. Tüm küreselleşme dönemleri Oran’ın ‘Küreselleşme ve Azınlıklar’ adlı kitabında şu şekilde tablo haline getirilmiştir:

Tablo 1: Küreselleşme dönemleri ve özellikleri

	Birinci Küreselleşme	İkinci Küreselleşme	Üçüncü Küreselleşme
İtici Güç	Denizcilikteki gelişmeler, Merkantilizm.	Sanayileşme ve doğurduğu gereksinimler	1) 1970’lerde Çokuluslu Şirketler, 2) 1980’lerde İletişim Devrimi, 3)SSCB’nin yıkılmasıyla 1990’larda Batı’nın rakibinin kalmaması.
Yöntem	Önce kâşifler, sonra askerî işgal.	Önce misyonerler, sonra kâşifler, sonra ticaret şirketleri, en sonra işgal.	Kültürel-ideolojik etki. Böylece ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal) kendiliğinden etkileniyor.
Haklı Gösteriş	Putperestlere Tanrı’nın dinini götürme.	“Beyaz Adamın Yükü”, Uygarlaştırıcı Görev”, ırkçı teoriler.	“En yüksek uygarlık düzeyi”, “Uluslararası topluluğun iradesi”, “Piyasanın gizli eli”, “Küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır”.
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	Globalleşme

Kaynak : Baskın Oran, Küreselleşme ve Azınlıklar, Ankara, 2000.

3.Küreselleşmeye İlişkin Yaklaşımlar

Günümüzde, küreselleşme konusunda geniş bir literatür oluşmuştur. Ancak sosyal bilimlerin her alanında olduğu gibi, küreselleşmeye ilişkin bir çok farklı yaklaşımlar mevcuttur. Küreselleşme konusunda uzlaşmaya varmak mümkün olmamaktadır. Küreselleşmenin siyasal, ekonomik ve kültürel sonuçları oluştuğu, taraftarları kadar

karşı çıkanların sayısı da artış göstermektedir. Çünkü küreselleşmeden kazananlar olduğu gibi kaybedenler de mevcuttur (Bozkurt,2000:18).

Küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar Mc Grew'un (1999:3-10) da ifade ettiği gibi üç şekilde ele alınabilir : Aşırı küreselleşmeciler (hyper globalist), kuşkucular (skeptical) ve dönüşümcüler (transformationalist).

3.1. Aşırı Küreselleşmeciler

Aşırı küreselleşmeciler (radikaller), ulus devletin küreselleşme süreci içinde önemini yitirdiğini savunurlar. Artık küresel piyasa, hükümetlerden daha rasyonel çalıştığı için, politikanın yerini almıştır. Küresel piyasanın büyümesi, toplumda daha yüksek rasyonaliteye işaret etmektedir. Politikalar sadece yerel ya da ulusal ölçekte değerlerini koruyabilmişlerdir. Bu sebeple, küresel ekonominin gücü yanında ulus devletin niteliği ve kapsamı sadece bulunduğu bölgeden ibaretleşmeye başlamıştır. Bu anlamda dünya ülkelerinin çoğunda, vatandaşların politikayla daha az ilgilenmeleri ya da politikacıların vatandaşlar üzerinde daha çok hayal kırıklığı yaratıyor olmaları küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Giddens, 2000:56).

Radikaller/aşırı küreselleşmeciler, dünya toplumunun, geleneksel ulus devletlerinin yerini almakta olduğunu ve yeni toplumsal örgütlenme şekillerinin belirlemeye başladığı düşüncesindedirler (Bozkurt,2000:19). Bu grup içinde yer alanlar tamamıyla aynı düşünce içinde değillerdir. Neo liberaller, devlet gücü üzerinde piyasanın ve bireysel otonominin başarısını memnuniyetle karşılarken, aynı grup içinde yer alan neomarksistler, çağdaş küreselleşmeyi, baskıcı küresel kapitalizmin temsilcisi olarak değerlendirilmektedirler. Fakat bu ideolojik yaklaşımlardaki farklılıklara rağmen, bugün giderek artan bir biçimde bütünleşmiş küresel bir ekonominin mevcut olduğuna ilişkin düşünceyi de paylaşmaktadırlar.

Aşırı küreselleşmeciler, bu sürecin küresel ekonomide kaybedenler kadar kazananları da yarattığına inanmaktadırlar (Bozkurt,2000:18).Bir taraftan geleneksel merkez-çevre yapısının yerine geçen, “yeni bir küresel işbölümü” yükseliyor; öte yandan da Güney ve Kuzey arasındaki “artan bir anakronizmin” mevcudiyetine dikkat çekiliyor. Bu arka plana rağmen hükümetler, küreselleşmenin sosyal sonuçlarını “idare etmek” durumundadırlar. Küreselleşme, kazanan ve kaybeden arasındaki kutuplaşmayı, küresel ekonomik düzen içinde birbirine bağlayabilir (Bayhan,2002:6). Ekonomi içinde

belli grupların durumu küresel rekabet sonunda kötüleşse bile, hemen hemen bütün ülkelerin belli malların üretiminde karşılaştırmalı avantajı söz konusudur. Neo-Marksistler ve radikaller içinse böyle bir “iyimser yaklaşım” doğru değildir. Onlara göre küresel kapitalizm, hem uluslar arasında hem de ulusların içinde eşitsizlik yaratmaktadır. Ancak sosyal korumada geleneksel refah devleti yolunun sürdürülmesinin zorlaştığı ve giderek eskidiği konusunda neo-liberaller ile mutabıktırlar.

Bir çok neo-liberal için küreselleşme, ilk gerçek küresel uygarlığın habercisi olarak değerlendirilmektedir. Aşırı-küreselleşmeci bakış açısına göre, küresel ekonominin yükselişi, radikal yeni dünya düzeninin bir delili olarak yorumlanabilecek, küresel düzeyde kültürel karışım (hypredization), küresel yayılma ve küresel yönetim kurumlarının (global governance institutions) doğuşu, köklü bir biçimde yeni dünya düzenin delilleri ve ulus devletin ölümü olarak yorumlanmaktadır. Artık ulusal hükümetin sınırlarını kontrolde zorluk çekmeye başlamışlardır. Küresel ve bölgesel hükümetler daha büyük roller talep ederken, devletlerin otonomisi ve egemenliği de daha çok aşınmaktadır. Bunun yanında, ülkeler arasında uluslararası işbirliği kolaylaşmıştır; artan küresel iletişim altyapısı sayesinde değişik ülkelerin halkları, ortak çıkarlarını daha çok farkına varmakta ve bunun sonucunda da küresel bir uygarlığın doğuşu için ortak bir zemininin oluştuğunu iddia etmektedirler. (Bozkurt,2000:18-21).

3.2. Kuşkucular

Kuşkucular ise küreselleşme karşıtları olarak adlandırılır. Giddens’in (2000:56) ifade ettiği gibi, küreselleşmeye her alanda kuşkuyla bakmaktadırlar. Dünyada ‘hiçbir şeyin yeni olmadığını’ savununlar kuşkuculardır. Küreselleşmenin geçmişine bakarak, o dönemde de, önemli derecede para ve mal hareketinin oluşmuş olduğunu söylemektedirler. Bugün bile, bir çok ülkenin oldukça katı bir biçimde uyguladıkları ulusal sınır kontrollerine karşılık, 19. yy da insanların pasaport bile kullanmadıklarını iddia etmektedirler. Kuşkucular, dünya ekonomisinde duvarların yıkılması yönündeki gelişmelerin, yüzyıl öncesine geri dönüşten başka bir şey olmadığını ifade ederler. Kuşkucular, küreselleşmenin yeni bir süreç olmadığını vurgularlar (Bozkurt,2000:21). Herkesin bu terimle bu kadar ilgili olmasını zamanın ideoloji haline gelmesine bağlamaktadırlar (Bayhan,2002,7) . Küreselleşme, kuşkuculara göre, refah devletini

yok edecek minimal devlet ve hükümeti amaçlayan çevrelerin sık sık kullandığı basit bir terimdir.

Bu grubun üyeleri, küreselleşmeyi kapitalizmin savaşı olmayan yeni işleyiş mantığı olarak yorumlarlar (Gerbier,1999:105). Yine bu grupta bulunan Chomsky ise, kâr peşinde koşan mega işletmeleri, totaliter kurumların tiranlığı olarak nitelemiştir (Bozkurt,2000:21).

Aslında kuşkuçulara göre küreselleşme elbette ki beklenen bir olgudur. Ancak radikaller tarafından büyük bir efsane haline getirilmesi yersizdir. Yine kuşkuçulara göre, küreselleşme bütünleşme gibi görünse de, aslında bölünme ve gruplaşmayı da beraberinde getirmektedir. Dünya ekonomisi içindeki eşitsizliğe dikkat çeken kuşkuçular, neoliberallerin küresel bir uygarlığın doğuşundan ziyade, kökten dinciliğin ve saldırganlığın milliyetçiliğin doğuşuna yol açacakları düşüncesine tamamıyla katılmaktadırlar.

Bunun yanında küreselleşme sürecini karşısında gelişen bölgeselleşme, küreselleşmenin bir ara istasyonu değil, tam aksine alternatifidir. Dünya küresel bir uygarlık yerine, yeni anlayışlar çerçevesinde bölünmeye doğru gitmektedir. Küreselleşme, bir bütünleşmeyi değil, farklı kültürler, farklı uygarlıklar ya da bölgeler arasında yeni çatışmaları beraberinde getirecektir (Bayhan,2002:7). Yine bu grup , dünya ekonomisi içerisindeki eşitsizliğe dikkat çekmekte ve bunun dünyada neo-liberalilerin dediği gibi, küresel bir uygarlığın doğuşundan ziyade, köktendinciliğin ya da saldırgan milliyetçiliğin doğuşuna yol açacağını savunmaktadırlar. Ayrıca kuşkuçular, küreselleşme sürecinin ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan bir olgu olmaktan ziyade, bir ideolojik tutum olduğunu iddia etmektedirler.

3.3. Dönüşümcüler

Dönüşümcüler ise , ki Giddens'ta bu grupta yer almaktadır, küreselleşmeyi yeni dünya düzenine zemin oluşturan, modern toplumları şekillendiren ,değişimin her alandaki ana kaynağı olarak görmektedirler. Artık dış ya da uluslar arası ile iç işleri arasında açık bir ayrım söz konusu değildir (Giddens,2000:56). Ekonomik alanda önceki pazardan çok daha bütünleşmiş yeni bir küresel pazar içinde bulunduğumuz bir gerçektir. Karşılıklı alınıp satılan malların miktarı 19 yy ile kıyaslanamayacak kadar artmıştır. Ancak bundan daha da önemlisi, ekonominin giderek daha fazla bir şekilde

hizmet sektörüne bağımlı hale gelmesidir. İletişimde yaşanan gelişmeler, eski yapıları yıkmaya, eski alışkanlıkları unutturmaya ve kültürler arası etkileşimlerin oluşmasına neden olmuştur.

Dönüşümcüler ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıldığını kabul ettiği halde, hem aşırı küreselleşmecilerin “egemen ulus devletin sonunun geldiği” iddialarını, hem de küreselleşme karşıtı kuşkucularının “hiçbir şey değişmedi” tezini reddetmektedirler. Evrenselci Aydınlanma düşüncesi ile modernitenin bir türevi olarak değerlendirilen, küreselleşme süreci, ulusal hükümetlerin gücünü yeniden yapılandırmaktadır. Dönüşümcüler, küreselleşme konusunda, kuşkuculardan daha ziyade, radikallere yakın durmaktadırlar. (Bozkurt, 2000:21-23).

4. Küreselleşmenin Nedenleri

Kongar (2000), küreselleşme sürecinin iki temel nedeninden ve üç temel sonucundan bahseder. Küreselleşmenin birinci temel nedeni olarak ‘bilgisayar alanında ve bilgisayar yardımıyla, iletişim ve genetik konularında ortaya çıkan gelişme’, ikinci temel nedeni olarak da ‘Sovyetler Birliği’nin Çöküşü’ nü belirtmektedir. 20. yy ın üç büyük siyasal ideolojik dönüşümüne tanıklık ettiğini ifade eden Kongar, birinci büyük dönüşümün Birinci Dünya Savaşı ile, ikinci büyük dönüşümün İkinci Dünya Savaşı ile (bu savaş ırkçı faşist yönetimi tasfiye ederken, öte yandan Sovyetler Birliği’nin sahneye çıkması ile Dünya iki kutuplu hale geliyor ve Soğuk Savaş dönemi başlıyor) ve üçüncü büyük dönüşümün ise 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkılması, 1991’de eski Sovyetler Birliği’ni oluşturan ülkelerin aralarında yaptıkları bir anlaşma ile Sovyetler Birliği’ni tasfiye etmeleri ve Soğuk Savaş’ın bitmesi ile başladı. İşte bu üç büyük dönüşüm ve bilgi ve bilişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeler küreselleşmenin temel nedenleri arasında yer almaktadır.

Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında çok sayıda faktörün etkisi olmuştur. Bu faktörleri ana başlıklarıyla üç grupta toplamak olanaklıdır. Bunlardan birincisini teknolojinin etkisi, ikincisini ideolojik faktörler, üçüncüsünü ise ekonomik faktörler oluşturmaktadır.

Teknolojik Gelişmeler: Aslında toplumsal süreçleri sadece teknolojiye indirmek aşırı basitleştirme olur. Ancak teknolojik determinizme yönelik eleştirileri saklı tutarak, küreselleşme üzerinde teknolojinin etkisini inkar etmek de mümkün değildir. Özellikle

1980'li yıllardan itibaren enformasyon teknolojilerinin yaygınlık kazanması, dünyada mesafe kavramının eski anlamını ortadan kaldırmıştır. Bu durum küreselleşme bağlamında belki de ilk etkisini finans piyasasında hissettirmekle birlikte, bu etki günümüzde çok daha geniş bir alana yayılmıştır. İletişim ve bilgisayar gücündeki patlama, küresel mali piyasaların gelişimine ivme kazandırmıştır. Bu süreç, günümüzde de hızlanarak devam etmektedir.

İdeolojik Faktörler: Özellikle Doğu blokunun yıkılması sonrasında liberal piyasa ekonomisine yönelik güven duygusu artırmıştır. Nitekim kısa bir sürede tüm maliyetine rağmen, eski plânlı/devletçi ekonomiler, piyasa mekanizması süreci içinde, serbest ticaretin ve yabancı sermayenin imkanlarından yararlanma çabası içine girmişlerdir. Bir diğer ifade ile, duvarların yıkılmasının ardından, küreselleşmenin önündeki en büyük engellerden birisi aşılmıştır. Her ne kadar, Asya krizi sonrasında küreselleşmeye yönelik itirazlar artmaya başlamış olsa bile, son dönemde neo-liberal ideolojinin temel ilkelerine güven anlayışı içerisinde hızlandırılarak sürdürülme çabası söz konusudur. Başta ABD olmak üzere, DTÖ, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların öncülüğünde sürdüren küreselleşme süreci hızlandıkça, Hegel'in diyalektiğinden giderek ifade edersek, anti-tezini oluşturan anti-küreselci akımlar da tepkilerini ortaya koymaya başlamışlardır.

Ekonomik Faktörler: Gelişmiş ülkelerde iç piyasaların doyması, özellikle 1970'lerdeki petrol krizi sonrasında dış piyasalara açılma arayışı ile iktisadi faaliyetlerin hacimlerinin artmış olması, küreselleşme sürecini ortaya çıkartan ekonomik faktörlerden bazılarını oluşturmaktadır.

Küreselleşme sürecinin dikkati çeken bir başka yönü ise, üretim faaliyetlerini bütün bir dünya coğrafyasına yayan uluslar üstü (Supranational) ya da çok-uluslu dev firmaların, bu sürecin bir dünya sistemi olarak yerleşmesinde oynadıkları belirleyici roldür. Önemli olan husus, bilim ve teknolojiye egemen ülke kökenli bu firmaların günümüz teknolojisinin -dünya teknolojisinin- fiili sahipleri olmalarıdır. Patent ve diğer fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili olarak, dünyada bir taraftan küreselleşme yönünde gelişmeler olurken, öte yandan ilk bakışta küreselleşme ile tezat oluşturan bölgeselleşme akımı yaygınlık kazanmaktadır. Dünyada çeşitli ülkeler, başta ekonomik alanda olmak üzere çeşitli alanlarda birbirleriyle işbirliği yapma eğilimleri içerisine girmektedirler. Sosyalizmin çöküşü ile birlikte askeri alanda ittifak konusu daha farklı

bir boyut kazanmış durumdadır. Ekonomik alanda ise ülkeler arasında bölgesel entegrasyon hareketleri her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Bugün üç ayrı kıtada bölgesel ticaret blokları oluşmaktadır. Avrupa Kıtasında Avrupa Birliği (AB), Amerika Kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya Kıtasında Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) bölgesel ekonomik entegrasyonlara örnek oluşturmaktadırlar. Bir taraftan dünyada küreselleşme ile ticari sınırlar kalkarken diğer taraftan bölgeselleşme ile ekonomik bütünleşme hareketleri veya bloklaşmalar oluşmaktadır.(DPT,2000:4). Çok uluslu firmalar “yeni uluslararası iş bölümü” çerçevesinde, üretimi bütün yerküreye yaymışlardır. Her gün finans piyasalarında büyük miktarlarda para, bir ülkeden başka ülkeye akmaktadır.

Ekonomik yönden bugün yeryüzündeki ülkelerin önemli bir kısmı birbiriyle bütünleşmeye başlamıştır. Örneğin Tayland’da başlayan bir kriz, bütün Asya’yı etkilediği gibi, bizi de etkileyebilmektedir. Ya da Rusya’da yaşanan bir krizin arkasından Türkiye’den bu ülkeye ihracat yapan bir çok firma kapısına kilit vurmak zorunda kalabilmektedir. Bu da doğal olarak ülkeleri kendi politikaları kadar, başka ülkelerin izlediği ekonomik ve siyasal politikalar konusunda da duyarlı olmaya zorlamaktadır. Yani artık ülkelerin iç işlerinde yaşadığı sorunlar ile dış ilişkilerindeki sorunlar arasındaki sınır giderek azalmaya başlamıştır. (Bozkurt, 2000:26-28).

5. Küreselleşmenin Sonuçları

5.1. Ekonomik Alanda Küreselleşme

Günümüzde küreselleşme, ekonomiden uluslararası ilişkilere kadar çeşitli alanlarda dünyayı etkileyen, uluslararası toplumun dokusunu ve yapısını eskiye oranla tanınmayacak ölçüde değiştiren bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler 1945 yılında kurulduğunda, uluslararası ilişkileri belirleyen temel aktörlerin devletler olduğu konusunda herhangi bir kuşku yoktu. Sadece devletler, uluslararası ilişkileri etkileyebilecek kaynaklara sahipti. Oysa günümüzde, uluslararası ilişkileri ve dünya ekonomisini zaman zaman devletlerden çok daha fazla etkileyen yeni aktörler ortaya çıkmıştır. Çok uluslu şirketler, hükümet dışı örgütler, medya kartelleri, araştırma ve düşünce (think-tank) kuruluşları, hatta bazı devletlerin yıllık GSMH’sından daha fazla şahsi serveti bulunan bireyler ve yatırımcı konsorsiyumlar son 10 yıl içerisinde oluşan uluslararası sistemin yeni aktörleri olarak ön plana çıkmışlardır (Kazgan,2000:16).

Küreselleşme, üretken sistemleri, teknolojiyi, uluslararası ticareti, finansal pazarları, ulus devletleri, ulusal egemenlikleri ve bağımsızlıkları, kısaca yaşamın tüm yönlerini etkileyen bir süreçtir. Küreselleşmenin ekonomik boyutu, yani ekonominin küreselleşmesi, farklı ülkelerin üretim ve pazarlarının giderek artan bir hızla birbirine daha bağımlı hale gelmesini ifade eder (Sezal,2002:752). Küreselleşmeye her ne kadar bütünleşme, 'global köy' anlamı kazandırılmaya çalışılsa da, küreselleşmeye kutuplaşma olarak bakmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ekonomik liberalleşme ya da teknolojik ilerleme olarak küreselleşme, dünyada eşitsizliğin yeni boyutlarını yükseltmiştir (Hurrell, Woods, 1999:1).

Küreselleşme kutupsal bir yaklaşımla, üç kutuplu bir dünya düzeni yaratmıştır. Bu kutubun en kuvvetli tarafında Amerika Birleşik Devletleri, diğer tarafında Avrupa ve etkisinin artarak hissedildiği Japonya bulunmaktadır. Ayrıca Çin'in büyümesi onu 2000'li yıllarda dördüncü bir kutup haline getirebilir (DPT,2000:54). Bu üçlü kutubun etkisi özellikle 1970'li yıllarda hissedilmeye başlanmıştır. Wallerstein 'Güncel Yorumlar' adlı yapıtında bu üç kutuplu oluşumun Amerika ve Batı Avrupa'nın yanında Japonya'nın 1970'li yıllarda öne çıkmaya başlamasıyla 'üç yanlı bir komisyon' ya da 'üçlü bir merkez' olarak tanımlar. Ayrıca Japonya'nın, yakın gelecekte, çevresindeki ülkelerle birlikte "Uzak Doğu Bölgesi" şeklinde daha geniş bir blok oluşturması beklenebilir (Uygun,2000). Avrupa Birliği'nin Eurosu, Amerika'nın Doları ve Japonya'nın Yeni dünya ekonomisinde belirleyici rolü oynamaktadırlar.

Kızılcelik'in (2004:19) de ifade ettiği gibi, küreselleşme dünya ölçeğindeki merkez ülkeler (zalim Batı toplumları) ile çevre ülkeler (Batı dışı mazlum toplumlar) arasındaki eşitsizlikleri yeniden üreten bir süreçtir. Küreselleşme, tekelleşmiş ve bu nedenle yüksek kâr getiren belli üretim türlerinin en büyük sermaye birikim yerleri haline gelen belli sınırlı bölgelerde yoğunlaşmasına dayanan hiyerarşik bir dağılım eşitsizliği yaratmıştır. Hatta bu konuda Wallerstein (2001:42) bu kutuplaşmayı şu şekilde ifade etmiştir : "Öyle bir sistem içinde yaşıyoruz ki, toplumları ekonomik, siyasi, sosyal ve hatta demografik olarak kutuplara bölünüyor." . Bu kutuplaşma çok hızlı bir biçimde artarak adı geçen üç birliğin amacına hizmet etmektedir. Günümüzde kapitalizm ya da diğer adıyla küreselleşme inatçı bir biçimde fiili veya yasal tekellere yaslanmaya devam etmektedir (Braudel,1991:25).

Sermayenin yoğunlaştığı ekonomiler, özellikle teknoloji, finans ve medya tekellerini ellerinde bulundurarak gelir dağılımı eşitsizliğini ve hiyerarşisini arttırmış,

diğer ülkelerin ekonomilerini adeta bir ‘taşeron’ (Kızılcelik,2003:20) konumuna indirgemiş ve önemsizleştirmiştir. Amerika, Batı Avrupa ve Japonya üçlüsüne transfer edilen sermayenin yıllara göre farklılıkları bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. 1972-76 aralığında yıllık ortalama 44 milyar dolar olan sermaye aktarımı, 1992-1995 aralığında yıllık ortalama 1364 dolara yükselmiştir (Amin,2000:44). Rakamların katlanarak devam ettiği düşünüldüğünde zenginin daha zengin yoksulun daha yoksul olduğu dünya eşitsizliğinin yani küreselleşmenin gerçek yüzü ortaya çıkmaktadır. Otuz yıl önce dünyanın en yoksul ülkelerinin %20’sinin küresel servetten aldığı %2.3 ‘lük pay 1990’ların sonu itibarıyla %1.4’ e kadar düşmüştür (Bauman, 1999:82).

Günümüzde ABD dahil 30’dan az ülke Merkez’de, diğer devletler ise Çevre’de yer almaktadır. AB üyeleri ve Japonya kendi sermayeleri yararlandığı ölçüde ABD ile uzlaşsalar bile, kendi kurumları ve toplum değerleri ile çatıştığı yerlerde ABD ile çekişmektedir. Küreselleşme önünde en büyük engel ulus-devlet olduğu için, Çevre’de ulus-devleti geriletmede hepsi işbirliğini sürdürmektedir.

IMF tarafından hazırlanan 2006 yılı itibarıyla ülke gruplarının dünya ekonomisi ve nüfusu içindeki payları Tablo 1’de belirtildiği gibidir. Bu tabloda dünya nüfusunun yüzde 15,4’ünü oluşturan gelişmiş ülkelerin, dünya üretiminin (GSYİH) yarısından fazlasına (yüzde 69,1) sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 2.
Ülke Gruplarının Dünya Nüfusu ve Ekonomisindeki Payları

Ülkeler	GSYİH(%)	Mal ve Hizmet İhracatı	Nüfus
Gelişmiş	55,7	69,1	15,4
ABD	20,1	10,1	4,7
Euro Bölgesi	14,8	29,7	4,9
Gelişmekte Olan	47,7	30,8	84,7
Geçiş Sürecinde	6,3	6,3	6,4

Kaynak : World Economic Outlook 2006

Dünya Bankasının 2002 yılı verilerinin yer aldığı Tablo-3 incelendiğinde ise, küreselleşmenin daha çarpıcı bir boyutunu gözleme imkanı elde edilecektir.

1990 yılından 2002 yılına kadar geçen 12 yıllık süre sonunda gelişmiş ülkelerin dünya nüfusu içindeki oranları %13.4 seviyesine gerilerken dünya gelirleri içindeki payları %82.7'ye, dünya ihracatı içindeki payları ise %86.7'a yükselmiştir. Buna karşılık az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dünya nüfusu içindeki oranları %86.6'ya yükselirken tüm dünya gelirleri içindeki payları %17.3'e, dünya ihracatı içindeki payları ise %13.3'e düşmüştür.

Tablo 3.

Ülkelerin Dünya Nüfus ve Ekonomisi İçindeki Yerleri

Ülkeler	Nüfusun Dünya Nüfusuna Oranı (%)	GSYİH'nın Dünya GSYİH'ya Oranı (%)	İhracatın Dünya İhracatına Oranı (%)
Gelişmiş Ülkeler	13.4	82.7	86.7
Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler	86.6	17.3	13.3
Toplam	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Dünya Bankası 2002 Raporu

Yine Dünya Bankası tarafından 2002 yılında açıklanan raporların içinde yer alan bazı veriler oldukça ilginçtir. Dünyanın en zengin 200 kişinin sahip oldukları toplam servet, yeryüzündeki en yoksul 2.5 milyar insanın toplam gelirinden fazladır. Bu 200 zenginin 112'si ABD'lidir. Dünyanın en yoksul ülkesine kıyasla en zengin ülkesi(!)nde kişi başına düşen milli gelir 228 kat daha fazladır. “On dokuzuncu yüzyılın başında, dünyanın en zengin ve en yoksul ülkeleri arasındaki kişi başına düşen

gerçek gelirlerin oranı 1/3'tü. 1900'de 1/10 oldu. 2000 yılında ise 1/60 oldu".(Kızılcılık,2003:85). Dünyanın en zengin 3 kişinin (ABD) servetlerinin toplamı en yoksul 48 ülkenin gayri safi yurt içi hasılasından fazladır.

Dünya Bankası Başkanı James Wolfenson'un ifadesiyle, küresel yoksulluk her geçen gün daha fazla şiddetlenmekte ve yaklaşık 1.3 milyar insan bugün ciddi derecede yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Yine Dünya Bankasının raporuna göre 2010 yılında 500 milyon daha insan günlük bir ABD dolarından daha az gelir sağlayarak, mutlak yoksulluk sınırları içerisinde yaşamaya mahkum olacaktır (Mazur,2000:79-93).

1999 yılında Dünya Bankası tarafından yayınlanan Dünya İnsan Gelişimi raporuna göre dünyada yaşayanların en zengin % 20'si ile en fakir % 20'si arasındaki fark 1960 yılında 1'e 30 iken 1997 yılında 1'e 74 oranına çıktı. Bugün dünyanın en zengin ülkelerini bünyesinde toplayan G-7 grubunun üyelerinin kişi başına gelir düzeyin 1965 yılında dünyanın en fakir yedi ülkesindeki kişi başına gelirinin 20 katı iken 1997 yılında 39 katına çıktı. Yani zenginler daha zenginleşirken fakirler daha fakirleşmektedir. Bazı ülkelerde gelir dağılımı bozukluğunun hızla arttığı görülmektedir.

Dünya Bankası tarafından 2006 yılında yayınlanan bir rapor doğrultusunda hazırlanan Tablo-4 incelendiğinde; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmenin gündeme gelmeye başladığı 1980 yılından itibaren reel gelirler açısından sürekli geri gittikleri, gelişmiş ülkelerinin ise milli gelirlerini artırmak suretiyle reel gelir açısından daha ileri gittikleri somut olarak görülecektir.

Tablo 4.
Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri

Yıllar	Ülkeler	Kişi başına düşen milli gelir
1980	Gelişmiş Ülkeler	9 440 ABD \$
	Gelişmekte Olan Ülkeler	1 420 ABD \$
	Az Gelişmiş Ülkeler	240 ABD \$
1995	Gelişmiş Ülkeler	24 930 ABD \$

	Gelişmekte Olan Ülkeler	2 330 ABD \$
	Az Gelişmiş Ülkeler	280 ABD \$
2005	Gelişmiş Ülkeler	45 250 ABD \$
	Gelişmekte Olan Ülkeler	4850 ABD \$
	Az Gelişmiş Ülkeler	530 ABD \$

Kaynak :Dünya Bankası 2006 Raporu

Son zamanlarda ortaya çıkan ekonomik krizler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülen kronik devalüasyonların aradaki farkın gelişmiş ülkelerin lehine daha da açılmakta olduğunu göstermekte, “küreselleşme, zengini daha zengin fakiri ise daha fakir yapan yeni bir emperyalizm çeşidi mi?” sorusunun gündeme getirilmesine neden olmaktadır.

Küreselleşmenin gelişimine bağlı olarak ülkelerin dış borçlarında gözlenen artış, dikkat çekici başka bir noktayı oluşturmaktadır. 1980 yılında gelişmekte olan ülkelerin dış borçları 561.4 milyar ABD doları iken, bu miktar 1985 yılında 1 trilyon 217 milyar ABD dolarına, 1990 yılında 1 trilyon 518 milyar ABD dolarına, küreselleşmenin oldukça fazla hız kazandığı 1995 yılında ise 2 trilyon 67 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Diğer bir ifade ile; refah seviyelerinde belirgin bir artış gözlenmeyen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin borçları %300’e yakın artış göstermiştir. Bu ülkelerin dış borçlarının toplamı 1980 yılında GSMH’lerinin %20’sini oluştururken bu oran 1995 yılında %55 seviyelerine yükselmiştir (Chossdovsky,1997:42). Ortaya çıkan bu tablo, küreselleşmenin ekonomik boyutunun irdelenebilmesi için son derece gerçekçi ipuçları vermektedir.

Ekonomik alanda küreselleşme etkilerini incelerken, küreselleşme arenasındaki baş aktör olan ABD’nin kendi içindeki eşitsiz gelişmelere de dikkat çekilmesi gerekmektedir. Amerika’da kapitale sahip olanlar ile olmayanlar arasında derin uçurumlar inşa etmiştir. Bauman’a (2000:184) göre %16,5’u yoksulluk içinde yaşamaktadır. Yetişkin erkek ve kadınların beşte biri okuma yazma bilmiyor, yüzde 13’ünün ortalama ömrü 60 yıldan azdır. En yoksul Amerikalı ailelerin toplam geliri %21 oranında düşerken, en zenginlerin %20’sinin toplam geliri %22 artmıştır.

Amerika ve diğer gelişmiş kapitalist ülkeler arasında dikkat çekici farklılıklardan en önemlisi, Amerika'da var olan gelir eşitsizliğidir. Gelir eşitsizliğini özetlemenin en etkin yollarından biri olarak, en üst düzeydeki %10 ile en alt düzeydeki %10 kıyaslamasını vermek yeterli olacaktır. Amerika'da bu oran 1'e 16,6 olarak dikkat çekmektedir. Bu oran Avrupa Bloğu'nda ortalama %8 iken Japonya'da %5'lerde kalmıştır (Kloby,2005:208).

Eşitsizliği ölçmenin bir diğer yolu da Gini indeksi kullanmaktır. Gini indeks, gelir dağılımının tamamen eşit bir dağılımdan ne kadar saptığını gösteren 0 ile 100 arasındaki bir sayıdır. Sıfır Gini indeksi, ülkede herkesin aynı geliri kazandığı, tam bir eşitliği ifade eder; öte yandan 100 Gini indeksi, tam bir eşitsizliği ifade eder. Gini indeksine göre, Amerika'da bu oran 40,8, Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 32, ve Japonya'da 24,9'dur (Kloby,2005:210).

Küreselleşme, çok az insanın refah yolunda hızla ilerlediği, çok hızlı bir biçimde zenginleştiği, büyük bir çoğunluğun ise sefalet içinde yaşamaya mahkum edildiği 'bir kazananlar ve kaybedenler dünyası' (Giddens, 2000:27) inşa etmiştir.

5.2.Siyasi Alanda Küreselleşme

Siyasi alanda küreselleşme geçmişte ulusal, yerel veya bölgesel olarak algılanan sorunların çoğunun artık dünya sorunu haline dönüşmesini ifade eder (Sezal,2002: 752). Bunun bir sonucu olarak, tüm devletler son dönemde birbirine siyasi bağlamda karşılıklı bağımlı hale gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte devletler eskiden kendilerine etkisi bulunmayan nüfus hareketliliğinin, uluslar arası sermaye hareketlerinin, çatışmaların etki ve sonuçlarıyla karşı karşıya gelmektedirler. Ulus devletlerin küreselleşme süreci içinde uluslararası sermaye ve finans piyasalarından etkilenmeleri ekonomik iktidar üzerindeki paylarını büyük oranda azaltmıştır.

Küreselleşme, uluslar arası arenada en fazla söz sahibi olan Amerika'nın egemenliğinde gelişen bir süreçtir. Son yıllarda Avrupa Birliği oluşumu ve Japonya'nın teknolojik anlamda gelişimi küreselleşme pastasındaki oranları az da olsa değiştirmiştir. Ancak yine de günümüzde küreselleşme pastasının en büyük payı Amerika tarafından yenilmektedir. Bu paylaşım için Amerika'nın öne sürdüğü, adeta bir küreselleştirme makinası gibi çalışan IMF, Dünya Bankası,Dünya Ticaret Örgütü,Kuzey Amerika

Birliği(NAFTA) gibi kuruluşlar, dünya genelinde oluşan krizlere,kutuplaşmaya ve problemlere kaynaklık etmektedirler.

Bugün üç ayrı kıtada bölgesel ticaret blokları oluşmaktadır. Avrupa Kıtasında Avrupa Birliği, Amerika Kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya Kıtasında Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) bölgesel ekonomik entegrasyonlara örnek oluşturmaktadırlar. Bir taraftan dünyada küreselleşme ile ticari sınırlar kalkarken diğer taraftan bölgeselleşme ile ekonomik bütünleşme hareketleri veya bloklaşmalar oluşmaktadır .(DPT, 2000: 4).

Yaşayan en ünlü toplumbilimcilerden Anthony Giddens'e (2000:28) göre, küreselleşmenin dört temel unsuru vardır. Birincisi, dünya çapında iletişim devrimidir. Kökeni 1960'ların sonuna, ilk iletişim uydusunun yörüngeye oturulduğu döneme giden bu devrimin tamamlayıcısı 1980'lerin sonunda yaygınlaşmaya başlayan "internet" dir. İkincisi, "Weightless Economy" olarak adlandırılan, "menkul" yada "mali" piyasaların dünya çapında ağırlık kazanmasıdır. 19 ncu ve 20 nci Yüzyıl Kapitalizminin belirleyici unsurları olan sanayi ve üretim ekonomisinden çok farklı kurallarla isleyen bu piyasalar tüm dünyada en büyük parasal gücü elinde tutmaktadır.

Küreselleşmenin çnc ve bu terimin doğuş nedeni olan bileşeni ise, 1989 sonrası dünyadır. Yani, Sovyet Komünizminin ve onunla birlikte bir zamanlar "Doğu Bloğu" olarak adlandırılan küresel siyasi sistemin çöküşüdür. Bu kşn en önemli nedeni, eski tip sanayi ekonomisinde "Batı" ile rekabet edebilen Komünist yapının yeni elektronik ekonomiye uyum sağlayamamasıdır. Giddens, küreselleşmenin dördüncü ve son temel unsuru olarak günlük hayatın değişimini göstermektedir. İngiliz toplum bilimciye göre, geçtiğimiz otuz yılın en önemli değişimlerinden biri dünya çapında erkek ile kadın arasındaki eşitliğin hayatın her alanında artmış olmasıdır. Az ya da çok ama istisnasız her bölge ve ülkede yaşanan bu değişimin sonuçları yalnızca kadın ve erkek arasındaki ilişkileri değiştirmekle kalmamış, işi, tatili, aileyi ve eğitimi yani hayat tarzını da kökten etkilemiştir.

Giddens'in dört temel unsur olarak açıkladığı küreselleşmeye beşinci unsur olarak küreselleşmenin doğasına ilişkin unsurları eklemek yanlış olmayacaktır.Bu genel eğilime, dünyanın hali hazırda içinde olduğu bu küresel akışa ve duruma ne karşı koymak, direnmek, ne de dışında kalmak mümkün görünmemektedir. Kısaca, küreselleşme olgusunun bu denli güçlü olmasının temel nedeni ondan "kaılamayacağı"

duygusunda yatmaktadır (Çeçen,2002:22).Yani bir benzetme yapılacak olursa, “teolojik” boyut taşımaktadır. Küreselleşme tıpkı tek tanrılı semavi dinlerin tanrı tanımı gibi her yerde ve her zaman, hazır ve nazır olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zamanı, riski ve fırsatları yeniden tanımlayan küreselleşme yalnızca insanları, örgütleri yada ekonomiyi değiştirmekle kalmamış, dünya siyasetini de temelden dönüştürmüştür. 24 saate bölünen günlük zamanın her anında hiç ara vermeksizin ve kesintiye uğramaksızın para, mal ve fikir alışverişinin yapıldığı yeni bilgi ekonomisinde, siyasette, ülkeler de değişmiş, değişmek zorunda bırakılmıştır.

Bu sistemin ana oyuncuları ulusal egemenlik kavramı çevresinde örgütlenmiş olan ulusal devletlerdir. Peki ama modern devletin kendine özgü yanları nelerdir? Kuşkusuz en başta geleni devletlerin “egemenlik iddiası”dır.Wallerstein’in (2000:37) yazdığı gibi, 16 ncı yüzyıldan beri tanımlandığı biçimiyle egemenlik, devletle değil, devletlerarası sistemle ilgili bir iddiadır. Bu hem içe, hem de dışa yönelik çifte bir iddiadır. İçe yönelik olarak devletin egemenliği, kendi sınırları içinde akıllıca gördüğü her türlü politikayı izleyebileceği, zorunlu gördüğü her türlü yasayı çıkarabileceği ve tüm bunları hiçbir birey ya da grubun yasalara uymayı reddetme hakkı tanımaksızın gerektiğinde güç kullanarak yapabileceği iddiasıdır. Dışa yönelik olarak devletin egemenliği, sistemdeki başka hiçbir devletin verili devletin sınırları içinde dolaylı yada dolaysız hiçbir otorite uygulama hakkına sahip olmadığı iddiasıdır. Yani “karşılıklılık” içeren bir kavram olarak ortaya çıkmasıdır.

Küreselleşme sürecinin olumlu yönlerinden azami derecede faydalanmak ve beraberinde getirdiği tehditleri de sınırlandırmak açısından devlete önemli görevler düşmektedir. Küreselleşme süreci çerçevesinde eskisinden çok farklı, fakat etkin bir devlete özellikle gereksinim duyulmaktadır. Bu çerçevede devletin üç önemli görevi vurgulanabilir.

a) Devletin teknolojik altyapı ve insan sermayesi oluşumu çerçevesindeki stratejik görevi: Küreselleşme sürecinde ülkelerin teknolojik ve insan gücü altyapılarını yenilemeleri ve geliştirmeleri büyük önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, piyasa mekanizmasının içerdiği aksaklıkları giderecek müdahalelere gereksinim duyulmaktadır. Devletin stratejik işlevini ihmal ettiği durumlarda ülkenin küreselleşme sürecinde giderek marjinalleşmesi veya dışlanması gündeme gelmektedir.

b) Devletin piyasaları düzenleyici ve rekabeti artırıcı işlevi: Devletin piyasaları, özellikle banka sistemini ve mali sektörü denetleme ve düzenleme işlevi son dönemde birinci derecede önem kazanmıştır. Son Asya krizinin bize göstermiş olduğu gibi mali sistemleri yeterince denetlenmeyen ancak diğer açılardan güçlü olan bazı ekonomiler küreselleşme sürecinden olumsuz yönde etkilenmekte ve kendilerini ciddi krizlerle karşı karşıya bulabilmektedirler.

c) Devletin bölüşüm alanındaki rolü: Küreselleşme sürecinin dengesiz bir şekilde gelişmesi ülkeler arasında olduğu kadar ülke içi gelir dağılımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Son dönem küreselleşme sürecinde sık sık ortaya çıkan finansal krizlerin yükünün de büyük ölçüde düşük gelir gruplarının üzerine yüklenmesi dikkat çekici bir gelişmedir. Dolayısıyla, gerek küreselleşmenin olumsuz yanlarının hafifletilebilmesi, gerek küreselleşme sürecinin sürdürülebilirliği açısından devletin sosyal politikalar ve bölüşüm alanlarında da faal bir rol oynamaya devam etmesi kaçınılmazdır. Devletin kendi kaynaklarının kıt olduğu ve küreselleşmenin sınırlar getirdiği göz önüne alınsa bile, en düşük gelir gruplarının refahlarını arttırmaya yönelik bir sosyal politika uygulamasının önemi yadsınamaz. (DPT, 2000: 5-6).

Yeni iş stratejileri uzmanı Kenichi Ohmae, “Ulus devletler bugünün küresel ekonomisinde başat aktörler midir? Ulus devletin eski önemi kaldı mı?” sorularını yöneltirken aslında 90’li yılların başlarından itibaren sorulan yaygın soruları da tekrar etmiştir. Ohmae’nin bu sorulara yanıtı olumsuzdur. Ve nedenini 4 I faktörüyle açıklamaktadır(1995:126). Bunlar;

(1) Investment, yani yatırım, yani para. Para artık belli bir coğrafyada birikmemektedir. Dünyanın neresinde yaşarsanız yaşayın, eğer fırsat çekici ve kâr yüksekse, para gelecektir ve bu paranın büyük bölümü şirketlere, kişilere ait paradır.

(2) Industry, yani sanayi, yani iş. Modern çok uluslu şirketlerin yatırım stratejileri ulus devletlere göre değil, kâr ve koşullara göre belirlenmektedir. Batılı şirketler, Çin ve Hindistan’a yatırım yapmaktadırlar çünkü, bu bölgelere yatırım yapmak daha kârlıdır.

(3) Information Technology, yani bilgi teknolojileri. Bir şirket dünyanın her hangi bir yerinde örgütlenip, günlük işleyişini bilgi teknolojileri yoluyla gerçekleştirebilir. Osaka’daki Japon mühendisler, Çin’deki operasyonları bu yolla yönetebilmekte ve denetleyebilmektedir.

(4) Individual Consumers, yani bireysel tüketiciler. Tüketici dünyanın her köşesinde ortak istek ve amaçlarla hareket etmektedir. Dünyanın her yerinde en iyi malı, en ucuza almak isterler ve hepsinden önemlisi nerede üretildiğini önemsemezler. Yani malın hangi ülkede üretildiği değil, malı üreten şirketin ismi önemlidir. Küresel markalar önemlidir.

İşte bu durum, geleneksel ulus devlet yapılarını kimilerinin gözünde doğal olmayan, hatta imkansız iş birimlerine dönüştürmektedir. Ulusal egemenliğin zayıflaması, küreselleşen piyasa kapitalizmi kaynakların batılı gelişmiş ülkelere göre rasyonel olmayan kullanım biçiminin yaygın olduğu az gelişmiş ülkeleri dönüştürme zorunluluğunun da bir parçası olarak görülmektedir. Irak'ın ABD tarafından işgali yalnızca küresel tek süper gücün dünyayı yeniden biçimlendirmesi olarak değil, dünyanın ikinci en büyük petrol kaynağı olan bölgenin, küresel kapitalizmin, kendi kontrolü altına girmesi ve daha rasyonel kullanımı anlamına da gelmektedir.

Küreselleşmenin siyasal etkisi, eskiden uluslararası sistemin temel aktörü olan ulus devletin üstünlüğünü sarsmış ve ulus devleti, yetkilerini başkalarıyla paylaşmaya mecbur bırakmıştır. Ulus devlet, globalleşme ile yetki ve otoritesini uluslararası ve uluslar üstü kuruluşlara devretmeye başlamıştır. Bu süreçte uluslararası ilişkilerin artmasına paralel olarak sorunların uluslararası arenaya taşınması da artış göstermiş ve bunların çözümü uluslararası işbirliğini zorunlu hale getirmiştir. Bir başka ifadeyle, uluslararası siyasal ve ekonomik aktörler devlet egemenliğine ortak olmuş; ülkeler, ulusal ve uluslararası politika uygulamalarında dış dünyayı dikkate almak durumunda kalmıştır.

Küreselleşme stratejilerinin ve süreçlerinin özellikle gelişmekte olan ulus devletlerin egemenliğini sarsması ve tartışmalı hale getirmesi özellikle bu ülkelerde yoğun eleştirilere konu olmaktadır. Bu eleştiriler şu şekilde sıralanabilir :

“Uluslararası topluluğun” insan haklarının korunması için devlet egemenliğini hiçe sayma hakkı ileri sürülmekte, “yeni” egemenliğin “global” ve “kısmi” olmak üzere farklı düzeyleri ve merkezleri tanımlanmaktadır. Egemenlik kavramına dair yeni program ana egemenlik kavramını uluslararası merkezlere geçirip “global” düzeyde tanımlarken, dünya çapında egemenlik yetkisinin icrası için yerel egemenlere de ihtiyaç duyması “kısmi” egemenliğin global egemenliğe eşlik etmesiyle sonuçlanmaktadır. Egemenliğin belli sınırlara ve bölgelere sabitlenmekten kurtulması ve zamana ve

mekana uyumlu olarak düşünülmesi adına savunulan strateji, egemenliğin devletlerden şehirlere ve özel birliklere doğru yayılmasını ve bölgesel, ulusal ve yerel egemenliklerin global egemenliğe tabi kılınmasını talep edilmekte ve son olarak Ulus-devletlerin bundan sonraki işlevinin ancak küresel egemenlerden verilen direktifleri yerel bazda hayata geçirmek olacağından giderek artan biçimde endişe edilmektedir.

Dolayısıyla, ulusal, bölgesel ya da yerel çıkarların, küresel ideoloji veya hedeflerle belirlenmiş genel çıkarlara feda edilmesini sağlayacak yeni bir süreç ve anlayış gelişmektedir.

Kuşkusuz hiçbir ekonomik sistem politik bir tabana oturtulmadan sürdürülemez (Kazgan,2000:22). Bu anlamda küreselleşme, insan hakları, demokratikleşme, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi ABD'nin öncülüğündeki batı dünyasının temel kavramlarını da beraberinde getirmektedir. İnsanların ve toplumların hayatlarını daha iyiye yöneltmede bu kavramlar “olmazsa olmaz” kabul edilse de küreselleşme kimi zaman doğası gereği “iyi” olan bu kavramların içlerinin boşaltılması tehlikesini de taşımaktadır.

“Küreselleşmenin getirdiği insan hakları adeta toplumdaki kopuk bir bireycilik, demokrasi ise bireyi yalnızlaştıran ve ezen bir liberal piyasa demokrasisi yönünde bazı çarpıklıklara yol açıyorsa da yine de bu terimlerin yaygınlaşması, her iki kavramın da daha büyük bir kabul görmesi yönünde eğilimler yaratmaktadır.” (Kongar,2002:54).

Ancak küresel terör tanımını gündemin en başına taşıyan 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'de iç güvenlik için getirilen kısıtlamalar gerektiğinde “özgür dünyanın kalbi”nde bile insan haklarını daraltıcı önlemlerin kolaylıkla alınabildiğini göstermiştir.

Bu sürece eşlik eden küresel boyutta biri askeri olmak üzere üçlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve çok büyük oranda Amerika Birleşik Devletleri'nin kontrolünde olan NATO. Ancak bu yapılar en son Irak krizinde olduğu gibi halen, kendilerini oluşturan ulus devletlerin birbirinden çok farklı istek ve yönelimlerinin doğrudan etkisi altındadırlar ve üzerinde herkesin uzlaşmaya vardığı monolitik bir tavır gösterememektedirler.

Ayrıca ABD, tüm bu örgütlerin doğrudan ya da dolaylı biçimde içinde olan ve dünya çapında tek süper güç olarak tıpkı 2 nci Irak krizinde olduğu gibi gerektiğinde kendi başına hareket etmekten çekinmemektedir. ABD'nin belki de yaşayan en ünlü Dışişleri Bakanı Henry Kissinger (2002) bu durumu çok net biçimde ifade ediyor ;

“Birleşik Devletler, yeni bin yılın şafağında geçmişin en büyük imparatorluklarında bile eşi görülmemiş bir egemenliğin keyfini sürmektedir. Amerika, silah üretiminden girişimciliğe, bilimden teknolojiye, yüksek öğrenimden popüler kültüre kadar, yer kürede benzeri görülmemiş bir üstünlüğe sahiptir.”

Amerika Birleşik Devletleri küresel gücü ve etkinliği ile diğer tüm uluslararası ya da küresel örgütleri etkilemekte, dönüştürmekte, gerekirse hareket alanlarını kendi isteği doğrultusunda kısıtlamaktadır. İşte demokratikleşme kavramı da küreselleşme içinde kimi zaman kolaylıkla bu kısıtlamalardan biri olabilmektedir.

Wallerstein (2000:39) bu durumu şu şekilde dile getirmiştir.“Demokrasi, tam da uzmanlardan, ehliyet sahiplerinden, onların nesnelliklerinden, tarafsızlıklarından, yurttaşlık erdemlerinden kuşkulandırmayı içerir. Demokratlar, liberal söyleme baktıklarında yeni bir aristokrasinin maskesini, her nasılsa her zaman mevcut hiyerarşi kalıplarını büyük ölçüde koruma eğilimi gösteren evrenselci bir temele sahip olduğu iddiasında bulunduğu için iyice habisleşen bir maskeyi görmüşlerdir.”

Yalnızca ABD'nin yada AB'nin değil, uluslararası insan hakları örgütleri ya da demokrasi kuruluşları gibi küresel kuruluşlar da kimi zaman az gelişmiş yada gelişmekte olan ulus devletlere demokratikleşme ve insan hakları kavramları üzerinden çifte standartları uygulayabilmektedirler. Ancak bu durum, bu kavramların küresel anlamda kabul ve yaygınlık kazanmasının getirdiği genel iyileşmeyi görmemize engel olmamalıdır.

5.3.Çevresel Alanda Küreselleşme

Günümüz dünyasının en önemli gündemini oluşturan çevre, dünyada mevcut olan tüm değerleriyle korunması gereken bir bütündür. “Günümüzde, bizden önceki nesillerin yaşamadığı ekolojik riskleri de içeren, güvenliğimizin tehdit edildiği küresel bir düzende yaşamaktayız” (Giddens,2000:562).Bir ilişkiler bütünü olan çevrenin bozulması ve çevre sorunlarının ortaya çıkması genellikle insan kaynaklı etkenlerin, doğanın ilişkiler sistemini ve dengelerini bozmasıyla başlamıştır.

Küreselleşme sürecinin boyutları arasında yer alan doğal çevre alanı; teknolojik ve ekonomik gelişmelerle bir arada önem kazanmaktadır. Küreselleşme dinamiklerine bağlı olarak ekolojik dengenin bozulması özellikle ulus devletleri ve ulusal hukuk düzenlerini çok yönlü etkilemiştir. Bir çok çevresel sorunun giderek artan şiddeti, ulus

devletleri ve devletler sistemini krize doğru götürmektedir. Ulus devletler, karşılıklı bağımlılık içindeki dünyada, global çevrenin etkili ve adil yönetimini giderek azalan ölçülerde sağlayabilmektedir. Çevresel sorunlar, devletleri ve sistemlerini önceden öngörülemez karmaşıklıkta yeni sorunlarla ve tehditlerle yüz yüze getirmektedir.

Ulus-devlet; küresel çevrenin kolektif yönetimi bakımından geçerli bir politik çerçeveyi sağlayamamaktadır. Kendi sınırları içinde çevresel yönetim bakımından yeterli ve etkili bir düzey oluşturamamaktadır. Küresel nitelikteki ekolojik karşılıklı bağımlılık, hem mevcut uluslararası sistem hem de dünya siyasetinin geleneksel otorite yapılarının eş zamanlı olarak zayıflayıp parçalanmasına neden olmaktadır. Çevresel sorunlar, devleti aşmakta ve devletin krizine katkıda bulunmaktadır. Devlet ulusal düzeydeki çevresel sorunlar karşısında başarısız kalmaktadır. Ekonomik, teknolojik, çevresel ve kültürel küreselleşme sürecinin ulaştığı boyut çevre sorunlarının niteliğini değiştirmiştir. Çevresel yıkımın giderek artan ciddiyeti ve küresel çapta yeni sorunların ortaya çıkışı farklı bir devletler arası düzeni gerektirmektedir. Basit işbirliği hedeflerinin ötesinde, ortak sorumluluk kavramını içine alan kurallar ve kurumlar yaratılmasını ve bunların devletlerin ulusal örgütlenmesi üzerinde ağırlıklı bir etkisi olmasını öne çıkarmıştır. Bu durum devletlerin, bireylerin ve grupların uluslararası hukuk bakımından hak ve ödevlerle donatılmasını zorlamaktadır (Yüksel,2001:54) .

Çevresel sorunların uluslararası düzeyde ortaya çıkışı, bütün devletlere karşı kesin bir tehdit oluşturmaktadır. Çünkü bu sorunlara çözüm, yalnızca devletlerin egemenlik alanları içinde bulunmamaktadır. Ekonomik ve toplumsal karşılıklı bağımlılığın gelişmesi, vatandaş ve vatandaş hareketlerinin güçlenmesine hizmet etmekte ve mevcut otoriteye tehditler artırmakta, sonuç olarak dünyanın her tarafında yönetim meselesini karmaşık bir hale getirmektedir. Dünyanın bir çok yöresinde kentsel dokunun bozulması, ormansızlaşma, çölleşme, su ve yakıt kıtlığı bir çok devletin ekonomik temelini ve sosyal dokusunu zayıflatmaktadır. Çevresel sorunlar, politik istikrarsızlık, kötü ekonomi yönetimi, parçalanma ve anarşiyle etkileşim halinde var olmaktadır. Sonuçta devletin çevre sorunlarıyla baş edebilme kapasitesi erozyona uğramaktadır.

Çevre, canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziksel, biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ortamdır. (İnanç,2001:5) Günümüz dünyasının en önemli gündemini oluşturan çevre dünyada mevcut olan tüm değerleriyle korunması gereken bir bütündür. Bir ilişkiler bütünü olan

çevrenin bozulması ve çevre sorunlarının ortaya çıkması genellikle insan kaynaklı etkenlerin, doğanın ilişkiler sistemini ve dengelerini bozmasıyla başlamıştır.

Günümüzde yaklaşık 6 milyar insanın bugünü ve yakın geleceğini önemli ölçüde etkileyen doğal ve fiziksel çevre sorunları dünyada farklı sosyal yapı ve siyasi rejimlere sahip ülkelerin üzerinde anlaştıkları ve anlaşmak zorunda kaldıkları bir konu haline gelmiştir. Çünkü dünyanın sınırlı kaynaklarını paylaşmak isteyen insan sayısı her yıl bir ülke nüfusu kadar artmakta, buna karşın mevcut kaynaklar talebi karşılayamamaktadır. Böylece tahrip edilen ve bozulan çevre değerlerini korumak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunlarından biri olmaktadır.

Hızlı sanayileşme ve doğal kaynakların bilinçsizce kullanılması ciddi çevre sorunlarına neden olmuştur. Çevre sorunları denince akla ilk gelen çevre kirliliğidir. En çok karşılaşılan çevre sorunları; hava ve su kirliliği, tarımda aşırı kullanılan kimyasal maddeler, sulama sistemlerinin yarattığı akarsu ve göl kirlenmesi, orman ve yabani hayvanların azalması, nükleer enerji atıkları, kıyılardaki yanlış arazi kullanımı gibi olaylardır.

Sanayileşme ve şehirleşme sürecine giren ve bu süreci tamamlayan ülkeler, bu gelişme sırasında doğayı sonsuz bir kaynak olarak kabul etmiş, doğaya hükmetmenin yollarını aramış ve doğayı bir makine gibi kullanmışlardır. Ancak doğanın kendini yenileme kabiliyetinin sınırlı olduğu ve ekolojik dengenin bir daha düzelmek üzere bozulduğunu gördüklerinde ise geri dönüş mümkün olmamıştır.

Çevre alanında kirlilik sayılabilecek dikkate değer gelişmelerin 19 ncu yüzyılda sanayi devrimi ile batılı ülkelerde ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak, çevresel sorunlar küreselleşmenin etkisi ile son 20 yıl içinde beklenmedik boyutlara ulaşmıştır.

Bugün dünya topraklarının %29'u orta ya da yüksek düzeyde çölleşme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Her yıl 6 milyon hektar arazi çöle dönüşmektedir. Dünyada her otuz yılda Suudi Arabistan'ın yüzölçümü kadar toprak çölleşmekte, Hindistan'ın yüzölçümü kadar tropikal orman zarar görmektedir. Son 25 yılda Afrika'nın tahıl üretimi %28 azalmıştır. Asya ülkelerinin ekonomik büyümesi için kaynak yaratma çabaları orman alanlarına yönelişi doğurmuştur. Orman alanlarının %50'si yok edilmiştir. Tayland'ın büyümesini finanse eden kaynakların önemli bir bölümü orman talanıyla elde edilmiştir. Asya Kalkınma Bankası verilerine göre, Asya ormanlarının her yıl %1'i yok olmaktadır. Bu yıkıma ek olarak Güneydoğu Asya gölleri

ve nehirleri dünyanın en kirli su kaynakları havzasına dönüşmüştür. Dünyanın en kirli 15 kentinden 13'ü bu bölgede bulunmaktadır.

Sanayileşmiş ülkeler başta olmak üzere, milyarlarca ton kirletici madde akarsulara, körfezlere ve limanlara boşalarak deniz kirliliğine yol açmaktadır. Dünyadaki akarsuların %10'u canlı yaşayamayacak şekilde kirlenmiştir. Okyanuslara her yıl 6.5 milyon ton çöp dökülmektedir. Balık havzalarının çevresel kirlenmeden gördüğü zararlar artmıştır. Ayrıca, belirli bölgelerde balık üretiminin hızla artması, balıkçılığı sürdürülebilir olmaktan çıkarmış, artan piyasa talepleri ve kâr düşüncesi nedenleriyle bir çok balık türü ve balıkçılık yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Küreselleşme ile oluşan bu tür üretim süreçleri insanlık da dahil olmak üzere tüm canlıları yok eden bir sürece dönüşmüştür (Demirer,2000:13).

Atmosferin ortalama ısısının artması dünyayı kuşatan bir tehlikedir. Sorumsuzca artan sanayileşmenin sonucu olarak başta karbondioksit olmak üzere atmosfere bırakılan gazlar atmosferin ortalama ısısını arttırmaktadır. Atmosferin dünya ısısını düzenleme işlevi bozulmaktadır. Dünyadaki yaşamın ana dengelerinden biri sarsılmıştır. Dünyanın ısısını düzenleyen su buharı, karbondioksit gibi gazların artması sonucu, atmosfer ısısı da önemli ölçüde artmaktadır. Bu duruma sera etkisi denilmektedir. Bir iki derecelik ısı değişiklikleri küresel felakete yol açmaktadır. Atmosferdeki 0,5°-1°C'lik ısı artışları El Nino ve La Nina gibi yıkımlara yol açmaktadır. Atmosferdeki 2°C'lik bir artış Antartika'nın erimesi için yeterlidir.

Buzulların erimesi, denizlerin su seviyesini ve deniz kıyılarındaki su seviyesini yükseltmektedir. Fosil yakıtlarının ve orman ürünlerinin yakılması dünyanın radyasyon dengesini tehlikeye düşürmektedir. Kömür, petrol ve doğal gaz gibi yakıtların kullanılması ve ormanların tahrip edilmesi sonucunda atmosferdeki karbondioksit miktarı, sanayi devriminin başlangıcından itibaren %25 oranında artmıştır. Bunun sonucunda ise 19. yy.dan itibaren atmosferin ortalama ısısı 0.3°-0.6°C artmış ve deniz seviyesi 10-25 cm yükselmiştir. Bu artışlarla, dünya çapında 2020 yılında 8 milyon insanın öleceği tahmin edilmektedir. 1999 yılı, 1860'tan beri en sıcak yıl olmuştur. Küresel ısı ortalaması ve karbondioksit emisyonu 1996 yılı verilerine göre artmıştır. Dales'in (2000,38) belirttiği gibi, bu artışın %49.2'sinin sorumlusu gelişmiş ülkelerdir. Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya gibi sanayileşmiş ülkelerin üçüncü dünya ülkelerindeki çevre talanları ve yatırımları bu artışın nedenleridir. Dünyanın toplam sera gazlarının %23'ünü atmosfere salan ABD'de, karbondioksit artışı 1996 verilerine göre

%23.4 oranında artmıştır. BM Tarım ve Gıda Örgütü verilerine göre atmosferdeki metan gazı miktarı 29.1 ton m³'e ulaşmıştır. Buna bağlı olarak dünya ısı 21. yüzyılda birkaç derece artacaktır (Gümüş,2000:14).

Önleme düşüncesiyle, 1912 yılında Rio Zirvesi'nde bir araya gelen ülkeler GSMH'lerin %0.7'sini çevre koşullarının iyileştirilmesine ayırma kararı almışlardır. Ancak harcamalar %0.3'ü bile geçememiştir. Verilen taahhütlerin yerine getirilmemesi sonucunda ise ekonomik faturası 60 milyar doları bulan, doğa felaketleri ortaya çıkmıştır. Diğer yönden Kuzey ülkelerince tırmandırılan küresel ısınmanın Güney ülkelere maliyeti ise yıllık 30 milyar doları bulmaktadır. Gelecekte; karbondioksit oranının artması bitki örtüsünün artmasına, bu da bitkisel terlemenin yoğunlaşmasına ve atmosferdeki su buharının artışı ile sera etkisinin doğrudan artmasına neden olacaktır. Rio Zirvesi hükümleri bağlayıcı değildir. Çok uluslu şirketlerin baskısı sonucunda ; Avrupa Birliği de dahil olmak üzere 166 ülkenin imzaladığı iklim değişikliği üzerine çerçeve özleşmesi de göz ardı edilmiştir. Rio Zirvesinde küresel ısınma tehlikesi karşısında alınacak önlemlerin ulusal kalkınma politikaları ile uyumlu olması öngörülmüştür. Çok uluslu şirketler üretimlerini az gelişmiş ülkelere kaydırarak, alınacak önlemlerden kaçınmaktadırlar. Bu eğilimleriyle; az gelişmiş ülkelerin kalkınma politikalarına yatırım yaptıklarını ileri süren şirketler, devletlerden ekonomik ayrıcalıklar da koparmaktadırlar.

Dünyadan 20-35 kilometre yükseklikte bulunan ve ozonosfer denilen ozon tabakası sanayileşmenin tehdidi altındadır. Güneşten gelen mor ötesi ışınların büyük bir bölümünü tutan atmosferin bu katmanı dünyadaki yaşamın olmazsa olmaz koşuludur. Ozon tabakasındaki incelme nedeniyle ışınların gerektiğinden fazla dünyaya gelmesi canlı yaşamını tehdit etmektedir. Canlıların radyasyona maruz kalmasıyla eşdeğer olan bu durum; kanser vakalarının artmasına, DNA şifrelerinin bozulmasına, canlı türlerinin yok olmasına neden olmaktadır.

Küresel ekonomik süreçlerin yol açtığı zararların artışını engellemek olanaklıdır. Açıklanan soruna neden olan kloroflorokarbon (CFC) gazlarını üreten şirketlerin tüm çözüm yollarını tıkamaları nedeniyle dünyanın geleceği tehdit altındadır. Bu gazların kullanıldığı buzdolaplarının, klimaların ve çözücülerin tüketiminin teşvik edilmesinin maliyeti ağır olmuştur. CFC gazı içermeyen aerosollerin üretilmeye başlaması ise sorunu çözmekten uzaktır.

1992 yılında; ozon tabakasına zarar veren gazların üretimi yasaklanmıştır. Çok uluslu şirketlerin ara çözümlerle yasaklardan sıyrılması, gelişmekte olan ülkelerde bu gazların üretilmesi yolunu açmıştır. Çin ve Rusya'nın bu konudaki anlaşmaya uymaması sunucunda CFC gazı kaçakçılığı başlamıştır. Ozon tabakasına zarar vermediği ileri sürülen HCFC gazlarının sera etkisine yol açtığı kamuoyundan saklanmaktadır. Sayılan gazlara alternatif olarak hidrokarbon gibi ozon tabakasına zarar vermeyen gazlar günümüzde Avrupa'da soğutucularda kullanılmaktadır. Sabun ve su karışımı içeren bazı zararsız kimyasalların CFC içeren çözücülerin yerini alabileceği bilinmektedir. Fakat, Du Pont ve ICI gibi şirketlerin alternatif gazlara yönelik yaptıkları karşı propagandalar sözü edilen alternatif maddelerin üretilmesini engellemektedir. HCFC gazları üretiminin durdurulmasını engelleme, yapılan yatırımların sağlayacağı getirileri kaybetmeme şirketlerin ana stratejisi olmaktadır (Gümüş,2000:14).

Atmosferdeki HCFC gazı emisyon oranının %99.5 azaltılması, Kopenhag anlaşmasıyla kararlaştırılmıştır. İndirim takvimi 2020 yılı olarak belirlenmesi ise dünyada en çok soğutucu üreten ABD'nin çıkarlarını kollamaya yönelik bir karar olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin HCFC gazı üretimine 2016 yılına kadar devam etmelerine izin veren Viyana Konferansı, gelişmiş ülkelerde 2006 yılında gaz üretimine yasak getirmiştir. 2006 yılına kadar Kuzey ülkelerinde üretilen gazlar güney ülkelere ihraç edilecektir. 2006- 2016 yılları arasında ise üretim güneyde sürdürülecektir. Kazanılan zaman içinde HCFC gazı üreticileri yatırımlarını telafi edeceklerdir. Ozon tabakasına zarar vermeyen gazların üretilmesi ve sürecin işleyebilmesi, gelecekte; Hindistan ve Çin gibi ülkelerin ozon tabakasına zarar vermeyen teknolojileri alım güçlerine bağlı olacaktır .

5.4. Kültürel Alanda Küreselleşme

Kültürel küreselleşme, uydu yayınları vasıtasıyla medyanın etkinliğinde artmaktadır. İnternet, anında bilgi alış-verişi sağlamaktadır. Radyo 38 yılda, kişisel bilgisayar 16 yılda, televizyon 13 yılda, İnternet ise 4 yılda 50 milyon kişiye ulaşmıştır. Kültürel etkileşim sürecinde, kültürel bilişim üretimini elinde bulunduran hâkim ülkelerin “Kültür Kodları” ve “Kültür Modelleri” diğer ülkeleri etkilemektedir. Bu bağlamda, medyada yayınlanan kültürel bilişim ürünleri, ABD kaynaklı olduğu için "Hayat Alanlarının Amerikanlaştırılması" sürecinden söz edilebilir.(Bayhan, 1992:199). Aslında, eklektik olan ABD kültürünün, küreselleşme bağlamında, diğer ülkelerin

kültürlerinin de Amerikanlaşmasına etki ettiği ifade edilebilir. Uluslar arası haber ajanslarının tekeliyle haberler, "eşik bekçileri"nin sansürü ve yönlendirilmesiyle dünyaya aktarılmaktadır. Haberin önemi ve değeri, global bilişim şirketlerince belirlenmektedir (Bayhan,2001:75-76).

Küreselleşmenin her alanda olduğu gibi, kültürel anlamda da milletlerarası entegrasyona sebep olması çok açık ve beklenen bir sonuç olmuştur. İletişim,ulaşım teknolojilerinin giderek gelişmesi , bilgi akışının tek elden ve ülkelerin coğrafi boyutlarının dışında gelişmesi, küreselleşme dinamiklerinin tüm dünyayı kapsayacak bir boyuta ulaşması zorunlu ve beklenen bir gelişmedir(Bozkurt,2000:115). Küreselleşmenin etkileriyle, politika ve kültür, ulus devlet üstü bir noktaya taşınmış, toplumlar üzerinde denetim kurulmuş, onların kendine özgülükleri bitirilmiş, toplumlar arasında yeni bağlantıları ve karşılıklı bağımlılıkları öne çıkarmıştır (Kızılcelik,2004:17).

Her ne kadar küreselleşme ekonomik bir kavram olarak gündeme gelse de, kültürel alana etkileri bakımından oldukça önemli sonuçları vardır. Küreselleşmenin kültürel alana etkilerini inceleyen Tomlinson'a (2004:39) göre, kültürel alandaki küreselleşmenin boyutu ekonomik ve siyasi alanda yaşananandan daha büyüktür.

Kültürel küreselleşme belki öznesiz bir sosyal süreç olarak tezahür ettiği için, belki de modernite ile doğal akrabalığı sebebiyle daha masum görünmektedir. Aslında Robertson'ın (1999:285) ifade ettiği gibi bu anlamda küreselleşme, medeniyetin gelişmesini sağlayan nitelikli kültürler, milletler, ulusal ve uluslar aşırı hareketler ve organizasyonlar, milletleri oluşturan alt birimler ve fertlerin katkısıyla oluşan küresel alanın tahakkuk ettiği sosyo-kültürel bir sistemdir.

Kültürel anlamda küreselleşme dünyanın küçülmesi ve bir bütün olarak dünya şuurunun oluşmasıdır. Küreselleşme bir taraftan küresel bağımlılık (global interdependence), diğer taraftan da küresel bütünlük şuru olarak sosyal alanda varlık kazanmakta ve aynı zamanda kültürel alanda izafileştirme sürecini hızlandırmaktadır. Bir başka boyutuyla kültürel küreselleşme, hem yerelliğin evrenselleşmesi ve hem de evrenselliğin yerelleşmesi tarzında tahakkuk etmektedir.

Kongar'a (www.kongar.org/makaleler) göre, küreselleşme en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak, elektronik medya aracılığı ile bunu tüm dünya kamuoyunun dikkatine sunan, ayrıca siyasal açıdan, kültürel farklılıkların korunması ilkesini

demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır.

Küreselleşmenin kültürel ayağının ikinci sonucu, özellikle tüketici davranışını etkileyerek, dünya çapında kültürel birörnekliğin önünü açmış olmasıdır.

Yine Kongar'a (www.kongar.org/makaleler) göre, küreselleşme olgusunun özellikle ekonomik ayağı, yani uluslararası sermayenin egemenliği, bir yandan "marka cazibesi", öte yandan günlük tüketim alışkanlıklarının denetlenmesi yoluyla, tüm dünyayı benzer davranış kalıpları içine sokmaya yani tek boyutlu bir kültürel kimliğe sahip olmaya doğru zorlamaktadır.

Bir örnek kültür yaratma oluşumunun arkasında bir yandan sermayenin büyük gücü, bir yandan da iletişim araçlarının etkinliği vardır. Diğer yandan küreselleşme, farklı kimlik savları ve oluşumlarını sonuna kadar destekleyerek mikro milliyetçilik akımlarını büyük ölçüde güçlendirmektedir. Din, dil, ırk, ulus, mezhep, aşiret ve benzeri eksenlerdeki geleneksel ayrımlara ek olarak, her türlü inanç kabul görmekte ve farklı kimlikler bir anlamda korunarak geliştirilmektedir. Mikro milliyetçi anlamda insanların içinde yaşadıkları daha büyük devletler çerçevesinde "farklı kimlik" sahibi olmalarının ölçütü olarak kabul edilmektedir (www.kongar.org/makaleler).Ulusa atfedilen özellikler küreselleşme bağlamında mikro topluluklara/cemaatlere atfedilmektedir. İnsanların birey ve grup olarak demokratik hak ve özgürlüklerinin daha evrensel kabul görmesi, mikro milliyetçilik akımlarıyla birlikte düşünüldüğünde ulus devlet olgusunu oldukça zayıflatan bir süreç olarak değerlendirilebilir.

Küresel kültür lokal insanlar tarafından karşılandığında ya uygun bulma ya da direnç gösterme reaksiyonlarından birini göstermektedir. Yani toplum ya reaksiyon gösterecek ya da benimseyecektir (Bozkurt,2000:122). Ancak toplum kendisine değişik isimler ve değişik yöntemlerle ulaşan küresel kültürü salt bir yalınlıkla kabul etmeyebilir ve bu sunulanlara değişik anlamlar yükleyebilir. Böyle olunca da değişik alt kültürlerde küresel kültürün yorumlanmasında farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin insan hakları, kadın ve çocuk hakları ve çalışma hakkı gibi temel prensipler çok hızlı bir şekilde kabul görürken, Mc Donald's bazı ülkelerde hızlı yemek alışkanlığının benimsenmesi olarak algılanabileceği gibi, bazı ülkelerde de bir ürünün her talep edildiğinde aynı kalite ve standartta sunulması nedeniyle tercih edilebilir. Diğer taraftan yerel kültür kendi yemek kültürünü de benzer metotlar ile "fast food" zinciri haline

getirip küreselleşme çabasına girebilir. İtalyan pizzası, Türk döneri, lahmacunu ve simidi bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bazı konsept ve modern yaklaşımların küresel düzeyde yaygınlaşacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Farklı dünya görüşleri ve yaşam tarzları birbirleriyle yakınlaştıkça fikirler, kimlikler ve kurumlar arasında ortak benzerlikler ve hatta farklılıklar oluşacaktır.

Aslında küresel kültür, dünyadaki farklı kültürleri düzenleyen, onların organize eden bir referans sistemdir. Bu anlamda, küresel kültürün bazı evrensel kategoriler ve standartları temsil etmesi beraberinde toplumlararası ortak bilinci yaratmaktadır.

Kültürel kural ve normların oluşmasında Doğu ve Batı toplumlarına yönelteceği etkiler ve dirençler söz konusu olabilecektir (Bozkurt, 2000:123). Oluşturmaya çalışılan standartlar, sistemler ve fikirlerin şekillenmesinde Batı kurum ve halkının kendi içinde hem fikir olmadıkları konular olabilmektedir. Diğer kültürlere kendi bakış açılarını empoze etmeye çalışan Batı ülkelerinin kendi halkları içinde kültürel farklılıkların temsili yönünde problemler yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle kültürel küreselleşmenin farklı dinamikleri ve terminolojileri gündeme gelmektedir.

Piyasa fikri, tamamen kültürel bir olgudur” diyen Wallerstein (2001:478) aslında ekonominin de ardında değer yargılarının, inançların ve fikirlerin olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan aslında ekonomik küreselleşme denen olgu da kültürün küreselleşmesine çıkıyor. Buradan hareketle, küreselleşmeyi bir bütün olarak kültürün küreselleşmesi olarak almak yanlış değildir. Küreselleşmeye ilişkin tüm gelişmeler aslında kültürün küreselleşmesi ise, bu kültür kimin kültürüdür? Çok basit bir ifadeyle bu kültür gücü elinde tutanın kültürüdür. Dünya sisteminde hegemonik gücü elinde tutanlar, kültürlerini de gerek dayatma gerekse yaratılan hayat tarzına özentî, hayranlık, kıskançlık duyulması yoluyla yaymaktadır. Gücün kültürü dayatmalar ve özentîlerle desteklenince, dünyanın dört bir yanında tek tip hayat tarzı belirlemektedir.

5.5.Teknolojik Alanda Küreselleşme

Lübnan asıllı Fransız yazar Amin Maalouf, “Ölümcül Kimlikler” isimli kitabında, günümüzün toplumu ile ilgili şu tarifi yapmaktadır:

“Çağımızın en ağır basan özelliği, tüm insanları bir bakıma göçmen ya da azınlık haline getirmek değil mi? Hepimiz köklerimizden dayandığı topraklara hiç benzemeyen

bir evrende yaşamaya zorlanıyoruz; hepimiz başka diller, başka ağızlar, başka işaretler öğrenmek zorundayız...” (Yaman, 2002:1).

21. yüzyılda; bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak iletişim, enformasyon ve bilişim alanlarında gerçekleşen değişimler, toplumsal ve kültürel yaşamı da etkisi altına almıştır. Teknolojinin baş döndürücü biçimde gelişmesi, ekonomik alanda üretim faktörlerinin uluslararası boyutta dolaşımının, değişiminin serbestleşmesini ve ulusal düzeyde sınırların öneminin azalmasını beraberinde getirmiştir. Böylelikle uluslararası alanda ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıkları giderek daha da artmıştır. Son yıllarda, mevcut ideolojilerin çözülmeye başlamasıyla beraber, politik ve toplumsal modeller açısından mutlaklar tartışılmaya, sorgulanma başlanmıştır.

Son 10 yılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişmenin yanı sıra, toplumların tüm kesimlerinde, günlük yaşamın her alanında bilgisayar kullanmanın çağın gereği olduğu bilincinin oluşması, ekonomik gelişmenin ve toplumsal refahın sağlanmasında elektronik ticarete stratejik bir önem kazandırmıştır. 2000 yılında hacminin 300 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilen elektronik ticaretten beklenenler, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile, küreselleşme, rekabet üstünlüğü, uluslar arası ticaretten daha çok pay ve sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkı olarak özetlenebilir (DPT,2000:30).

Küreselleşme süreciyle birlikte, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kültürel ve toplumsal yapıya etkileri de artmış, “sanayi toplumu” sonrasında oluşan yeni bir toplumsal yapıyı tanımlamak için “enformasyon toplumu” kavramı kullanılmaya başlanmıştır

Bilgi ve iletişim teknolojileri, toplumsal yapıya etkileri bağlamında ulusal kalkınma stratejileri açısından giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu anlamda yaşanan dönüşümler, gelişmiş ya da az gelişmiş tüm toplumları yakından ilgilendirmektedir. Bu gelişmeye paralel olarak içinde yaşadığımız sürecin adlandırılması ya da tanımlanması konusu önem kazanmaktadır (Törenli,2004:10).

Berlin duvarının yıkılması ve Doğu Avrupa’daki rejimlerin birbiri ardına çökmesi, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve o güne kadar dünyada sürmekte olan sistemler çatışmasının tarihe karışmasıyla, seksenli yılların sonundan itibaren dünyada yeni bir düzen kendini göstermiştir (Aguiton,2005:55). Ulus- devlet ve ideolojilerin

egemenliğinde kutuplaşan dünyada iletişim teknolojilerinin de çoğalmasıyla birlikte yenedünya düzeni olarak “küreselleşme” ve “bilgi toplumu” kavramları tartışılmaya başlanmıştır.

Nasıl modern/endüstriyel toplumların gelişim sürecinde, yeni kurumlar ve anlayışlar gelişmişse, günümüzde de küreselleşme sürecine paralel olarak bu çağa özgü kurumların ve anlayışların çıkmasına tanık olmaktayız. Ekonomik ve teknolojik faktörler yanında ideolojik faktörler, hem küreselleşme sürecini etkilemekte hem de bu süreçten etkilenmektedirler (Bozkurt,2000:165).

Hiç şüphesiz, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı birçok dinamikten söz etmek mümkündür. Bilim ve teknoloji alanında hızlı değişim ve gelişimlerin yaşandığı çağımızda toplumların eğitilmiş insan gücüne olan ihtiyacı da giderek artmakta ve tüm dünya ülkelerinin eğitim politikalarında nitelikli insan yetiştirilmesi konusuna büyük önem verilmektedir. Bu nedenle, eğitim sistemleri, kurumları ve eğitimci kimliğinin sorgulandığı ve daha nitelikli bir eğitim için gerekli koşulların sürekli araştırıldığı görülmektedir.

Teknolojik değişim, sadece üretim sürecini ve üretilen malın doğasını değiştirmekle kalmamakta, sürecin içindeki insanı emeğinden başlayarak değiştirmektedir. Teknolojik değişim, yeni bilgi ve becerilerin uygulanması demektir. Bu da üretim sürecindeki emeğin değişimi anlamına gelmektedir. Yeni teknoloji, esas olarak daha iyi eğitilmiş, daha becerikli emek gereksinmesini gündeme getirmektedir (Şaylan,2000:148).

Olumlu ve olumsuz yanlarıyla küreselleşme, çağımız toplumlarının ve bireylerinin yaşantısını büyük oranda etkilemektedir. Bugün, toplumsal, siyasi, ekonomik etkileri açısından İngiliz Sanayi Devrimi'yle eş tutulan ve yeni bir çağa -enformasyon çağına- ya da sanayi ötesi topluma (enformasyon toplumuna) geçiş süreci olarak nitelenen tarihsel bir olgu yaşanmaktadır. Bu olgu, daha çok, üretim sistemlerinin ve iş sürecinin dayandığı teknoloji tabanındaki köklü değişimle ayırt edilmektedir. Enformasyon teknolojisindeki olağanüstü gelişmeler bu değişimde belirleyici bir role sahiptir. Belli bir kültür, ekonomi ya da siyaset normunun, değer yargısının ya da kurumsal yapının küresel ölçekte yaygınlık kazanarak o alanda geçerli tek norm, tek değer yargısı ya da tek kurumsal yapı haline gelmesini ifade eden “küreselleşme”, yukarıda işaret edilen devrimsel değişim süreciyle iç içe yürümektedir.

Bu değişim sürecinde, teknolojiye ve çağımız teknolojisinin kaynağı olan bilime egemen ülkeler, sanayi başta olmak üzere, bütün ekonomik etkinlik alanlarında mutlak bir üstünlük elde etme yolundadırlar. Kısacası, teknoloji, ulusların rekabet üstünlüğünün tek anahtarı haline gelmiştir. Dolayısıyla da dünya nimetlerinin yeniden paylaşılmasında ve toplumsal refahın yükseltilmesinde bilim ve teknoloji alanındaki üstünlük belirleyici olmaktadır.

Üretim sistemleri ve iş sürecindeki dönüşümün kaynağını oluşturan; enformasyon teknolojisi, ileri malzeme teknolojileri, biyoteknoloji gibi teknolojilerin küresel ölçekte yaygınlık kazanması “küreselleşme”nin bir göstergesidir. “Küreselleşme” sürecinin bir başka yönü ise, üretim faaliyetlerini bütün bir dünya coğrafyasına yayan (diğer bir deyişle, üretim faaliyetlerini uluslararasılaştıran) ulus-aşırı ya da çok-uluslu dev firmaların, bu sürecin bir dünya sistemi olarak yerleşmesinde oynadıkları belirleyici roldür. Bilim ve teknolojiye egemen ülke kökenli bu firmalar, günümüz teknolojisinin - dünya teknolojisinin- fiili sahipleridir.

Ulusal motifin giderek güç kazandığı siyasi bir sürecin “küreselleşme” süreci ile iç içe geliştiği görülmektedir. Dahası, rekabet yeteneklerini tek başlarına sürdüremeyeceklerini gören uluslar, bölgesel bloklaşmaların peşindedirler. Bölgesel bloklaşmalar, bu anlamda, ulusal çıkarları koruyabilmenin yeni siyasi-ekonomik-toplumsal formülasyonudur. Kısacası, bir yanda “küreselleşme”, öte yanda bloklar arası rekabetin egemen olacağı bir dünya oluşturma sürecine tanık olunmaktadır.

Açıkça görülmektedir ki, bloklar, bilim-teknoloji-sanayi üstünlüğüne sahip ülkeler ekseninde ve daha çok, bu niteliğe sahip ülkelerin bir araya gelmeleriyle oluşmaktadır. Bloklar dışında kalması söz konusu olan ülkeler ise bilim-teknoloji-sanayi yeteneğine sahip bulunmayan ülkelerdir ve bölgesel olarak toplulaşmış güç odaklarının denetimindeki bir dünyada, bu ülkelerin neredeyse yaşam hakları kalmayacaktır .40 yılı aşkın süredir Avrupa Birliği adaylık statüsünü tam üyeliğe dönüştüremeyen Türkiye, bloklaşan dünyada kendine yer bulma sorununu en sıcak biçimde yaşayan ülkelere biri konumundadır.

Bilgi ve teknolojinin yarattığı sinerji, özellikle iletişim alanında kendini gösterme şansı bulmuş, sonuçta 6 milyar dünyalı kapsama alanına girmiştir. Bir zamanlar bilgiyi gizleyebilmek, gücün büyüklüğünü gösteren en önemli kriterlerden biri iken, bilgi toplumunun zorladığı “şeffaflık,” firma ve kurumlara küresel rekabette avantaj sağlayan

temel değerlerden birisi haline gelmektedir. Bilgi, artık üretkenler için bir meydan okuma aracıdır. Bilginin hızla küreselleşmesi, insanları bir araya getiren dil, din, ortak geçmiş ve yaşam alanı gibi değerlerin bir kenara bırakılabileceği gerçeği ile bizleri tanıştırmaktadır. Geleceğe ve gelecekteki stratejik işbirliklerine odaklı bilgi tabanlı yeni toplumsal düzen ortaya çıkmaktadır. Bilgi yığınlarına sahip olmak ve onları kıskançlıkla depolamak artık herhangi bir anlam taşımamaya başlamış, benzer yaklaşımlar bilgi çağının entelektüel çevrelerinde “ilkellik” olarak nitelendirilir hale gelmektedir.

Modern toplumun eğitim anlayışı da büyük ölçüde, endüstriyel düzenin ihtiyaçlarına göre biçimlenmiştir; yani, standartlaşmış, daha ziyade mavi yakalı iş gücü merkez alınarak tasarlanmış, bilginin üretiminden ziyade kullanımını esas alan, insanlara daha ziyade “ belli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan”, ancak onların “yaratıcılıklarına çok gereksinim duymayan”, bir anlayış temel almıştır.

Disiplinin kazanıldığı yer, büyük ölçüde herkese “kitle eğitimi veren okullar” olmuştur. Ancak endüstriyel toplum gerilerken, yeni bir toplumun yükselişine tanık olduğumuz şu dönemde, yeni eğitim şekline ihtiyaç duyduğumuz sıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Farklı adlandırmalar söz konusu olsa bile, bu yeni toplumun bir enformasyon / bilgi toplumu olduğu konusunda yaygın bir kanaat söz konusudur

6. Küreselleşme Karşıtı Hareketler

6.1.Küreselleşmeye Karşı İdeolojik ve Eylemsel Tepkiler

Küreselleşmeye karşı ilk tepkiler, ABD küreselleşmenin meyvelerini toplamaya, finansman ve tüketim gücüyle dünya ekonomisini de peşinden sürüklemeye başladığı, diğer bir deyişle işlerin görece olarak iyi gittiği ,ABD ve Avrupa'nın enflasyonsuz, istikrarlı bir büyüme yaşadığı dönemde başlamıştır. Bu tepkiler, Asya krizinin arkasından, 1990'ların son çeyreğinde yaşanan hızlı bir toparlanma döneminde yoğunlaşmıştır.

Küreselleşmenin dünya ekonomisinde muazzam bir dönüşüme yol açtığı bir gerçektir. Mc. Kinsey Global Institute tarafından hazırlanan "Global Capital Markets" (Küresel Sermaye Piyasaları) 3 yıllık raporunda yer alan veriler dünyadaki toplam finansal varlıkların 2005 sonunda 140 trilyon dolarlık rekor bir büyüklüğe eriştiğini ve finansal varlık toplamının dünya GSYİH'sına oranının da % 316'ya yükseldiğini ortaya koymaktadır (Ulagay,2007). Rapora göre 1990 - 2005 döneminde GSYİH ile ölçülen

dünya ekonomisi yılda ortalama % 3.5, dünya ticareti % 5.8, dünyadaki finansal varlık stoku % 8.7, sınır ötesi sermaye hareketleri ise % 10.7 büyümüştür.

Tüm bu veriler finansal sistemdeki gelişmenin ve özellikle de uluslararası sermaye hareketlerinin artan önemini göstermektedir. Diğer yandan dünya ekonomisinin üretim ayağında da önemli bir dönüşümün yaşandığını ve başta Çin olmak üzere yeni sanayi güçlerinin dünya üretimindeki paylarının arttığını bilinmektedir. Küreselleşmenin tetiklediği bu büyük dönüşüm, milyarlarca insanın ekonomik durumunu değiştirmiştir. Bu süreçte yoksulluktan kurtulma ve zenginleşme yolunda adım atanların yanı sıra ekonomik durumu bozulanların da çoğaldığı görülmüştür. Küresel boyutta zenginleşmeyle birlikte eşitsizlik de artmış ve buna karşı tepkiler, kapitalist sisteme yönelik eleştiriler de yaygınlaşmıştır.

Küreselleşme süreci, dünya ekonomisindeki büyümeyi hızlandırırken dünyadaki sınırlı kaynakların önemini ve değerini de arttırmıştır. Enerji ve temel madde kaynaklarına sahip olan ülkeler bu durumdan yararlanma fırsatı yakalamışlardır.

Küresel düzenin, kendi seçtikleri politikacılarla değil de büyük şirket yöneticileri ile uluslar arası ekonomik ve siyasi örgütler tarafından şekillendirildiğini düşünen, ulusal kültürel özelliklerinin tehlikede olduğunu gören ve işlerini kaybeden insanlardan, sendikalar tarafından oluşturulan gruplardan, çeşitli sivil toplum örgütlerinden, çevrenin uğradığı tahribatı önlemeye çalışan kuruluşlardan oluşan küreselleşme karşıtları, gelişen teknolojik imkanları, medyayı ve interneti kullanarak uluslar arası alanlarda eylemlerini planlar, ideolojik görüşlerini ortaya koyar duruma gelmişlerdir. Ortaya konulan bu tepkilerin altında yatan gerçekler; küreselleşmenin işleyişinde görülen adaletsizlikler, küreselleşmenin yararlarının adil paylaşılmaması, sermayenin sınır tanımadan serbestleştiği bir dünyada insanların serbest dolaşımlarının gelişmiş ülkeler tarafından engellenmesi, serbest ticaret için teşviklerin kaldırılması gerektiğini savunan gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere gelecek ürünlere karşı kendi tarım sektörlerini korumak için günde 1 milyar ABD doları sübvansiyon ödemeleri sonucu küresel rekabetin önüne set çekmeleri ve zaten kötü olan dünya gelir dağılımının daha da kötüye gitmesine neden olmaları şeklinde değerlendirilebilir (Ulagay,2001:26-27).

Türk Sosyal Bilimler Derneği tarafından 5-7 Eylül 2005 tarihlerinde, Ankara'da, düzenlenen sempozyumda “küreselleşmeye karşı direniş eylemleri” üzerine bir tartışma yürütmenin on yıl önce söz konusu olamayacağı vurgulanmıştır. Zira, o tarihlerde,

küreselleşme olarak adlandırılan süreç yakın ve uzak gelecekte insanlığın karşı konulamaz kaderi gibi algılanmakta; bu nedenle de bu sürece karşı herhangi bir direniş tamamen anlamsız ve nafil olarak görülmektedir. O zamandan beri çok şey değişmiştir. Entelektüel ve kısmen akademik düzlemlerde, yerleşik kanıya karşı direniş, neo-liberal reçetelerin itibardan düşmesine yol açmıştır ve bugün, artık, “başka bir seçenek yok” sloganı gülünç bulunmaktadır. Burjuva bilimi, Marx'ı yeniden keşfetmektedir. Dünya Bankası uzmanları bile Marksist devlet kuramlarına (kaynak belirtmeden) başvurmuştur: “Ahbap-çavuş kapitalizmi” ya da “oligarşik grupların devleti ele geçirmesi” söylemlerinde olduğu gibi..

Toplumsal direniş, artık, küreselleşme karşıtı uluslararası hareketler olarak etkili bir şekilde örgütlenmekte ve daha da önemlisi bu direniş, yerel ve ulusal düzlemlerde de gerçekleşmektedir. Ulusal egemen grupların, emperyalizme ve uluslararası sermayeye karşı direnme yeteneklerinin kısıtlı olduğu daha da açığa çıkmaktadır. Halk sınıfları, sermayenin sınırsız tahakkümüne karşı mücadelenin hükümetleri devirebileceğini ya da neo-liberal programların uygulanmasını engelleyebileceğini göstermektedir.

Küreselleşme, yoğunlaştırılmış kapitalizmdir ve evrensel bir olgu olduğundan, ona direniş uluslararası işbirliğini, eşgüdümü ve deneyim alışverişini gerekli kılmaktadır. Yeni uluslararası birikim dinamiği içinde “komşunu fakirleştir” politikası, “kendi işçi sınıfını fakirleştir” politikasına kaymaktadır ve bu koşullarda uluslararası hiyerarşik iş bölümünün çelişkilerine, dünyanın dört bir köşesindeki tüm emekçileri kapsayan ortak bir platformla karşı çıkılmalıdır. Ekonomik farklılaşmanın artması uluslar arası sermayenin mağdurları arasında bölünme eğilimlerine yol açmaktadır. Bu eğilim, mağdurların toplumsal ve siyasal mücadelede daha da fazla birleşmesini gerekli kılmaktadır.

Küresel sermaye, pervasızca toplumlarımıza saldırgan bir şekilde nüfuz etmekte ve hatta yeniden sömürgeleştirmektedir. Marx'a göre : İlkel kapitalist birikim az gelişmiş dünyaya taşındıkça daha fazla “kan ve ateş” ile karşılaşacağız. Kapitalist gelişmenin genel yasası işlemektedir: Teknolojik ilerleme bir yandan insanlığı yoksunluktan kurtaracak potansiyeli oluşturmakta; bir yandan da işçileri işsiz bırakarak, köylüleri topraklarından kopararak ve tüm emekçileri giderek kötüleşen yaşam ve çalışma koşullarına mahkum ederek işsizlik ve sefalet yaratmaktadır.

Haksızlığa uğradıklarını ve sömürdüklerini öne süren yoksul ülkelerden

yükselen ideolojik tepkiler, küreselleşmenin artık sorgulanması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Küreselleşmenin yarattığı eşitsizlikler ve adaletsizler sonucu oluşan tepkiler öylesine artmıştır ki, küreselleşmenin savunucuları bile sistemin aksadığı konusunda görüş birliğine varmışlardır. 2001 yılında Davos'ta yapılan Dünya Ekonomik Forumu toplantısının gündeminin “küresel uçurumları kapatmak için alınması gereken önlemler” olarak belirlenmesinin ve toplantıya 70 dolayında sivil toplum örgütü temsilcisinin davet edilmesinin nedeninin, küreselleşme karşıtı gruplara da söz hakkı tanınması gerektiği düşüncesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ancak bu tür forumlarda hatta Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında 147 ülkenin devlet başkanlarının katılımı ile gerçekleşen Milenyum zirvesi gibi büyük uluslar arası toplantılarda yapılan tartışmalar ve alınan kararların fazla etkili olmaması, zaman zaman da bir temenniden daha öteye gidememesi, tepkilerin şiddetlenmesine ve daha organize olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır

Küreselleşme karşıtı gösteriler dünyada hızlı bir biçime çoğalıyor. Onbinlerce eylemcinin gösterileri üzerine Dünya Ticaret Örgütü'nün 30 Eylül 1999'da Seattle'daki toplantının sona erdirilmesi, içinde bulunduğumuz küreselleşme sürecini şekillendiren çıkarlar ve değerlere küresel ölçekte karşı çıkan büyük bir toplumsal hareketin doğuşuna işaret etmektedir (Castells,2006, 189). Washington, Davos, Prag, Nice ve New York'ta yapılan Dünya Ekonomik Forumu'na alternatif olarak Porte Alegre'de yapılan Dünya Sosyal Forumu bunun açık bir göstergesidir. Denilebilir ki, küreselleşmeye karşı yapılan gösterilerde küreselleşmiştir

Küreselleşmeye karşı duyulan tepkilerde özellikle 1999 yılından itibaren önemli gelişmeler olmuştur. 1999 yılında Seattle'de yapılan DTÖ, 2000 yılında Prag'da gerçekleştirilen IMF ve Dünya Bankası yıllık izleme toplantıları ile 2001 yılında Davos'ta yapılan Dünya Ekonomik Forumu toplantıları, küreselleşme karşıtlarının yaptıkları yoğun ve etkili protesto gösterilerinin gölgesi altında tamamlanmıştır.2007 Haziran ayında yapılması planlanan Almanya'daki G-8 zirvesinden haftalar önce küreselleşme karşıtı eylemlerin yapılmaya başlanması, zirve sonrası ortaya çıkacak sonuçların erken birer habercisi konumundadır.

Bugün gelinen noktada küreselleşmeye ve onun ardındaki itici güç olarak görülen küresel sermayeye karşı tepkilerin giderek güçlendiğini görülmektedir. Son döneme damgasını vuran gelişmeleri şu şekilde sıralanabilir :

- Latin Amerika'da ABD ve küreselleşme karşıtı akımlar güç kazanmakta ve halk onların temsilcilerini iktidara taşımaktadır.
- Venezüella'da yeniden seçilen Hugo Chavez devletin büyük ağırlık taşıyacağı bir ekonomik yapıya geçme kararını açıkladı.
- Tayland'da askeri yönetim uluslararası sermaye hareketlerine kısıtlama getirdi ve yabancı sermayeye tanınan ayrıcalıkları gözden geçirmeye karar verdi.
- Çin'de yabancı yatırım sermayesine tanınan ayrıcalıklar giderek azaltılıyor.
- Rusya ve Venezüella gibi enerji kaynaklarına sahip olan ülkeler enerji milliyetçiliğine yönelerek enerji kaynaklarını ulusal denetime almaya başladılar.
- Çin ve Hindistan gibi ülkelerin rekabeti ABD ve Avrupa'da küreselleşme karşıtı ve korumacı akımları güçlendirdi.

Bu bilgiler doğrultusunda, küreselleşme karşıtlarını altı ana grupta toplamak mümkün olacaktır (Ulagay,2001:26-27) :

- (1) Yeni ekonomiye uyum sağlayamayan ve küresel rekabet karşısında bocalayan iş yeri sahipleri, sanayici ve iş adamları,
- (2) Küreselleşmenin getirdiği yeni teknolojiler ile birlikte işini ya da iş güvencesini kaybeden ve bu nedenle yabancı iş gücüne tepki gösteren işçiler,
- (3) Yerel adetler ve ulusal geleneklerin erozyona uğramasına tepki gösteren ve bu nedenle milliyetçilik duygularını ön plana çıkaran aşırı milliyetçi kişi ve kuruluşlar,
- (4) Çevreye verilen zarara, çevre kirliliğine ve doğanın tahribatına tepki gösteren çevreci kişi ve kuruluşlar,
- (5) Ulus devlet yapısının zayıflaması sonucu siyasal sürece katılma ve kendi geleceklerini belirleme haklarının ellerinden alındığını savunanlar,

(6) İdeolojik boyutta tepki gösteren akademisyenlerdir.

Yukarıda belirtilen gruplar, küreselleşme karşıtı gösterilerde yer alan insanların sahip oldukları meslek grupları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu gruplar tarafından ortaya konulan küreselleşme karşıtı tepkilerin giderek daha yaygın hale geleceği ve geniş halk kitlelerini kapsayacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Tepkilerin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de etkin olarak görülmeye başlanması dikkat çekici bir gelişmedir. Önümüzdeki yıllarda daha da artması beklenen ideolojik ve eylemsel karakterli tepkilerin, küreselleşmenin geleceğini tehdit eder bir boyut kazanacağı değerlendirilmektedir.

6.2. Yasadışı Örgütlenmeler

“Devletler ve devletler arası düzenlemeler tarafından yasal olarak kabul edilmeyen ve çoğunlukla suç unsuru taşıyan faaliyetlerde bulunan organizasyonlar” (Kazgan,2000:244) olarak tanımlanan yasadışı örgütlenmelerin küreselleşmeye karşı duyulan tepkiler kapsamında incelenmesi gereken bir diğer unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Aslında literatürde yasadışı örgütlenmeler diye ayrı bir sınıfa gidilmediği, fakat terörist faaliyetlerinin bağımsızlık hareketleri ya da terörist örgütler olarak ayrı bir aktör olarak ele alındığı bilinmektedir (Arıboğan,2001:234). Ancak terörist faaliyetlerin ya da grupların şu ya da bu şekilde ele alınmasına karşın ‘Mafya’ (İtalyan orijinli yer altı grubu) ve benzeri türdeki ekonomik, siyasi bir çok yer altı faaliyetinde etkin rol oynayan yasadışı örgütlenmeler göz ardı edilmektedir. Özellikle 1992 sonunda başlayan ve 1993 boyunca da devam eden İtalya’daki siyasi skandallar zinciri, mafyanın gerek siyasi, gerekse ekonomik hayata ne kadar girdiğini göstermek ve ne kadar güçlü bir örgütlenme olduğunu belirlemek açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca bu örgüt sadece İtalya’da değil , tüm dünyada faaliyet gösteren bir örgüttür ki bu da bize , küresel bir aktörün varlığını ifade eder.

Maddi anlamda bu tür yasa dışı şirketlerin bir çok devletten daha büyük bütçelere sahip olmaları, özellikle paramiliter faaliyetlerde bulunmaları ve yasalara bağlı olmamayı kendilerine ilke edinmeleri, küreselleşme boyutunda düşünülmesi gereken etkenlerin başında gelmektedir.

İtalyan orijinli olarak ortaya çıkan yer altı grubu olarak isimlendirilen Mafya daha sonra tüm yer altı grupları için genel bir isim olmuştur. Mafya, çok sıkı örgütlenmiş, temel ve yasa niteliğinde kurallara dayanan, belirli bir otorite tarafından yönetilen bir yapılanma olarak açıklanabilir.

Duggan (1990:95) mafyanın tek ve çok iyi organize edilmiş bir örgüt olduğu iddiasını efsane olarak nitelendirmekte ve mafyanın büyük bir yer altı komplo imparatorluğu haline gelişini 19. yy ın ikinci yarısında ortaya çıkan bir olgu olarak görmektedir.

Mafya sadece İtalya'nın Sicilya bölgesinde sınırlı kalsa idi, belki dünya düzeni daha değişik bir durumdan ibaret olurdu. İtalya'dan Amerika'ya oradan eski Doğu Bloku ülkelere yayılmasının bir tek nedeni vardır : Ekonomik gücü ve yasalara karşı bağışık olma ayrıcalığı olmasıdır (Arıboğan,2001:236). Yasalara karşı bağışıklık kağıt üzerinde değil, pratikte ortaya çıkan bir durumdur. Çünkü adam öldürmeden soyguna, silah kaçakçılığından uyuşturucu ticaretine kadar her türlü faaliyette bulunan grupların devlet mekanizmaları tarafından herhangi bir yaptırıma maruz bırakılmaları çok ağır bedellerle ödenebilmektedir. Hatta Çulcu'ya (1992:285) göre devletle mafya o kadar içiçe yaşamaktadırlar ki, devletin mafya organları ortadan kaldırabilmesi için kendi organlarını feda etmesi gerekmektedir. Bunun en güzel örneği yine mafyanın ortaya çıktığı İtalya'da görülmüştür. Mafyanın mali kaynaklarını araştırmak için, bazı bilgilere ulaşabilmek bankacılık kurumlarını büyük zararlara uğramakta elde edilebildi ki, sonuçta işin kaynağının siyasi boyuta dönüşmesi İtalya'da hükümetin düşmesine kadar ilerlemiştir. Herkes bilmektedir ki, devlet ile mafya içiçe yaşamaktadır . Ülke içinde hangi olumsuzluk araştırılsa, altında mafyanın bulunduğu sonucuna ulaşmak çoğu zaman yanlış olmamaktadır.

Mafyanın temel stratejisi, hükümet organları ile karşılıklı bağımlılığa dayanan ilişkiler kurmak ve kendisine bir dokunulmazlık zırhı oluşturarak korunmak şeklinde belirmektedir. Sadece bir devlet içinde mafyanın varlığından söz etmek belki de, duruma iyimser bir yaklaşım olacaktır. Mafya'nın bütün dünyayı sarması ve Güney Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar kıtalararası bir çokuluslu bir yapıya kavuşması bu dokunulmazlık zırhının koruyuculuğu altında oldukça kolay gerçekleşmektedir.

Mafya'nın özellikle 1970'li yıllarla birlikte çok uluslu bir yapıya bürünmesinin ve etkinleşmesinin temel dayanağı uyuşturucu trafiği ve silah ticareti gibi faaliyetlerin

yaygınlaşmasıdır. 1995 tarihli Yeni Yüzyıl gazetesinin araştırmalarına göre, mafya adı altında toplanan İtalyan mafyası, Japon mafyası(Yakuza) ve Kolombiya mafyaları Medellin ve Cali'nin 1991 yılı itibariyle 500 milyar dolar cirosu bulunduğu, karının ise 250 milyar dolar dır.1994 yılında ise bu rakam 750 milyar dolar civarındadır (Arıboğan,2001:238).

Williams'ın (1994:99) belirttiği verilere göre, kar sıralamasında dünyanın dev şirketlerini geride bırakan örgüt , ciro sıralamasında da, petrol, otomotiv ve elektrik-elektronikten sonra dünyanın dördüncü büyük endüstrisi haline gelmiştir. İtalyan mafyasının Fiat 'ın cirosunun üç katına tekabül ettiği düşünüldüğünde, mafyanın etkilerinin düşünüldüğünden daha da fazla olduğu açıkça görülmektedir. Dünya Bankası'nın Küresel Ekonomik Görünüşler 2000 Raporu incelendiğinde de her geçen zamanın mafyanın ekonomik gücünü katlayarak arttırdığı görülmektedir. Bu rapora göre, Dünya mafyasının kontrol ettiği toplam sermayenin 8,4 trilyon dolar olduğu ve bunun %70'inin ABD mafyası tarafından kontrol edildiği tahmin edilmektedir.

Ulus-devletin bir kurum olarak siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda bazı temel görevleri vardır. Ulus-devletin bu görevleri şöyle açıklanabilir.Siyasal alandaki görevleri; etnik ya da dinsel kimliği ne olursa olsun vatandaşlarına olanakları ölçüsünde diğer ülkelerin saldırılarına karşılık güvenlik, etnik ya da dinsel tercihlerine bakılmaksızın tüm vatandaşlarına hukuksal eşitlik, adalet ve güvenlik sağlamaktır. Bu bağlamda ulus-devlet belirgin bir otoriteye sahiptir.

Ekonomik alandaki görevleri; yatırımcılara güvenli bir pazar sağlamak, ekonominin büyümesini gerçekleştirici ortamı sağlamak hatta buna katkıda bulunmak, para arzını ve para kurumlarını düzenlemek ve ekonomik ilişkilerde mevzuata uygun gerekli hukuk kurallarını yürürlükte tutmaktır.

Sosyal alandaki görevleri ise; vatandaşlarının çalışma olanaklarını ve asgari refahını belirli standartlarda tutmak, eğitim, kültür ve sağlık konularında sürekli gelişim göstererek toplumu daha ileriye götürmektir.

Ancak; küreselleşme ile birlikte bu işlevlerini yerine getirmekte zorlanan ulus-devletlerin farklı yapıdaki toplulukları bir arada tutabilme özellikleri azalmaya başlamıştır. Yoksullaşma, benliğini kaybetme, aidiyet duygularından uzaklaşma gibi korkular alt kimlikleri öne çıkarmış, sisteme tepki olarak bazı yasadışı örgütlenmelerin oluşumuna ve etkin olarak faaliyet göstermelerine neden olmuştur.

Küreselleşmenin yarattığı işsizliğin nedenini ucuz çalışan yabancı işçiler olarak gören ırkçı gruplar, küreselleşme ile gelir adaletsizliğinin daha da artırdığını savunarak eylem yapan aşırı sol örgütler, küreselleşmenin islami değerleri yok ettiğini bahane eden kökten dinci islami örgütler, küreselleşme ile ulus-devletin zayıfladığını ve milli benliğin kaybolacağını iddia eden aşırı milliyetçi gruplar, kendilerince birilerini mağdur ederek adaleti sağladıklarını düşünen mafya türü örgütler ve bazı terör örgütleri, küreselleşmeye karşı etkinlikleri artan yasadışı örgütlenmelere örnek teşkil etmektedir

Ortaya çıkan gelişmeler ışığında küreselleşme karşıtı yasadışı örgütlenmelerin eylemleri sonucunda doğacak sorunlar çok ciddi boyutlara ulaşabilecektir. CIA üst düzey görevlisi Graham E.Fuller “Ekonomik ve toplumsal sorunları çözmeye başarı gösteremezse, Birleşik Amerika’daki etnik yapı, Amerikan demokrasisini tehlikeye düşürecektir” diyerek, ABD hükümetinin dikkatini çekmektedir (Aydoğan,1999:689).

Bu kuşkulara paralel olarak 7-10 Haziran 1999’da Köln’de gerçekleştirilen G-8 Dışişleri Bakanları toplantısı sonuç bildirisinde yer alan şu cümleler, küreselleşmeye karşı oluşturulan tepkiler sonucu ortaya çıkan örgütlenmelerin nelere neden olabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. ”Birleşmiş Milletler, halkları ve gelecek kuşakları savaş afetinden kurtarmak için ana amacı gerçekleştirememiştir. Uluslar arası istikrar, bölgesel ya da ülke içi etnik çatışmalardan büyük zarar görmüştür. Egemen devletlerin dağılması, parçalara ayrılması uluslar arası barışa ciddi tehlike oluşturmayı sürdürmektedir. Küreselleşme hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere yeni zaaflar ve yeni tehlikeler getirmiştir. Uluslar arası mali krizler bağları zedeleyebilir ” (Aydoğan,1999:689).

Artık küreselleşmeye karşı oluşan tepkilerin boyutları konusunda herkes hemfikir olmuştur. Ancak, eğer önlem alınmazsa küreselleşme karşıtı yasadışı örgütlenmeler her gün biraz daha güç kazanacak, yeni çatışmaların, iç karışıklıkların hatta iç savaşların, ayrılıkçı hareketlerin ve bölgesel çatışmaların meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

6.3. Küresel Terör

Terör örgütleri ,tıpkı mafya gibi, suç unsuru taşıyan bir takım eylemlerde bulunan, yasadışı örgütlenmeler olarak tanımlanabilir. Ancak bu örgütlerin mafyadan amaçlar ve işlevler açısından farklılık taşıdığı bir gerçektir. Terör örgütlerinin siyasal nitelikleri daha baskın olarak ortaya çıkmaktadır. Russet ve Starr (1989:174) terörü şu şeklide

tanımlamışlardır : ‘Hükümetlerin davranış ve tutumlarını değiştirmek amacıyla korku yaratmaya yönelik şiddetin siyasal sonuçlara ulaşmak için sistematik olarak kullanılmasıdır.’

Latince ‘terrere’ kelimesinden gelen terörizmin ne olduğu ve sıradan saldırılardan ne şekilde farklılaştığı, Combat in Terrorism isimli ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan makalede şu şekilde görülmektedir: “Terörizm ileriki siyasal ve sosyal amaçlar için şiddetin kişiler veya mülkiyetlerine karşı hukuka aykırı olarak kullanımı ya da tehdididir. Genel olarak bir hükümetin bireylerin veya grupların davranışlarını ya da politikalarını değiştirmek için zorlama veya gözdağı verme amacı taşımaktadır.”

Adams’ın (1986:6) The Financing of Terror adlı eserinde, terörizm ile ilgili tanımlaması şu şekildedir :‘Terörizm, faaliyetlerin kurbandan daha geniş bir hedef grubu şoka uğratmak, sersemletmek veya gözdağı vermek yönelimli olması halinde, kurulu hükümete otoriteye karşı muhalefet eden bireyler veya gruplar tarafından girişilen siyasal amaçlı şiddet kullanımı ya da kullanma tehdididir’.

Hollandalı siyaset bilimci Alex P.Schmid, terörizm tanımlarında en çok vurgulanan unsurların; şiddet ya da zor kullanma, siyasal amaç güdülmesi, korku yada dehşet salma, tehdit, toplumda yol açılan psikolojik etki olarak sıralamaktadır.

Terörizm modelinin incelemesini yapan Karber (1991:340), terörizmin dört ana bileşenden oluştuğunu vurgulamaktadır. Analojik olarak mesaj verici, mesaj alıcı, mesaj ve geri besleme döngüsü içerisinde gerçekleşen iletişim aslında terörizmin açıklanması için analitik bir yaklaşım olarak kullanılabilir. Burada, mesaj verici-terörist, mesaj alıcı- hedef, mesaj- bombalama, pusu kurma vb. geri besleme- hedef izleyicinin reaksiyonu olarak gerçekleşmektedir. Teröristin mesajı kişisel veya kurumsal bir kurbanı ihtiyaç göstermesine rağmen, hedef kurban olmayabilmektedir. Bu anlamda terörizmin ana hedefi etki yaratmaktan çıkıp tepki yaratmak haline dönüşmektedir ki, bu tepki de genelde fiziksel bir şiddetin psikolojik bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Terörizm, kamuoyu üzerinde psikolojik etkiler yaratmaya ve caydırıcı bir etki yaratmaya yöneliktir. Jenkins (1985:174), terörizmin bir tiyatro olduğunu ve amacının hedef izleyicileri bombalama, öldürme ,adam kaçırma rehin alma ve uçak kaçırmayı kapsayacak şok edici ve dramatik faaliyetlerle korkutmak olarak açıklar.

Terörizm ve devlet ilişkisi ise karmaşık bir yapı içindedir. Çünkü bir devlete göre, terörist olarak adlandırılan bir örgüt, başka bir ülke tarafından özgürlük savaşçısı olarak

tanımlanabilir. Terörizmin siyasi boyuttaki etkinliği, devletlerin terörizm olgusuna siyasi ve subjektif olarak bakmasına ve farklı değerlendirilmesine yol açmaktadır. Örneğin, ABD için El Kaide son derece tehlikeli bir terör örgütü iken, kontraların Nikaragua'daki mücadeleleri erdemli bir özgürlük savaşı olarak algılanabilmektedir.

Devletlerin terörist faaliyetleri bir maşa gibi görüp, el altından desteklerde bulunmaları da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bir devlet, başka bir devletin tehdidi durumunda bulunan bir terörist örgütü destekleyebilmekte ve kendi çıkarları için gerekli olan siyasi zemini bu sayede çok rahat hazırlayabilmektedir.

Devletlerin terörizme verdikleri destek ya da ona katılım düzeyleri başlıklar halinde şu şekilde gerçekleşmektedir :Devlet himayesi, Devlet desteği, Devlet hoşgörüsü, Devlet hareketsizliği (Erickson,1989:32).

Dikkat edilecek olursa devlet değişik kademelerde de olsa terörizme destek verebilmekte ve kendine büyük ve zararsız siyasi çıkarlar sağlayabilmektedir. Terörizm olgusunun ise gerçekten böyle bir serbestliğe, desteğe, emin bölgelere ihtiyaçları vardır. Desteklenmeyen bir terörizm yaşayamaz.

Küresel bir aktör olan terörizm, siyasi yapı üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Devletlerin özellikle büyük devletlerin bu tür faaliyet ve grupları kendi çıkarları gereğince desteklemeleri dolaysız yardımlar yoluyla gerçekleştiği gibi, dolaylı bazı yöntemlerle de görülmektedir. Chomsky (2001:46), ABD'nin Orta Amerika'daki giriştiği operasyonlardan bahsederken „Nikaragua ve Guatemala'daki terörist faaliyetlerin dönem başkanı Reagan tarafından desteklendiğini belirtmekte ve alt yapı sağlayacak ekonomik önlemlerin bunlara paralel olarak alındığını söylemektedir.

Terörizmin devletlerle olan ilişkilerinin yanında, vurgulanması gereken önemli bir diğer nokta da, terörist örgütlerin mali güçleridir. Terörist faaliyetlere kaynak olarak kullanmak maksadıyla silah kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti vb. yasadışı faaliyetler her geçen gün terörist grupların gücüne güç katmış ve küresel arenada siyasi ve ekonomik alanda gerçek büyük aktör olmalarına neden olmuştur. Terörizm çok milyar dolarlık bir iş büyüklüğüne erişirken, örgütlerin etki dereceleri de o oranda artmaktadır (Long,1990:5).

Terörizmin küresel sistemde zaman zaman devletlerin birer araç, zaman zaman da onlarla rekabet eden bir güç olarak devam edeceği öngörülmektedir. Conor Cruise

O'Brien küresel terörün devamını sağlayan faktörleri şu şekilde sıralamaktadır (Aktaran,Arıboğan,2001:250) :

- 1.Dünyadaki modern koşullar, terörist taktiklere başvurmayı teşvik etmektedir.
- 2.Dünyada daha küçük,hafif, taşınabilir, eksiksiz ve daha ucuz silahlara doğru bir eğilim bulunmaktadır.
- 3.Modern endüstriyel toplum çok karmaşık ve bütünleşmiş durumda olduğu gibi, hassas teknolojisi de çökmelere ve başarısızlıklara karşı çok duyarlı görülmektedir.
- 4.Terörizmin özgür toplumlara karşı sürdürülmesi göreceli olarak çok daha kolay olduğu için totaliter toplumlarda fazlaca karşılaştırılmaması şartı sayılmamalıdır.
- 5.Devlet destekli terörizm zayıf devletlerce bundan sonra daha da fazla kullanılabilir hale gelerek, düzenli ordular karşısında amaca ulaşmada tek yol durumuna geçebilir.
- 6.Teröristler açısından da terörizm devamında bir takım çıkarlar söz konusudur. Teröriste bu yöntem statü, prestij, örgütlenme ve para sağlamaktadır. Bu koşullar altındaysa terörizmin kısa zamanda sona ermesi çok olası görülmemektedir.

Terörist grupların yukarıda sayılan nedenler sebebiyle, 21.yy da da her türlü hukuki yasaklamaya ve devletlerarası düzenlemelere rağmen, bir aktör olma konumunu sürdürmeleri ve bazen bir araç, bazen de birer aktör olarak küresel düzeyde sürdürülen güç mücadelesinin içinde olmaları beklenmektedir.

Küresel anlamda terörizmin ortaya çıkışı ise şu şekilde açıklanabilmektedir :

Günümüzde toplumları birleştirerek, sınırları kaldırarak, milliyetçilik duygularını yok ederek homojen bir yapı oluşturmayı hedefleyen küreselleşme, tam tersine milliyetçilik duygularının daha fazla kabarmasına neden olmuştur. Toplumların kimlik arayışları, etnik, ulusçu, dinsel ve dile yönelik talepleri kimi zaman ayrılıkçı hareketlere, kimi zaman radikal eylemlere, kimi zaman etnik ayaklanmalara neden olmuştur.

Eşitsiz büyüme ve kalkınma, geniş kitleleri küreselleşmenin mağdurları arasına itmiş bulunmaktadır. Artık az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke insanı geleceklerinden endişe etmektedirler. Bu ülkeler (bir kaç petrol zengini hariç) yüksek nüfus oranları, düşük eğitim düzeyleri, eşitsiz sosyo-ekonomik yapıları ve komik

seviyelerdeki gayri safi mili hasıla rakamlarıyla küreselleşmenin vaat ettiği refahtan çok uzak bir görüntüye sahiptirler.

Ortaya çıkan bu görüntü, toplumsal örgütlenme bilincinin yaygın olmadığı toplumlarda çoğunlukla kurumsallaşmış tek ve en güçlü sığınak olarak ibadethaneyi ön plana çıkarmıştır. Siyasallaşan din, gelecekte umudunu kesmiş olan kitlelere aradıkları kurtuluşu bu dünyada değilse de öbür dünyada bulabilecekleri umidini vermektedir. Dinin söz konusu toplumlarda sahip olduğu sosyo-kültürel konum, yukarıda belirtilen kurumsallaşmışlıkla birleşince, dinsel siyasallaşmanın alternatifsiz tek seçenek olduğu düşüncesi de kuvvet kazanmaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucunda da radikal islami örgütler tarafından planlanan ve terörist grupların amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik terör eylemleri, küreselleşme ve onun savunucularına karşı tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmeye karşı en büyük tepki 11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Washington'a sivil yolcu uçakları kullanılarak gerçekleştirilen terörist saldırılar olmuştur. Yapılan saldırılar sonucunda, 70 milletten binlerce insanın yaşadığı, 200 bin ton çelikte inşa edilen Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri yıkılmış, ABD'nin ve küreselleşen dünyanın finansal gücünün sembolü olan Wall Street kapanmış, 50 yıldır savunma stratejilerinin geliştirildiği Pentagon ciddi şekilde hasarlanmış, binlerce insan hayatını kaybetmiş bir o kadarı da yaralanmıştır. Tek kutuplu dünyanın süper gücü ve küreselleşmenin lideri ABD, bu olaylar karşısında güçsüz ve çaresiz kalmıştır.

11-Eylül küresel terörü, hem içerdiği vahşet ve şiddet, hem de dünya üzerindeki sonuçları bağlamında, ciddi olarak düşünülmesi, irdelenmesi, çözümlenmesi gereken bir "terör eylemi"dir. Binlerce sivil insanın ölümü temelinde, ideolojileri, dinsel, etnik ya da kültürel kimlikleri ne olursa olsun, herkes tarafından şiddetle kınanması gereken bir "insanlık trajedisi"dir. Aynı zamanda da, tüm insanları "ontolojik güvensizlik" duygusuna mahkum ederek, günlük yaşamı bir "risk, belirsizlik, güvensizlik" durumuna dönüştüren ve bu anlamda "özgürlük alanı" üzerine yapılmış vahşi bir saldırıdır. Dolayısıyla, 11-Eylül terörizmini, "insanlığa karşı suç" olarak görmeden, hemen "medeniyetler çatışması", "Amerikan emperyalizmi eleştirisi" ve "Orta Doğu sorunu" gibi referanslarla çözümlenmek yanlıştır. Bu çözümlenmeler bizi, savaşı tek olasılık olarak görme yanlılığına ya da tuzağına düşürmektedir. (Keyman,2002: 27, 31).

Meydana gelen bu olaylar, yeterince gözü kara olan ve bir dava uğruna

şartlandırılan bireylerin en kanlı biçimde tepkilerini göstermek için küreselleşmeyi küreselleşme yapan liberal değerlerden ve bilginin dolaşımından güç alarak tepkilerini ortaya koyabileceklerinin göstergesi olmuştur.

Görülen odur ki, küreselleşme bugünkü hali ile gelişmesine devam ederse yeni 11 Eylül olaylarının meydana gelmesi kaçınılmaz olacak ve küreselleşme karşıtı eylemler terör boyutunda devam edecektir. Alınan bunca önleme rağmen, 11 Eylül saldırısından sadece üç buçuk ay sonra 23 Aralık 2001 tarihinde American Airlines şirketine ait Paris-Miami seferini yapan uçakta Sri Lanka'lı müslüman bir yolcunun ayakkabısının topuğunda sakladığı C-4 tipi patlatıcıyı kibrit kullanarak ateşlemeye çalışması, şarbon vakalarının artmaya başlaması ve dünyanın unuttuğu çiçek virüsünün yeniden gündeme gelmesi olayların ulaşabileceği boyutları göstermektedir.

11 Eylül olayları, küresel dengelerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini de ortaya koymuştur. Bu olayların sonucunda ortaya çıkan gelişmeler, dünya güçleri arasındaki rekabetin nasıl tırmanacağını ve saldırıların Harvard Üniversitesi siyaset bilimcisi Samuel Huntington'un iddia ettiği gibi, Usame Bin Ladin'in İslam ve Batı dünyasını karşı karşıya getirerek medeniyetler arası bir çatışmayı körükleyip körüklemeyeceğini gösterecektir. 11-Eylül küresel terör eyleminden sonra Başkan Bush'un "haçlı seferleri" ifadesi, Freud doğruysa, bir "dil sürçmesi" değil, reel politikin ifşası sayılabilir. (Sarıbay, 2002:47-48).

Irak savaşı, kendi içinde bir savaş değil, aksine ABD'nin tek taraflı olarak Ortadoğu'ya ve sonra dünyayı yeniden yapılandırma projesinin ilk ayağını oluşturmaktadır. (Keyman, 2003). Ortadoğu ülkelerinin ortak paydası olan "ulusal güvenlik devletleri" yıkılınca, ortaya özgürlük değil kaos çıkmaktadır. Ulusal güvenlik devletlerinin, kendi sınırları içinde yaşayan insanlara verdikleri en büyük zarar, onları özgürlüğe yabancılaştırmaları ve onları kendilerine güvensiz kılmalarıdır. Onlar da, mağaranın dışında tozun dumana karıştığı bir karmaşa ile karanlık bir mağara arasında tercihe zorlanmaktadır.(Kadıoğlu, 2003). Güvenlik, salt askeri bir mesele değildir. Küresel bağlamda, güney yarımküreyle dayanışma, açlığa, hastalığa ve yoksulluğa karşı savaşı içeren küresel sorumluluk güvenliği tamamlar. "Uygarlıklar şoku" savaşıyla değil, dayanışmayla önlenecektir. Çok taraflı hukuka saygı gösteren yeni bir uluslararasılık oluşturulmalıdır. (Laurent, 2003).

Bu bağlamda küreselleşmeye karşı oluşan tepkiler içinde en tehlikelisi, hiç

kuşkusuz ki terörist faaliyetler olacaktır. Çünkü uluslar arası terörizm konusu, önümüzdeki dönemde de tüm dünyanın gündemini meşgul etmeye devam edecektir.

7.Küreselleşmenin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri

Güvenlik kavramı, uluslar arası ilişkiler alanında sistemin yapısını belirlemede önemli rol oynamaktadır. Güvenlik, ulus-devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen temel belirleyicidir. Bu nedenle sürekli bir güvenliğin sağlanması tüm devletler için en öncelikli amaçtır.

Küreselleşmeyle birlikte güvenlik anlayışında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlardan biri, ulusal güvenliğin kolektif güvenlik anlaşmaları çerçevesinde sağlanması yönündeki eğilimdir. Kolektif güvenlik anlayışına göre, saldırganlık en iyi birden fazla devletin ortak hareketiyle bertaraf edilebilir. Birden fazla devletin birbirlerini savunma konusunda karşılıklı olarak taahhüt altına girmeleri hem saldırıları caydırmayı, hem de fiili bir saldırının vukuu halinde saldırganın cezalandırılmasını kolaylaştırır. Kolektif güvenlik anlayışının arkasında yatan temel düşünce, savaşın ve uluslar arası çatışmanın köklerinin, güç politikasının yarattığı güvensizlik ve belirsizlikte olduğu görüşüdür. Kolektif güvenlik bu güvensizlik ve belirsizliği ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu tür bir güvenlik konsepti gerektiğinde fiilen harekete geçmek hususunda ahlaki otoriteye ve askeri güce sahip olan bir uluslar arası organın/kurumun varlığını gerektirmektedir (DPT,2000:57).

1987 yılında BM Genel Kurulu tarafından düzenlenen “silahsızlanma ve kalkınma arasındaki ilişki” konulu konferansta güvenliğin tanımı şu şekilde yapılmıştır. ”Güvenlik tüm uluslar için başta gelen bir önceliktir. Güvenlik aynı zamanda hem silahsızlanma hem de kalkınma için esastır. Güvenliğin sadece askeri yönü yoktur. Güvenlik aynı zamanda siyasi, ekonomik, insani ve çevresel yönlere de sahiptir.”

Bu tanım doğrultusunda güvenlik sadece savaştan korunmak ya da savaşı engellemek değildir. Güvenlik aynı zamanda, hayatta kalabilmeyi ve refahı etkileyen muhtemel tehlikelere karşı korunmayı da içerir. Muhtemel savaş nedenlerini göz önünde tutmak, (ekonomik, siyasi, sosyal, ekolojik) olası çatışmaları öngörebilmek ve bunları önceden önleyebilmek, güvenlik için uygulanması gereken yaklaşımlar içinde yer alır.

7.1.Günümüzde Ulusal Güvenlik Anlayışı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bloklaşmaya dayalı aşırı silahlanma suretiyle güvenliğin sağlanması politikası, kolektif savunma düşüncesinin bloklar arası tırmanmayı artırması, silahlanma yarışının büyük boyutlara ulaşması ve potansiyel bir savaş tehdidini beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler üzerine 1975 Helsinki Nihai Senedi ile bloklar ve ülkeler arası güvenliğin sağlanabilmesi için çalışmalara başlanması kararlaştırılmıştır. Ancak; 1990'lı yılların başlarında Varşova Paketi'nin dağılması, SSCB'nin yıkılması ve Körfez Savaşı ile sonuçlanan siyasi gelişmeler, güvenlik kavramının algılanmasında değişikliklere yol açmıştır. Ortaya çıkan yeni güvenlik anlayışı ile ülkeler, sadece aşırı silahlanma ile güvenliğin sağlanamayacağını bunun yerine kendi toprak bütünlüğünü korumaya yetecek silahlara sahip olmayı ve silahsızlanarak güvenliğin sağlanacağı görüşünü benimsemeye başladılar. Helsinki Nihai Senedi'nin ortaya çıkması sonucu oluşan bu yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde ülkeler kendi silahlarını muhafaza ederek karşı tarafı silahsızlandırmayı hedeflemişler, fakat şeffaflık gereği bunda başarılı olamamaları sonucu silahsızlanma görüşmelerinde küresel bir yaklaşım sergilemeye başlamışlardır.

1990'lı yılların başlarından itibaren ise, güvenliğin boyutları değişmiş, devleti aşan toplumsal ve siyasal süreçler öne çıkmıştır. Toplumsal alandaki siyasal ve ekonomik oluşumlar, yeni siyasal yapılanmalar ve yeni aktörler, ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken unsurlar olarak görülmeye başlanmıştır. Artık askeri boyutları aşan hatta kapsayan ekonomik, siyasal, toplumsal ve psikolojik boyutlar güvenlik politikalarında öne çıkmaktadır. Askeri güç, günümüzün güvenlik/tehdit değerlendirmelerinde tek belirleyici unsur olmamaktadır. İçeriden yapılacak etkilerle, hedef ülke ya da devletin ekonomik, siyasal, sosyal ve toplumsal alanlarının ele geçirilmesi ve yönlendirilmesi daha belirgin bir hal almaktadır.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda, günümüzde ulusal güvenlik politikalarının oluşumunda etkin rol oynayan yeni güvenlik anlayışının dört boyutunun ortaya konulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

İlk boyut, ulusal ekonomilerin ve uluslar arası sermaye hareketlerinin denetimidir. Soğuk Savaş döneminin tek kurşun bile atılmadan ekonomik güç sayesinde sona erdirilmesi bu anlamda önem taşımaktadır. Devletin ekonomideki denetimini gitgide yitirmesi, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yanı sıra mafya türü ilişkilerin yaygınlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Yaşanan ekonomik olumsuzluklar, her türlü

terör hareketine kitlesel temel oluşturmuş, toplumsal bozulmayı yaratmanın yanı sıra düzenden umudunu kesen insanların farklı arayışlar içine girmelerine neden olmuştur. Bu durum ekonomik olayların ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasında önemli bir yer tuttuğunun göstergesi olmuştur.

İkinci boyut, psiko-sosyal faktörlerdir. Günümüzde kitlelerin düşüncelerini kontrol etmek, yönlendirmek ve uygulanan politikalara uymalarını sağlamak için hem bilginin yönlendirilmesi hem de yanlış bilgilendirme büyük önem taşımaktadır. Ülkeler, toplumlar ya da gruplar kendilerine tehdit olarak gördükleri tezleri bir süre sonra sanki kendi güvenliklerini ve çıkarlarını sağlayan unsurlar olarak görebilmektedirler. Uygulanan psikolojik hareket ile ulusal güçler yıpratılabilmektedir. Bu yıpranma sonucunda hedef ülkede ya da toplumda siyasal ya da sosyal alanın denetimi mümkün olabilmektedir.

Üçüncü boyut ise askeri faaliyetleri kapsamaktadır. 21 nci yüzyıla giren dünyamızda politikadaki hızlı değişimler bugüne kadar olan tüm dengeleri alt-üst etmiş, sınırların değiştiği, düzenleyici ve belirleyici güçlerin arttığı, çeşitli grupların klasik devlet yapılarını zorladığı, bölgesel istikrarsızlık ve çatışmaların hakim olduğu bir ortam meydana getirmiştir. Bu ortam içinde ülkelerin silahlı kuvvetlerinin bağımlılık dereceleri, ulusal savunma sanayilerinin gelişmişlik düzeyleri, ileri teknoloji ürünü ve kitlesel imha gücüne sahip silahların varlığı, ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynamıştır.

Dördüncü boyut ise, ulusal güvenliği ve çıkarları savunma, bölgesel ya da küresel anlamda etkili olabilmek için birlikler içinde yer alma gerekliliğidir. Yaşanan gelişmeler, 21 nci yüzyılda herhangi bir ittifak içinde yer almayan bir ülkenin tek başına ulusal güvenliğini sağlamanın zorlaşacağını göstermektedir. Uluslar arası birlikteliği dışlamış bir ülkenin, ortak hareket eden ülkeler grubu karşısında kendi tezlerini savunmasının gitgide güçleşmesi açık olarak görülmektedir.

Geleneksel güvenlik politikası araçlarının önemini yitirdiği günümüzün uluslar arası arenasında yeni araçların kullanılmasının bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı dikkate alındığında, ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasında değişken faktörlerde görülen artış asla gözden uzak tutulmamalıdır.

7.2.Küreselleşme ve Ulusal Güvenlik Politikaları

Küreselleşme süreci bir taraftan ülkeleri güvenliklerini sağlamak için bölgesel örgütlenmelere itmiş, diğer taraftan da hidrostrateji, petrostrateji, ekostrateji ve jeostrateji gibi araçları/konuları ülkelerin dış politikalarında geçmiş zamanlardan daha çok öne çıkarmıştır. Ülkeler, güvenlik ihtiyaçlarını karşılamada, ulusal güçlerine vücut veren askeri güç dışındaki diğer bütün unsurlardan da daha çok yararlanma yoluna gitmeye başlamışlardır (DPT,2000:68).

Küreselleşme kapsamında dikte edilen politikalar ile devletin ekonomik rolünün ve payının azaltılması, ulusal korumacılık mekanizmalarının ortadan kaldırılması gibi yöntemler sayesinde ekonomide verimliliğin artacağı, dünyanın homojenleşeceği, refahın küreselleşeceği propagandası yaygınlaştırılmıştır. Ortaya çıkan yeni liberal dalga ile, bankacılık, döviz ticareti, ulaşım, iletişim, kamu hizmeti gibi geniş bir yelpaze içinde yer alan sektörler devlet düzenlemelerinden arındırılmış, kamu harcamaları kısıtlanmış, sosyal güvenlik ve sosyal refah programları rafa kaldırılmış, özelleştirme faaliyetlerine hız verilmiştir. Bu uygulamaların sonucunda üretim azaltılırken tüketim bilinçli olarak arttırılmış, finans piyasaları yeni savaş alanları haline gelmiştir (Gökalp,2001:2). Piyasaları kontrol altına alma gücüne sahip olmayan az gelişmiş ülkelerin dışa bağımlılıkları daha da artmış ve uygulanan finansal liberalizasyon politikaları ile ekonomik alt yapısı güçlü olmayan ulusal ekonomilerin yıkılmasına zemin hazırlanmıştır. İç ve dış borçlanmaya bağlı olarak sürekli artan faiz ödemeleri, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim ve sağlık gibi toplumsal alanlarda yapılan yatırımların azalmasına, toplumsal ve siyasi krizlerin derinleşmesine neden olmuştur.

Bu bağlamda, finansal liberalizasyon ekonomik alt yapısı güçlü gelişmiş ülkeler için ulusal alanda bir tehdit oluşturmazken az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için tehdit oluşturmaktadır. Gelişmekte olan borsalarda yabancı sermaye tarafından gerçekleştirilen spekülasyon hareketleri, hem ulusal ekonomiye hem siyasi yapıya dolayısıyla da ulusal güvenliğe tehdit oluşturmaktadır. Buna en iyi örnek Türkiye borsasıdır. Borsada görülen yükselişler ekonominin iyi geliştiğinin göstergesi olarak lanse edilmektedir. Oysa ki, Türk borsasının %70'i (belki de daha fazlası) yabancı sermaye tarafından kontrol edilmektedir. Aralık 2000 tarihinden itibaren yabancı sermayenin Türk borsasından gitmeye başlaması, 2001 yılında krizleri de beraberinde getirmiştir. Gelişen krizler hem ulusal ekonomiyi hem de siyasi yapıyı tehdit eder duruma gelmiştir.

Küreselleşmenin etkileri sonucu ulusal egemenlikler sorgulanır hale gelmiştir. Ekonomide ulus-devletlerin ağırlıklarının azaltılması, alınan ekonomik kararlarda vatandaşlardan ziyade çok uluslu şirketlerin görüşlerinin önem kazanması, Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar arası kuruluşların metinlerinde sık sık yer alan yapısal reformlar ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yapılan müdahaleler sonucu, terörizm, uluslar arası organize suçlar, milliyetçilik, etnik ayrımcılık gibi faaliyetlerde önemli miktarda artışların meydana geldiği görülmektedir. Bununla beraber küreselleşme sonucu nüfustaki hızlı artış ve gelişmiş ülkelere doğru yaşanan uluslar arası göç hareketleri de ulusal güvenliğin oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

1994 yılında ABD eski Başkanlarından Bill Clinton, küreselleşen dünyanın güvenliğine yönelen değişken tehditler karşısında oluşturulacak yeni ulusal güvenlik anlayışının temelini, şu şekilde tanımlamıştır : “Soğuk savaşın bitmesi ABD’nin güvenlik önceliklerini temelinden değiştirmiştir. Komünist yayılcılık tehlikesi bitmiştir. Karşılaşacağımız tehlikeler değişmiştir”(Magyar,1996:7) .

ABD Kara Kuvvetleri; bölgesel çatışmaları, kitle imha silahlarını, demokratik reformların başarısızlıklarını, ekonomik kaygıları ve uluslar arası terörizmi ulusal güvenliği tehdit eden önemli tehlikeler olarak sıralamaktadır. Aynı kaynak önümüzdeki dönemde muhtemel savaşların ve çatışmaların büyük bölümünün silahlı kuvvetler tarafından değil teröristler, gerillalar, hırsızlar ve soyguncular tarafından yapılacağını değerlendirmektedir (Magyar,1996:7).

Bu düşünceler doğrultusunda, küreselleşme hareketleri sonucu ulusal güvenliği tehdit eden unsurları kısaca incelemek faydalı olacaktır.

Soğuk savaş sonrası politik-ideolojik bir güç olarak ortaya çıkan aşırı milliyetçi hareketler, etnik çatışmalar ve ayrılıkçı hareketler, bu konuda incelenmesi gereken unsurların başında yer almaktadır. Milliyetçilik ve etnik ayrımcılık gibi kavramların yeni olmamasına rağmen, küreselleşme ile birlikte hız kazandığı görülmektedir. 1994 yılında ABD’de yayınlanan Avrupa ve eski Sovyetler Birliğindeki etnik çatışmalar (ACCESS) isimli rapora göre; 21nci yüzyılda etnik çatışmaların şiddetlenebileceği 18 bölge belirlenmiştir. Bu bölgeler içindeki gelecekte aşırı milliyetçi hareketler ve etnik ayrımcılık sonucu yaşanabilecek muhtemel çatışma alanları; Arnavutluk, Belçika (kuzeyde yaşayan Flamanlar ile güneyde yaşayan Wallonlar arasında uygulanan

gelişmiş bölgesel özerklikten dolayı ayrılma olabilir), Avrupa Bölgesinde; Korsika, Kıbrıs, Kuzey İrlanda, Polonya, Romanya, İskoçya, Slovakya, Güney Tirol, Galler, Eski Yugoslavya Bölgesi içinde Bosna-Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Voyvodina, Eski Sovyetler Birliği Bölgesi'nde; Gürcistan, Abhazya, Estonya Baltık Eyaletleri, Latvia ve Letonya, Çeçen-Ingushetia, Dniester Bölgesi, Gaguzia, Nagarno-Karabakh, Kuzey Ossetia-Ingushetia, Güney Ossetia, Tacikistan ve Tataristan, Afrika Bölgesi'nde; Çad, Somali, Sahar, Etiyopya, Eritre olarak sıralanmaktadır (Rast, 1996:32).

Küreselleşmenin ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasında oynadığı rolün görülebileceği unsurlardan bir diğeri kökten dinci akımlardır. Günümüzde kökten dincilikle ilgili yapılan çeşitli tanımlar vardır. Bu tanımlardan birine göre kökten dincilik; “İnananların kendi grup kimliklerini korumaya yönelik çabalarını ifade eden bir stratejidir.”(Mascarelli, 1996:17). Günümüzde radikal islami örgütler küresel barışı tehdit eden önemli bir öge olarak ortaya çıkmaktadır. New York Dünya Ticaret Örgütünün bombalanması, çeşitli uçak kaçırma olayları ve 11 Eylül olayları ile yaşananlar, radikal islami grupların yapabileceği terörist faaliyetlerin boyutlarının görülebilmesi için önemli örneklerdir.

Kökten dinci hareketlerin artmasını sağlayan küreselleşme kaynaklı nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür :

a. Hızlı modernleşme ile ekonomik ve teknolojik değişime ayakuyduramayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke insanlarından bir kısmı eşitsizliklerden kurtulmanın ancak din sayesinde mümkün olabileceğini belirterek dini ön plana çıkarmakta ve amaçlarına ulaşabilmek için terörizmi araç olarak kullanmaktadırlar.

b. Teknolojide görülen hızlı ilerlemeler kökten dinci akımların artmasına neden olmuştur. Çünkü gelişen teknoloji, kökten dinci liderlere bilgilerin çok daha kolay ve çabuk ulaşmasını sağlamıştır. İnternet sayesinde radikal islami grupların haberleşmeleri hız kazanmış ve politik değişimler için dinin gerekli olduğu fikrinin serbest dolaşımı kolaylaşmıştır.

c. Soğuk Savaş döneminin bitmesi, kökten dinci faaliyetlerinin artışına neden olmuştur. Birçok islami örgüt Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği tarafından desteklenmişlerdir. ABD ve Sovyetler Birliği tarafından desteklenen bu örgütler, giderek güçlenmiş ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamışlardır.

Ulusal güvenlik politikalarını etkileyen bir diğer unsur, nüfus artışı ve küresel göçlerdir. Nüfustaki çoğalma ile birlikte, temel ihtiyaçlarda da büyük artışlar meydana gelmektedir. Daha fazla sayıda insan daha fazla yiyecek, enerji ve hammadde ihtiyacı duymaktadır. İkinci olarak, daha çok insanın getirdiği ekonomik hareketlilik, toprak kayması, ormanlarda azalma, hava ve su kirliliği gibi çevresel faktörlerin bozulmasına neden olmaktadır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde görülen hızlı nüfus artışı, var olan sefaleti daha da artırmaktadır (Kazgan,2000:259). Bu bölgelerdeki mevcut kaynakların azalması, insanları büyük göçlere ve mülteci hareketlere zorlamaktadır. 1960 yılında 1.4 milyon olan mülteci miktarı, 1982 yılında 10 milyon, 1995 yılında ise 23 milyon civarına yükselmiştir. Daha sonra düşüş gösteren mülteci sayısının en son 12 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamlara ilave olarak en az 25 milyon insan, evlerinden uzakta dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli problemlerle beraber yaşamaktadır. Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için yaşadıkları yerlerden başka bölgelere göç eden insanların toplamı yaklaşık olarak 125 milyonu bulmaktadır. Bu sayı tüm dünya nüfusunun yaklaşık %2'lik bölümünü oluşturmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışı kontrol altına alınmadıkça, gelişmiş ülkelere doğru yapılan göçlerin önümüzdeki dönemlerde artarak çoğalması kaçınılmaz görünmektedir. Bu göçler sonucunda göçmenlerin çoğunlukla şehirlere akın etmesi, yeni potansiyel çatışma kaynakları yaratabilecektir.

Ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasına etkide bulunacak diğer bir unsur da sınır ötesi suç hareketleridir. Bu konuda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Boutros Bontros Ghali'nin şu sözleri, ilginç bir tespit olarak değerlendirilebilir. "Sınır ötesi suç iş ahlakını zehirler, politik liderleri bozar ve insan haklarının temelini çürütür. Müesseselerin etkinliğini ve inanılabilirliğini zayıflatır, bu suretle demokratik hayatı çürütür" (Chavis1996:48). Washington Ulusal Strateji Bilgi Merkezinden Roy Godson organize suçun boyutlarını şu şekilde ortaya koymaktadır : "Dünya çapında tüm organize suç hareketlerinin yıllık karları yaklaşık ABD federal bütçesine eşit, yani 1 trilyon dolar civarındadır."

Günümüzde organize suçların, geleneksel olarak engellendiği alanları etkilemeye başladığı görülmektedir. Örneğin; büyüyen bir teşebbüs olarak organize suç, Rusya, Doğu Avrupa, Güney Asya, Afrika, Orta ve Güney Amerika ile Pasifik kıyısı

lkelerinde ortaya çıkmaktadır. Rusya'da suç, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasından beri kontrolden çıkmıştır. FBI'a göre Rusya'da 5.700 organize suç örgütünün en az 100.000 yesi bulunduğu tahmin edilmektedir. Örgütlerin çoğunun 20 üyelik küçük gruplardan oluştuğu belirtilmektedir. Bu küçük grupların çoğu sadece koruma rgt, kadın satıcılığı ve gizli piyasa hareketleri gibi yerel işlerle ilgilenmektedir. Bununla birlikte, analizciler bu örgütlerden yaklaşık 160'nın, 30'dan fazla ülkede uluslar arası faaliyet gösterebilecek yeterli gte olduğunu düşünmektedirler.

Bazı toplumlarda suç örgütlerinin devletlerin siyasi yapılarını bozma tehdidinde bulunmaları, dikkate değer bir gelişme olarak görülmelidir (Arıboğan,2001,245). Bu nedenle kimilerine göre organize suç; yeni komünizm, yeni bir evrensel tehdit olarak algılanmaktadır. Çünkü, suç oranlarının yükselmeye devam etmesi, devletlerin iktidarını ve vatandaşlarını koruyucu adalet sistemlerini zayıflatabilecek ve ülkelerin sınırları içindeki olayları kontrol etme gücünü kaybetmelerine neden olabilecektir.

Bunun yanı sıra organize suç içinde yer alan uyururucu ticareti, terör hareketleri ve insanların sınırlardan gizlice sokulup çıkarılma faaliyetleri devletleri çatışmaya sürükleyebilecek önemli problemler olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde bir ülkenin başka ülkelerdeki kanunları çiğneyen bireylerinin eylemleri nedeniyle ülkeler arasındaki ilişkilerin sık sık gerginleşmesi, bu konuya örnek teşkil etmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda, uluslar arası güvenliği bozan ve ülkelerin oluşturacakları güvenlik politikalarına olumsuz etkileri olan küresel suç faaliyetlerinde görülen artışın en büyük nedeninin küreselleşme kapsamında görülen gelişmeler olduğu düşünülmektedir. Çünkü suç, yetersiz devlet kurumlarının olduğu bir ortamda umutsuzluk, hırs ve çaresizlikten kuvvet alarak büyümektedir. Bugün dünyadaki pek çok bölge karışıklık içindedir. Organize suç, bu karışıklıkların yaşandığı devletlerin zayıf kurumlarını kullanmaktadır.

Dünyadaki birçok ülke, yaşanan hızlı değişim ile kendilerine yönelen tehditlerden dolayı sosyal yapılarında çözülme, ahlaki değerlerinde ise büyük bir erozyon yaşamaktadır. Bunlara ilave olarak 1990'ların başlarından itibaren yaşanan kültürel farklılıklar, büyük gler, ulusal sınırların yeniden düzenlenmesi, ekonomik anlamda sürekli kötüye gidiş, ulusal sosyal normlarda görülen eksiklikler gibi unsurlar, organize

suçun birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede artış göstermesine neden olmaktadır.

Ayrıca; küreselleşme sonucu teknolojiye bağlı olarak ekonomik alanda yaşanan gelişmeler, bilgi ve haberleşmede görülen hızlı değişim organize suçun artmasına katkıda bulunan diğer faktörlerdir. Suçlular, kanunsuz yollardan elde ettikleri paraları artık elektronik olarak aklamaktadırlar. Bu işlemleri yapabilmek için on-line haberleşmeleri kullanmaktadırlar. Teknolojik gelişmeler, organize suç örgütlerinin yasadışı işlemlerini daha rahat yürütmelerini kolaylaştırmış, bunun yanında yaptıklarının araştırılmasını ve kontrolünü zorlaştırmıştır. Rus mafyasının 1993 yılında modern teknolojiyi ve banka transfer sistemini kullanarak Rus bankacılık sistemini 40 milyon ABD doları, Ekim 1991 ve Aralık 1992 tarihleri arasında sahte şirketler yoluyla ABD'yi 14.6 milyon ABD doları dolandırmaları, bu konuda verilebilecek örnekler içinde yer almaktadır.

Teknolojinin sağladığı fırsatların yanı sıra, organize suçun bir bölümü de serbest pazar sisteminden kaynaklanmaktadır. Çünkü Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan eski komünist ülkeler, kapitalizmi zenginliğin anahtarı olarak algılamışlardır. Bunun dışında küreselleşme ile sayıları korkunç şekilde artan çok uluslu şirketler nedeniyle zayıflayan ulus-devlet otoriteleri, organize suçun artmasına çanak tutmuştur. Dolayısıyla sanayileşmiş dünyanın ekonomisi ulusal sınırları aşan duruma geldikçe, organize suç da ulusal sınırları aşan eylemlere dönüşmüştür.

Yapılan araştırmalar, küreselleşmenin dünyaya barış getirmediğini göstermiştir. Ulusların güvenliklerini tehdit eden unsurlar sürekli artış göstermektedir. Körfez Savaşı'ndan sonra dünyada meydana gelen ve büyük çoğunluğu iç savaş niteliği taşıyan 116 çatışmanın önemli bir bölümünün küreselleşme sonucu meydana geldiğini söylemek, gerçekçi bir değerlendirme olacaktır. Küreselleşme bu şekilde gelişmeye devam ederse, sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, birçok gelişmiş ülkenin de güvenliği tehlikeye düşecektir. ABD'de yaşanan 11 Eylül olayları bu konuda verilebilecek en somut örneği oluşturmaktadır. Bu ortamdan yararlanmaya kalkan bazı fırsatçı teşekküller bu işi bir medeniyetler savaşına çevirmeye, bir medeniyet / din tasarımı ve tecrübesi olan İslam'ı balçıkla sıvamaya yeltendiler. (Sayar, 2002:76). Gelir adaletsizliği, kökten dinci faaliyetler, yükselen milliyetçilik akımları, hızlı nüfus artışı, etnik çatışmalar ve ayrılıkçı hareketler, mülteciler sorunu ve göçler, organize suçlar, açlık ve kıtlık küreselleşen dünyanın güvenliğini önümüzdeki dönemde tehdit etmeye

devam edecektir. Bu gelişmeler, küreselleşmeyi bir araç olarak kullanan yeni dünya düzeninin, yeni bir dünya düzensizliğini de beraberinde getireceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, ulusal güvenlik politikaları oluşturulurken artık klasik tehdit değerlendirmelerinin yerini, askeri, ekonomik, siyasi, sosyal, toplumsal ve teknolojik unsurların yer aldığı detaylı tehdit değerlendirmelerinin alması gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü, 21 nci yüzyılda yaşanacak gelişmeler ve ilişkiler çok daha farklı, çok daha değişken ve bilinmeyenlerle dolu faktörleri bünyesinde bulunduracaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞMENİN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN GELECEKLERİNE ETKİSİ VE TÜRKİYE’NİN ULUSAL STRATEJİSİ

8. Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Etkileri

Diamond’ın (2002:12) ünlü yapıtı *Guns, Germs and Steel*’de uygarlığın gelişmesinin tarihsel biçimlerinin temelinde yatan kapsamlı faktörler anlatılır. Diamond, ‘uygarlıklar niçin dünyanın başka yerlerinde değil de belli bölgelerde gelişmiştir ve niçin Avrupa uygarlığı diğer uygarlıklarla temaslarının çoğunda üstün konumdadır ?’ sorularını yanıtlamaya çalışırken çevre faktörlerinin etkisinden bahseder.

Elbette ki, çevre faktörlerinin etkisi kaçınılmazdır. Gelişmenin anahtar unsurlarının bir halkın elindeki kaynaklar ve o halkın bu kaynaklardan yararlanma kapasitesi olduğu temelde söylenebilir Dolayısıyla büyük bir su kaynağından uzakta bulunan bir çöl bölgesinde yaşayan grupların taşımacılık ve ticaret alanlarında gelişmesi beklenmeyebilir. Onların ekonomik ve sosyal gelişimleri uzun zaman dilimleri boyunca çok az ilerlemelerle gerçekleşebilir. Öte yandan zengin bir çevrede ise, bir okyanusun ya da büyük bir nehrin kıyısında yaşayan bir topluluk, çok hızlı kalkınabilecektir. Eğer çevreleri yeterince zenginse, geçinebilmek için yeterince üretimi kolaylıkla yapabileceklerdir ve bu onlara büyük bir zaman dilimi kazandıracak, böylece halk tüm enerjisini keşif ve deneye ayırabilecektir. Bu etkinlik sayesinde muhtemelen yeni gelişmeler kaydedecekler ve kalkınmaları hızlanacaktır.

Lewellen (1995:31) ‘in de açıkladığı gibi, dünyada altı çekirdek bölge vardır. Bu bölgeler , Çin, Mezopotamya, Mısır’daki Nil nehrinin çevresi, Meksika dağlıkları ve Peru’ya bağlı Andes’tir. Çekirdek bölge diğer uygarlıklardan etkilenmeden uygarlığın kendiliğinden doğduğu bölge olarak tanımlanır. Eğer bu çekirdek bölgeler uygarlıkların doğduğu bölgeler olarak biliniyorsa, gelişmişlik düzeyleri neden çekirdekte olmalarına rağmen farklıdır ? Çevresel etkenler haricinde bunun bir tek sebebi vardır : Yeni ve masum adıyla küreselleşme.

Küreselleşme, özellikle son yirmi yıldır artan bir ivme ile hayatımızda yer alan, dünya ekonomik ve siyasi ilişkilerini şekillendiren bir kavram olarak gündeme yerleşti. Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu yeni dünya düzeninin kurulmasının ancak küreselleşme ile mümkün olabileceği, gelişmiş ülkeler tarafından dünyaya kabul

ettirilmeye çalışıldı. Gelişmiş ülkelerin oluşturduğu merkez ülkeler, küreselleşme olgusuna karşı çıkmanın çağdışı kalmak demek olduğunu, sisteme uyum sağlamayanların teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni çağın dışında kalabileceklerini medyanın tüm unsurlarını kullanarak dünyaya ilan ettiler.

Rostow'un (1999:5-10) öne sürdüğü gibi, basitçe bilgi ve teknolojinin bir araya gelmesinin doğal olarak gelişmeyi ve yüksek yaşam standardını sağlayacağı düşünülebilir. Öte yandan modern teknoloji ve üretim tekniklerinin büyük ölçüde yaygınlaşmasına rağmen dünyanın çoğu hala yoksulluk ve açlık çekmektedir. Aslında bakılırsa bunların çoğunun insan için yaşamı da kötüleştirdiği söylenebilir.

Açıkçası gelişme pürüzlü bir gidişat izlemektedir. Gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki etkileşim, büyük yoksulluk, yaygın açlık, çevresel felaket, artan ölümler ve diğer toplumsal sorunlara yol açan, üretkenlik ve yaşam standartlarındaki bir düşüşe yol açmaktadır. Örneğin Amerika'nın Orta Amerika politikasını eleştirenler, 1970'ler ve 1980'lerde Amerikan şirketlerinin yatırımlarının kabaca %500 arttığını, ama Amerikan teknolojisinin ve sermayesinin artan orandaki varlığının, bölge ülkeleri için hızla artan ticaret açıkları ve dış borçlar doğurduğunun altını çizmişlerdir. Aynı şekilde bebek ölüm oranı El Salvador ve Panama'da artmıştır. Orta Amerika'daki kişi başına düşen toplam yiyecek tüketimi azalmış ve yerli elitlerle Amerikan devletinin onayladığı terör ve baskı gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir (Bary,1983:12).

Zengin ülkelerle, yoksul ülkeler arasındaki uçurumun, zengin ülkelerin yoksullardan daha çabuk zenginleşmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Ancak bazı zamanlar dünyanın ekonomik gelişimi yavaşlamış ve yoksul ülkeler daha da yoksullaşmıştır. Bu tür bir geriye gidiş, 1970'lerden 1990'ların ortasına kadar yaşanmıştır. Bu süreç boyunca zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasındaki uçurum çoğu yoksul ülkedeki yaşam standartlarının düşmesinden ötürü büyümüştür. Worldwatch Institute (Dünya İzleme Enstitüsü)' den Alan Durning, 1980'lerde dünyanın az gelişmiş ülkelerinin kırktan fazlasının, on yılı başlangıcından daha yoksul bir halde kapattığını belirtmiştir. Hatta Durning (1989:14) , 'gelişmekte olan ülke tanımı karikatürleşti ; çoğu ülke artık gelişmekten ziyade parçalanıyor' diyerek durumun vahametini gözler önüne sermiştir.

Küreselleşme, eşitsizlik, dünyanın çoğu bölgesi için, yoksulluk, korku, ümitsizlik, güvensizlik üretmiş ve geniş kesimleri marjinalleştirmiştir (Başkaya,1999:22). Marjinalleşen, modern dünya sistemine,yani küreselleşmeye aktif bir öge olarak katkısı olmayan ülkeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdir. Hatta küreselleşme, Batı dışı mazlum toplumlarda köleliği inşa etmiştir. Küreselleşme, köleliğin yeni bir formudur. Bu bağlamda, küreselleşmenin şekillendirdiği bir dünyada ,az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler küreselleşme imparatorluğunun eyaletleridir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için küreselleşme, dünyada adil ve insani bir düzen değil, tam tersine adaletsizliklerin, eşitsizliklerin, krizlerin belirsizliklerin,risklerin ve kaosların adı olmuştur. Burjuvazi karşısında proletaryanın ezilmesi ve ekonomik dayatmalarına boyun eğmesi, kutup teşkil eden ülkeler bloğunun diğer ülkeler üzerindeki ekonomik hakimiyeti yaşamın her kesimine yansımış , serbestçe dolaşan sermaye, küçük bir azınlık için mutluluk olurken, büyük bir çoğunluk için hüznün olmuştur.

9. Küreselleşme Sürecinde Çok Uluslu Şirketlerin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkisi

Dünya ekonomisi özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ağırlık kazanan ekonomik uygulamalar ile daha fazla liberal içerikli olup, keynesyen ekonomik politikalar bu dönemden sonra Monetarist iktisadi (liberal) politikalara dönüşmüştür. Sosyal devlet olgusu zayıflamış, iktisadi liberalizasyon; piyasa ekonomisi kavramının yoğun bir şekilde uygulama bulmasına ve dolayısıyla piyasa ekonomisi kurallarının uygulamasına olanak tanımıştır. Bununla birlikte gelişen teknolojik buluşlar işletmelerin hareket alanını arttırmış böylece “Çokuluslu Şirket” kavramı gündeme gelmeye başlamıştır. Böylece, Çok Uluslu Şirketler İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ve özellikle 1960'larda çok yaygınlaşmış bir işletme türü olmuş, uluslararası işletmelerin büyümüş, gelişmiş bazı kendine özgü niteliklerine sahip bir çeşidini oluşturmuştur.

Uluslararası Ticaret Odası'nın 1969'da İstanbul'da toplanan 22. Kongresinin Raporuna göre, bir uluslararası işletmenin yabancı ülkelerdeki üretimi, toplam üretiminin en az % 25-30'unu geçtiği zaman veya üretim bilinmiyorsa yabancı ülkelerdeki kârla toplam kârların önemli oranına veya bunlar da bilinmiyorsa yabancı

ülkedeki personeli toplam personelin önemli bir oranına ulaştığı zaman bu işletmeye çok uluslu şirket denir.

Çokuluslu şirket, üzerinde yoğun tartışmalar yapılan bir kavramdır. Çokuluslu şirket, "uluslarötesi şirket", "uluslararası şirket" ve "uluslarüstü şirket" kavramları ile karıştırılmaktadır (Kutal,Büyükuslu,1996:27). Bu tür karışıklığı önlemek açısından öncelikle bu kavramları açıklamakta yarar görülmektedir.

Uluslararası (International) Şirket; "Bir ülkede kuvvetli şekilde yerleştikten sonra merkezi bir yönetimden yararlanarak diğer ülkelere girmeye ve oralarda yerleşmeye çalışan firmadır.

Uluslarötesi (Transnational) Şirket; "Çokuluslu bir şirket gibi kabul edilen ve yönetimi çeşitli uluslardan gelen kişilerden olan kuruluş tarafından geliştirilen firmadır.

Uluslarüstü (Supranational) Şirket; "Halen mevcut olmayan ve hiçbir ülkeye mensup olmayan, uluslararası bir anlaşma ile kurulan, uluslararası bir kuruluş nezdinde tescil edilmiş ve bu kuruluşa bağlı olan, bu kuruluş tarafından denetlenen, bu kuruluşlara vergi ödeyen ve böylece milletini hukuken kaybeden şirkettir.

Çokuluslu (Multinational) Şirket; "Bir ülkeden yönetilmeye başlanan ve yabancı ülkelerdeki faaliyetin sanki asıl ülkede cereyan etmiş gibi kabul edildiği firmalardır". Bir diğer tanıma göre Çokuluslu Şirket; "Genel merkezi belli bir ülkede olduğu halde, etkinliklerini bir veya birden fazla ülkelerde kendisi tarafından koordine edilen şubeler, yavru şirketler aracılığıyla ve genel merkez tarafından kararlaştırılan bir işletme politikasına uygun olarak yürütülen büyük şirketlerdir. Bu şirketlerin teknolojik ve yönetim alanlarında üstün başarıya sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu özelliklerinin, güçlü ekonomik yapıları ile ilişkili olduğu da bilinmektedir.

Kazananlar ve kaybedenler dünyasında 'üç kutup' ülkelerin önderliğinde gelişen ve endüstriyel, şirket ve hizmet aktivitelerinin çoğunu tekellerinde bulunan, sınırları ülke içini çoktan aşmış şirketler tüm dünyaya egemen olmuştur. Bu şirketler uluslararası ilişkiler bilimcileri tarafından çeşitli tanımlamalar kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Şirketlerin küresel sistemde rol oynayan aktörler anlamında anıldığı en yaygın isim ' çok uluslu şirketler' (ÇUŞ) biçimindedir (Arıboğan,2001:166). Ancak kimi zaman 'uluslar arası şirket' 'transnasyonel şirket' ya da 'evrensel şirket' gibi kavramların kullanıldığı da görülmektedir.

Richard Robinson (1982:387)' a göre küresel düzeyde faaliyet gösteren çok uluslu

bu kuruluşlar şöyle sınıflandırılmaktadır :

1. Sermayenin hangi alanlara yöneltileceği, sermayenin ana vatanı olan ülkede belirlenen ve yerli şirketlerle hemen hemen aynı politikalarla yönetilen çok uluslu şirketler;
2. Yatırım politikaları sermayenin kökeni olan ülkedeki merkezden belirlenmekle birlikte uluslar arası piyasalara girebilmek için her türlü uygulamaya açık olan uluslar arası şirketler ;
3. Herhangi bir ülkeye bağlı olmayan çeşitli uluslardaki sermayedarların oluşturdukları uluslararası şirketler;
4. Uluslar arası bir kuruluş tarafından kontrol edilen uluslararası şirketler.

Ekonomik hegemonyayı hangi şekilde ele geçirirler geçirsinler, ÇUŞ; artan sayıları, büyüklükleri ve birleşerek oluşturdukları tekelleşmeler ile uluslar arası ilişkilerde etkin rol üstlenmekte ve bir aktör olarak ön plana çıkmaktadırlar. Çokuluslu şirketleri küreselleşme çağının ana öğeleridir. Bugün tüm dünyada faaliyet gösteren 35.000 ÇUŞ'ın 1.7 trilyon ABD dolarlık yabancı yatırımı ve 4.4 trilyon ABD doları tutarında küresel satışı bulunmaktadır. Çağımız, karşı olsak da , büyük devletlerin değil, büyük atölyelerin ve şirketlerin çağı olmuştur (Kızılcelik,2003:86). Dünyanın en büyük 15 küresel şirketinin yıllık gelirlerinin 120 az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin GSYİH'dan fazla olması dikkat çekici bir gelişme olarak göze çarpmaktadır.

1998 yılı itibariyle dünyanın büyük 100 ekonomisi içinde GSMH/satışlar incelendiğinde, General Motors şirketinin toplam satışı 164 milyar dolarken, Tayland'ın toplam satışı 154 milyar dolarlarda kalmıştır. Öte yandan Ford Motor Company şirketinin satışı 152 milyar dolar Güney Afrika'nın 131 milyar dolar ve hatta Yunanistan'ın 127 milyar dolarda seyretmiştir (World Development Report 1998 ,UN). Dünyada günde toplam 20 milyon insana yiyecek satan McDonald's , İrlanda, İsviçre, ve Yunanistan'da yaşayan toplam insan sayısından daha fazla müşteriye sahiptir. Domino's pizza zinciri, 1991'de sattığı 2.4 milyon dolar tutarındaki pizzayla, Senegal, Bolivya, Uganda ve İzlanda gibi bir çok ülkenin hükümet harcamalarının bütününe finanse edecek kadar gelir elde etmiştir. (Barber, 1995:21)

Verilen bu kısa örnekler bile, şirketlerin hegemonyasının en belirgin kanıtı

oluşturmaktadır. Büyük şirketlerin sermayeleri, satışları ve yıllık gelirleri dünyanın çoğu devletinden daha fazladır. Ayrıca, dünyaya hükmeden bu büyük şirketler, küçük şirketlerin hazin sonunu hazırlamışlardır.

Ulusal ekonomiler değerini yitirmiş, ÇUŞ önderliğinde belirlenen finans piyasaları ve reçeteleri tüm dünyayı sarmıştır. Bauman' a (1999:77) göre ekonomik anlamda küreselleşme, bu piyasaların mantığının hayatın bütün veçhelerinde totaliter bir uzantısından başka bir şey değildir.

Günümüzde çok farklı biçimlerde ifade edilen şirketlerin uluslarötesi (transnasyonel) ya da çok uluslu olarak anılmasını yukarıdaki sınıflandırma ile ilintili olmadığını ve bu kavramların kişisel seçeneklere göre rast gele kullanıldığı da görülmektedir. Örneğin bu konuda Birleşmiş Milletlerin de tercihi olan 'Transnasyonel şirketler' kavramının (TNC) özellikle son yıllarda yaygın olarak benimsendiğini ve bu doğrultuda çalışan kimselerin 'transnasyonel' terimini kullandığını gözlemek mümkündür (Arıboğan,2001:167). 1992 Dünya Yatırım Raporu'nda 'Transnasyonel Şirketlerin Büyümenin Lokomotifi' olarak tanımlandığı ve 1990'larda, stratejileri ulusal sınırlar yerine küresel etkinlik değerlendirmelerine göre kararlaştırılan firmaları tanımlayan, transnasyonel kavramının , uluslararası sistemin doğasına daha çok uygulanabilir hale geldiği görülmektedir .

Müller ve Barnett (1974:3) çok uluslu şirketi ülkeleri ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamlarına etki eden, ulus devletlerinin egemenlik haklarına meydan okuyan güç olarak tanımlamıştır. Gerçekte, uluslar arası sistemde rol oynayabilen bir şirketin mutlaka çok uluslu, farklı sermayeli ya da farklı yerlerden kontrol ediliyor olması gerekmemektedir. Ancak bulunduğu her yerde, hükümet politikalarını etkilemek de dahil olmak üzere bir çok operasyonu yapmaya muktedir olan , destekleyebilen yapısı olan şirketler çok uluslu şirket olarak kabul edilebilmelidir. Çünkü, bir şirketin uluslar arası sahnenin aktörlerinden biri olabilmesi için , kurumsal yapısı değil, sahip olduğu potansiyel güç önemlidir.

Bugünkü anlamda ilk modern çok uluslu şirketler, 19 yy.da Avrupa merkezli olarak kurulmuştur. 1815'te Belçika'da S.A Cokeril, 1863'te Almanya'da Bayer, 1867'de İsviçre'de Nestle ve 1890'da İngiltere'de Lever gibi kuruluşlar gerçek anlamıyla ÇUŞ'ların başlangıcını oluştururlar. Bu şirketler yüksek gümrük tarifeleri

nedeniyle ihracattaki güçlükleri hafifletmek kaygısıyla yabancı ülkelerde yatırım yapma yoluna gitmişlerdir (Çam,1987:98).

Yabancı ülkelere giden sermaye, ucuza mal olan işgücü, yeni pazarlar ve yeni ekonomik politik etki alanları keşfedilince, çok uluslu şirketleşme cazip hale gelmiştir. Önceleri yayılma alanları sınırlı olan şirketler iletişim kurma imkanını buldukları ve maliyetleri azalttıkları her yere dağılarak dünya çapında ekonomik devler yaratmışlardır. Perlmutter'un (1969:9) ifade ettiği gibi, sermayenin fiyatının en ucuz olduğu yerde elde edilmesi ve en yüksek kârı getireceği yerde kullanılması prensibine göre hareket eden çok uluslu şirketler, bazen ekonomik boyutları açan siyasi amaçlarda barındırarak, ekonomik açıdan zarar göreceklarini bildikleri halde uzun vadeli planlama içerisinde stratejilerini kullanmışlardır. Ancak, uluslar arası bir şirketin, maksimum kârı elde edebilmesi için en az orta vadede ulaşılması gereken hedefleri olması gerektiği ve bu hedeflere ulaşabilmek için siyasi nitelikli bazı eylemlere başvurduğu da belirtilmelidir (Sönmezoğlu, 1999:52).

Dünya pazarının belirleyicileri ve insanlığa yön verenler, çok uluslu büyük şirketlerin ekonomi politikalarıdır (Kızılcelik,2003:87). 21. yy a girerken dünya sistemindeki ilişkilerde en önemli faktörler 'ekonomik veriler' biçiminde belirmekte ve ekonominin belirleyici olduğu bu dünyada, en açık ekonomik semboller olan şirketler birer aktör konumuna yükselmektedir.

Birçok çevre tarafından yeni dünya düzeninin bir ürünü olarak değerlendirilen çok uluslu şirketlerin 20. yy'ın ortalarından itibaren artmaya başlayan sayıları, 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme hareketlerinin yoğunluk kazanması ile daha da hız kazanmıştır. Birleşmiş Milletlerin 1983 yılında yayınladığı "Centre on Transnational Corporation" isimli raporunda 1980 yılında dünyada 80 000 şubeye sahip 11 000 adet çok uluslu şirket vardır. Aynı örgütün 1994 yılında yayınladığı "World Investment Report" isimli raporunda 1993 yılında çok uluslu şirketlerin sahip olduğu şube sayısı 206 000 olarak belirtilmiştir. Aynı rapora göre, gelişmiş ülkelerin yurt dışına gönderdikleri sermaye tutarı 1990 yılında 35 milyar ABD doları iken 1994 yılında 160 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu sermaye akışı ile çok uluslu şirketler, dünya sanayi üretiminin %30'unu kontrol eder duruma gelmişlerdir. Birleşmiş Milletlerin 2006 "Word Investment Report" belgeleri incelendiğinde durumun katlanarak arttığı açıkça görülmektedir. 2005 yılında Çok Uluslu Şirket sayısı 770.000, sermaye akışı 1,9 trilyon ABD doları olmuştur.

Drucker (1992:130) şirketlerin dünya ekonomisindeki yerini şu şekilde ifade eder: ‘Şirketlerin ortaya çıkması ve sembol ekonomisinin dünya pazarı için belirleyici etken haline gelmesinden dolayı artık ekonomik süper güç diye bir şey kalmamıştır. Bir ülke ne kadar büyük, güçlü ve verimli olursa olsun, dünya pazarındaki konumu için başkalarıyla rekabet halindedir. Aslında tek başına hiçbir ülke teknolojiye, yönetimde, yenileşmede, tasarımda, girişimcilikte rekabet öncülüğünü uzun süre korumayı bekleyemez; ama uluslar arası bir şirket için hangi ülkenin öncü olduğu çok önemli değildir. Bu tür bir şirket bütün ülkelerde iş yapar ve bütün ülkelerde kendini rahat hisseder. Sanayide de artık süper güç yoktur., sadece yarışmacılar vardır. Bir şirketin anayurdu kendisi için bir yer, yani şirketin genel merkezi ve iletişim merkezi haline gelir. Ama sanayi dallarından her birinde bir takım şirketler vardır ki, bunlar bir araya geldiklerinde o sanayi dalında dünya çapındaki güçlerdir.’

Küresel düzeydeki ekonomik faaliyetlerde şirketlerin gittikçe artan rolleri oynadığı ve sahip oldukları kapasiteler açısından devletlerle rekabet eder hale geldikleri ortadadır. Lester Brown (1993:16) tarafından yıllık satış ve gayri safi milli hasılların karşılaştırılması suretiyle yapılan bir mukayesede en yukarıdaki 100 birimin, 11 tanesinin şirketlerden oluştuğu ortaya çıkmıştır. Bu oran 1981 yılı karşılaştırmalarında ilk 100 birimin 42’sinin şirketler, 52’sinin ise devletler olduğunu gösterecek biçimde değişmiştir. Bugün ise, ilk yüz birimin 702’den fazlasının şirketler ve bankalardan oluştuğunu ve devletlerin ekonomik anlamda önemli bir rakiple karşı karşıya olduğu görülmektedir (Arıboğan,2001:171).

Çok uluslu şirketler sahip oldukları bu güç sayesinde uluslar arası arenada ekonomik, kültürel ve sosyal tüm alanlarda etkinliklerini artırmışlardır. Bugün bir medya devi, dünyanın en ulaşılmaz gibi görünen bölgelerine erişebilmekte ve ahlâki kavramlardan sosyal kurallara kadar çeşitli alanlarda ciddi değişikliklere neden olabilmektedir. Siyasi iktidarlar özelleştirmeden vergilendirmeye kadar her radikal kararda çok uluslu şirketlerin desteğini aramakta, aksi takdirde medyanın yönlendirmesi ile kitlesel desteklerini kaybederek iktidarlarından olabilmektedirler.

Aslında sermayenin devlet üzerinde etkinlik kurma isteği ve bu etkinliğin mali güç oranında gerçekleşmesi yeni bir olgu değildir. Ekonomiyi ellerinde tutanlar, devlet gücünü de elde etmişlerdir. Bu gerçek tarih boyunca değişmemiş, değişenler sadece bu amaç için kullanılan araç ve yöntemler olmuştur. Bugüne geldiğimizde ise, küreselleşen dünyanın yine birileri tarafından kontrol edildiğini görmekteyiz. Çünkü, bugün birileri

diye bahsettiğimiz çok uluslu şirketler, dünyada yapılan toplam ticaretin büyük bir bölümünü kendi tekellerinde bulundurmaktadırlar. Dünya ticaretinin %70'i, 500 en büyük küresel şirket tarafından idare edilmektedir. Tablo-5'te, 500 en büyük küresel şirketin hangi ülkelere ait olduğu gösterilmektedir.

Tablo 5.
Dünyadaki En Büyük 500 Özel İmalat Şirketinin Ülkeler Göre Dağılımı

Ülkeler	Şirket Sayıları
Avrupa Birliği	170
ABD	155
Japonya	120
Diğer	55
TOPLAM	500

Kaynak : World Economic Outlook 2003

Dünya ticaretinin böylesine büyük bir bölümünü elinde tutan çok uluslu şirketlerin günümüzde 1.7 trilyon ABD doları dış yatırımları, 4.4 trilyon ABD doları küresel satışları bulunmaktadır. General Motors, Exxon, IBM ve Royal Detschell gibi isimleri içeren 15 en büyük küresel şirketin bir yıllık gelirlerinin 120 az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin yıllık gayri safi yurt içi hasıllarının (GSYİH) toplamlarından fazla olması, oldukça dikkat çekici bir unsur olarak göze çarpmaktadır (Hacısalihogulları,2001:48-51).

Bu noktada, böylesine büyük mali bir güce nasıl ulaşılabilir? sorusunun cevabını araştırmak gereği ortaya çıkmaktadır. Sorunun cevabı 1980'li yılların sonlarından itibaren yaşanan gelişmelerde saklıdır. 19 Ekim 1987 tarihinde ABD'de yaşanan hızlı bir spekülasyon sonucu New York borsası çökmüş, bunu 1990 yılında Tokyo borsasının çöküşü daha sonra da diğer gelişmiş ülkelerin borsalarının çöküşleri izlemiştir. Ancak, bu çöküşlerden az gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalar etkilenmemiştir. Öyleyse, oluşan riski dağıtmak için yeni yatırım alanlarına ihtiyaç vardır. Yani artık az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere daha fazla yatırım ve yabancı sermaye akışı gerekli

olmuştur. New York borsasının çöküşünün hemen ardından dış piyasalara yönelik yatırımlarda büyük artışlar meydana gelmiştir. Bu artışlar Tablo-6’te gösterilmiştir.

Tablo 6.

Çok Uluslu Şirketler Aracılığı İle Gelişmekte Olan Ülkelere Giden Sermaye (yılda ABD doları olarak)

Yatırım Çeşitleri	Yıllar			
	1990	1993	1994	1995
Dolaysız yatırımlar	35.3	56.3	80.1	90.3
Bono ve tahviller	14.9	54.1	52.6	59.6
Hisse senetleri	8.5	45.6	34.9	22.0
TOPLAM	58.9	156.0	167.6	171.9

Kaynak : World Economic Outlook 2000

Aslında gelişmiş ülkelerin yaşadığı bu olumsuzlukların nedeni ekonomide, “azalan kâr haddi kanunu” olarak bilinen şirketlerin kârlılıklarının azalmasından başka bir şey değildir. Kâr haddinin azalması yatırımları ve büyümeyi sınırlar. Kâr haddini artırmanın en iyi yolu ise, serbest piyasa ekonomisinin ithalatı serbestleştirdiği ekonomilerde yeni mal ve hizmetlerin pazarlanması ile mümkün olur. Bunun için az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine sermayenin girişinin sağlanması gereklidir. Bu sermayenin girişi için de uluslar arası şirketlere ihtiyaç vardır.

Ortaya çıkan bu göstergeler, yıllar ilerledikçe bir başka deyişle küreselleşme hız kazandıkça dünyaya yayılan yabancı sermayenin de miktarının artmasının en büyük nedeninin, kârlılığın artırılması olduğu gerçeğini öne çıkarmaktadır. Yabancı sermayenin az gelişmiş ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine akıtılması sonucu elde edilen yüksek kârlar nasıl oluşmaktadır? sorusuna bulunulacak cevap, konunun daha iyi algılanmasını sağlayacaktır.

1980’li yıllardan itibaren aralarında Türkiye’nin içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, sıkı para politikası uygulaması başlatıldı. Sıkı para politikası gereği kamu açıkları, merkez bankasına borçlanarak değil de iç borçlanma şeklinde kapatılmaya

çalışıldı. İç borçlanmada etkin olanların başında yabancılar geliyordu.

Bir ülkeye yabancı sermayenin gelebilmesi için, o ülkede uygulanan faiz oranları önem taşımaktadır. Dışarıdan sermaye çekmek isteyen bir ülke faiz oranlarını belirlerken; ülke içinde uygulanan nominal faizi, ülkenin uluslar arası piyasalar tarafından belirlenen risk primini, ülkede yıllık oluşması gereken devalüasyon beklentisini dikkate almak zorundadır. Bu ifadeyi; ülkenin belirleyeceği faiz oranı= nominal faiz + risk primi + beklenen devalüasyon şeklinde formüle etmek mümkündür (Yıldızoğlu,1996:138). Faiz oranları eğer bu formül doğrultusunda belirlenmezse yabancı sermaye ülkeye gelmeyeceği gibi, ülke içinden ülke dışına sermaye kaçıışı meydana gelir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için uluslar arası ekonomik çevreler tarafından tespit edilen risk primleri oldukça yüksektir. Risk primlerinin yüksek olması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin borçlanmalarında uygulanacak faiz oranlarının da yükselmesine neden olmaktadır. Yüksek faiz oranları ile borçlanma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kamu açıklarının büyümesine ve kronikleşmesine neden olmaktadır. Ülkeye giren yabancı sermayenin ulusal paraya çevrilmesi sonucu geçici harcama genişlemesi ile ithalat artmakta dolayısıyla da dış açıklar büyümektedir.

Bu gelişmelerden sonra dışarıdan gelen sermaye ile döviz fiyatları düşük tutulmakta ve ulusal para aşırı oranda değerlenmektedir. Döviz fiyatlarının olması gereken değerlerin altında , buna karşılık faiz oranlarının döviz fiyatlarındaki artışın üzerinde olması yabancı sermayenin reel getirisini çok üst seviyelere yükseltmektedir. Sonuçta, ülke içinde kamu açıklarını kapatmak amacıyla yüksek faiz oranları üzerinden borçlanmak zorunda kalan devlet daha fazla yabancı sermayeye ihtiyaç duyar hale gelmektedir.

Bu kısır döngü sonucu ithalat patlarken ihracat azalmakta, döviz fiyatlarının ucuz kalması sonucu ihraç mallar dolar üzerinden rekabet gücünü kaybetmektedirler. İhracatın azalması ithalatın artması sonucu cari açıklar büyümekte, büyüyen cari açıklar ülke risk oranlarının yükselmesine dolayısıyla da faiz oranlarının tırmanmasına neden olmaktadır. Yüksek faiz oranları ise yabancı sermayeyi cazip hale getirmektedir.

IMF'nin ısrarları doğrultusunda sabit kur uygulaması sonucu Türk Lirası'nın aşırı değerlenmesi, buna karşılık faizlerin döviz artışının oldukça fazla üzerinde olması ve yaşanan 19 Şubat krizi, yukarıda açıklanan teorik bilgilerin somut örneğini

oluşturmaktadır. Bu gelişmeler, yabancı sermayeyi getiren çok uluslu şirketlerin gelirlerini nasıl artırdıklarını ve nasıl mali bir güç haline geldiklerini açıklamaya yetecektir.

Çok uluslu şirketlerin ulaştıkları güç seviyelerinin bir başka göstergesi de yabancı oyuncuların aktif rol oynadıkları ulusal borsalardır. 2003 yılı verilerini kapsayan Tablo-7 incelendiğinde, spekülasyon hareketleri sonucu gelişmekte olan ülkelere kazanılacak paraların boyutlarının büyüklüğü de anlaşılabilir.

Tablo 7.
Gelişmekte Olan Borsalarda ABD Doları Üzerinden Getiri (yüzde olarak)

Ülke Borsaları	Getiri (%)	Ülke Borsaları	Getiri (%)
Türkiye	209	Hong Kong	97
Macaristan	124	Endonezya	91
Filipinler	110	Tayland	84
Malezya	100	Brezilya	76

Kaynak: Dünya Bankası 2003 verileri

Yabancı sermayenin hisse senetlerine yönelmesi ve özelleştirme uygulanan KİT'ler üzerinde yoğunlaşması, borsada fiyatların şişmesine, hem şirketlerin hem de borsa oyuncularının zenginleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, Tablo-7'de belirtilen borsalarda görülen yükselişlerin, yabancı sermayenin ve çok uluslu şirket yatırımlarının %70'ine yakın bir bölümünün tahvil ve hisse senedi piyasasına gitmesinden kaynaklandığı değerlendirilmesi hatalı olmayacaktır.

Çok uluslu şirketlerin etkilerinin görüldüğü diğer bir alan, özelleştirme girişimleridir. Yabancı sermayenin gelebilmesi için özelleştirme koşul olarak önerilmektedir. Çünkü, küreselleşmenin olmazsa olmaz şartlarından biri ekonomiyi devlet müdahalesini engellemektir. Özellikle kamu kuruluşlarının özelleştirilmesine duyulan ilgi iyimser duygularla anlamak mümkün değildir. Yapılan özelleştirmeler ile çok uluslu şirketler, stratejik ortak olarak şirketlerde ve kuruluşlarda hisse sahibi olmak suretiyle ulus-devletler üzerindeki etkilerini artırmaktadırlar. Çok uluslu şirketler ayrıca

özelleştirme ile kara paranın aklanması konusunda geçmişten gelen birikimlerini artırarak devam ettirmektedirler.

Buraya kadar açıklanan bilgiler doğrultusunda, küreselleşmenin bir ürünü olan çok uluslu şirketlerin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin geleceğine çok olumlu katkılarda bulunacaklarını söylemek zordur.

Yaşanan gelişmeler, ne yazık ki yarının bugünden daha kötü olacağını habercisi durumundadır. Çok uluslu şirketler, küreselleşmenin gereği olarak önümüzdeki yıllarda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal politikaları üzerindeki etkilerini giderek artıracaklardır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış borçları artmaya devam edecektir. Uluslar arası şirketler bu borçların karşılığı verecekleri yeni krediler için ek teminatlar isteyeceklerdir. İstenen bu teminatların, ülke egemenliklerini kısıtlayıcı faktörleri de kapsayabileceği unutulmamalıdır.

Çünkü, az gelişmiş ülkelerin borçları 1970 yılında 62.5 milyar ABD doları iken, 1980 yılında 561.5 milyar ABD dolarına, 1990 yılında 1 trilyon 242 milyar ABD dolarına, 1991 yılında 1 trilyon 341 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu borçların faiz tutarı 77.5 milyar ABD dolarıdır. Çok uluslu şirket faaliyetleri aynı hızla devam ederse iyimser bir tahminle 2011 yılında borç tutarı 5 trilyon ABD dolarına, 2021 yılında ise gene iyimser bir tahminle 10 trilyon ABD dolarına, faizleri ise 325 milyar ABD doları civarına yükselecektir. Borçların bu denli yükselmesi çok uluslu şirketlerin ulusal şirketler içinde stratejik ortaklıklarının artmasına neden olacaktır. Çok uluslu şirketlerin ulusal ekonomiler üzerindeki etkilerinin artması sonucu, tahvil, bono ve hisse senedi piyasalarındaki etkileri de artacak, ulusal borsaların endeksleri ve faiz oranları büyük ölçüde bu şirketler tarafından belirlenecektir.

Çok uluslu şirketler arasında yaşanan birleşmeler küresel ekonominin en önemli unsuru olmaya devam edecektir. Çok uluslu şirketler, hem karşılıklı olarak bağlar kurmaya çalışmakta, hem pazarlarını genişletme çalışmalarını sürdürmekte, hem de devletlerle bir ittifak kurmaya niyetlenmektedirler (Arıboğan:2001,183). Birleşme sonucu oluşan dev şirketler, teknolojik gelişmelere de paralel olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik oranlarının yükselmesine, doğanın daha fazla tahrip edilmesine, çevre kirliliğinin ise daha fazla artmasına neden olacaklardır.

Çok uluslu şirketlerin yapacakları yatırımlar ile ulusal refahı artıracakları yolundaki söylemlerin gerçekleşme olasılığı oldukça düşük olacaktır. Esas amaçlarının

her zaman daha fazla kâr etmek ve güdümlerinde buldukları ülkelerin amaçlarına hizmet etmek olacağı unutulmamalıdır. Bu konuda ülkemizin yaşadığı tecrübelerden sadece bir tanesi buraya aktarılmıştır. 1989 yılında Türkiye'den petrol arama ruhsatı alan ABD ortaklı petrol arama şirketi ARCO'nun Diyarbakır yakınlarındaki Kayayolu sahasında açtığı sahayı petrol olmadığı gerekçesi ile kapatması, ancak aynı bölgede 1999 yılında TPAO tarafından yapılan çalışmalarda Kayayolu sahasının bölgenin en zengin petrol yataklarına sahip olduğunun belirlenmesi, bu düşüncenin doğruluğunu ortaya koymaktadır. Meydana çıkan bu durum gelecekte de daha farklı olmayacaktır.

Sosyal ve çevresel etkileri dikkate alındığında, Çokuluslu Şirket hakkında giderek artan endişe, gelişmekte olan ülkelerin, "sürdürülebilir kalkınmalarını" (Sustainable Development) olumsuz etkilemeleri şeklinde yoğunlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde Çokuluslu Şirketler çok hızlı bir ilerleme sağlamakta ve güçlü iktisadi yapıları ile bu ülkelerin gelişmeleri açısından birer baskı unsuru oluşturmaktadırlar. Özellikle doğal kaynakların kullanımı ve düşük üretim maliyetleri bu ülkeleri Çokuluslu Şirket için çekici unsurlar konumuna getirmektedir. Farklı bir görüşe göre; bu ülkelerdeki yabancı yatırım faaliyetleri sürdürülebilir kalkınma açısından olumsuz gelişmelere yol açmaktadır. Bu düşünceye göre Çokuluslu Şirketler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin "sürdürülebilir kalkınma"larını engelleyen faktör olarak gelişmektedir.

10.Küreselleşme Sürecinde Uluslar arası Siyasi ve Mali Örgütlerin Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkisi

Siyasi ve mali örgütler, küreselleşmenin bir versiyonu olarak mı gelişip bu günkü kapasitelerine ulaştılar, yoksa küreselleşmeyi ortaya çıkaran bir neden olarak mı işlev gördüler sorusu sorulduğunda farklı bir takım cevaplar verilebilir. Ancak bilinen odur ki, günümüz dünyasına bu tür birliklerin hakimiyeti oldukça fazladır. Bu tür örgütler, dünya çapında mamul mal üretimi, dünya ticareti ve doğrudan yabancı yatırımlarda, çok büyük bir yapıya sahiptir.

Ulus-devletin aşılmasında iki boyut devreye girmiştir: Birincisi, ulus-devletin ekonomi düzlemindeki yetkilerinin giderek ulus-üstü kurumlara devredilmesi, ikincisi yerel yönetimlerin giderek güçlendirilmesi, merkezi devletin olanak, yetki ve sorumluluklarının kendi içindeki alt birimlere devredilmesidir. Ulus-üstü örgütlerin bir ayağını Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi küresel çapta üyesi bulunan örgütler, diğer

ayağını bölgesel anlaşmalarla kurulan bölgesel işbirliği ve bütünleşme girişimleri oluşturmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde, ABD öncülüğünde önemli örgütlenmeler gerçekleştirilmiştir. 1945 yılında Birleşmiş Milletler, IMF ve Dünya Bankası kurulmuş, 1947 yılında Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanmış ve 1995 yılında GATT Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşmüştür.

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 55 inci maddesinde, Birleşmiş Milletler'in, uluslararası barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için, gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere, yaşam düzeylerinin yükseltilmesini, tam istihdamı, ekonomik ve sosyal alanlarda ilerleme ve gelişme koşullarını kolaylaştırması öngörülmüştür. Genel Kurul dışında, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, çeşitli işlevsel ve bölgesel komisyonlar, Sekreterlik içinde Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi ve Birleşmiş Milletler uzmanlık kuruluşları bu amaç çerçevesinde faaliyet göstermek üzere kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 57 ve 63 üncü maddeleri uyarınca yapılan anlaşmalara göre Birleşmiş Milletlerin uzmanlık kuruluşları şu şekildedir : (www.un.org)

- Uluslararası Para Fonu (IMF),
- Dünya Bankası Grubu (IBRD, IDA, IFC, MIGA, ICSID),
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO)
- BM Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO)
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
- Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)
- BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)
- Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)

- Evrensel Posta Birliği (UPU)
- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO),
- Dünya Entelektüel Mülkiyet Örgütü (WIPO)
- Dünya Turizm Örgütü (WTO),
- Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA).

Bu örgütler, belli şartları yerine getiren ve üye olmak isteyen tüm ülkelere açıktır. Örneğin, IMF'ye üye olmak için Birleşmiş Milletler üyeliği; Dünya Bankası'na üye olmak için IMF üyeliği şarttır.

Birleşmiş Milletler örgütünün çalışma alanları esas olarak dört ana başlıkta toplanabilir. Barışın kurulması ve sürdürülmesi, siyasal gelişmelerin sağlanması, ekonomik ve sosyal gelişmelerin sürdürülmesi, adalet ve hukuk alanındaki gelişmelerin gerçekleştirilmesi, biçiminde özetlenebilecek ana çalışma konuları, Birleşmiş Milletler'in temel etkinlik alanları olarak ortaya çıkmaktadır. Barışın korunması için, saldırganlıkla mücadele, silahsızlanma ve çatışmaların barışçı yollardan çözümü ana etkinlikler olarak sürdürülmüştür. Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan bu yana yarım yüzyıldan fazla bir dönem geçmesine rağmen dünyanın çeşitli bölgelerinde savaşların ve çatışmaların sürüp gitmesi, barışın sağlanması açısından bu örgütün başarısız kaldığını göstermektedir. Dünya çapında mutlak bir barışın sağlanması halâ bir düş olmanın ötesine gidememekte, uluslararası alanda rekabet ve çekişmeler sıcak çatışmalar düzeyinde patlak veren gelişmelere neden olmaya devam etmektedir.

Dünya üzerinde hiçbir kurum, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin ekonomik stratejilerinin gelişmesi üzerinde Dünya Bankası ve IMF'den daha büyük bir etki yapmamıştır. Hem Dünya Bankası hem de IMF İkinci Dünya Savaşı'nın peşi sıra New Hampshire'deki Bretton Woods konferansında kurulmuştur. Dünya Bankası'nın amaçları küresel bir üst yapı kurmak ve üye ülkelerin gelişmesine yardım etmek gibi gözükmektedir. IMF'nin görünen amacı ise, para tahvilini ve mübadele oranının sabitlenmesini desteklemektir. Başlangıçta Dünya Bankası için Avrupa'nın üst yapısı başlıca önceliği taşımaktaydı ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ikinci plandaydı.

Küreselleşmenin dünya toplumları arasında uçurum yaratmasında ve zenginlikleri ABD'ye ve AB'liğine toplanmasında emperyalizmin yeni aleti olan Uluslar arası Para Fonu'nun (IMF) büyük rolü vardır (Kızılcelik,2003:79). Küreselleşme sürecinde Dünya

Bankası etkin olarak gözükmeye rağmen, esas belirleyici rolü IMF belirlemektedir. Günümüzde dünyanın hemen her yerinde yaşayan insanlar tarafından yakından tanınan IMF, 27 Aralık 1945 tarihinde Washington'da imzalanan ana sözleşme ile BM'in bir örgütü olarak kurulmuştur. IMF'nin ana amacı, dünya mali politikalarını düzenlemek olarak ifade edilebilir. ABD, İngiltere, Japonya, Almanya ve Fransa'dan oluşan 5 gelişmiş ülkenin kontrolündeki IMF, 20 kişilik yönetim kurulu tarafından alınan kararlar doğrultusunda dünya ekonomisine yön vermektedir. IMF tarafından kredi verilebilmesi için, %70 oy çokluğunun sağlanması gereklidir. ABD, Japonya, Kanada ve AB ülkelerinin toplamlarının oy oranları %70 civarındadır. Bir başka deyişle, IMF kararları gelişmiş ülkelerin düşüncelerine göre şekillenmektedir. Türkiye, bu kuruluşa 11 Mart 1994 tarihinde üye olmuştur.

Uluslar arası mali politikaları düzenlemek amacı ile kurulan IMF, bugün, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin toplumsal sorunlarına müdahale eden, yön veren ve hatta karar verme sürecine etki eden duruma gelmiştir. IMF'ye borcu bulunan ulusal hükümetler; kalkınma stratejilerini, ödeme dengelerini, bütçe politikalarını, vergi sistemlerini, yatırım tercihlerini, ücret politikalarını, sosyal reformlarını vb. hemen her alandaki kararlarını IMF'nin onayına sunmak durumunda bırakılmışlardır. IMF'den kredi ve borç alabilmenin temel kuralı, belirlenen ev ödevinin iyi yapılmasına bağlıdır.

IMF'nin ekonomik alandaki etkilerini ortaya koyabilmek için verilen şu rakamlara göz atmak yararlı olacaktır.

1995 yılı verilerine göre, dünyadaki 164 ülkeden 137'si IMF'den borç almak zorunda kalmıştır. Dünyada 24 ülkenin gelişmiş sanayi ülkesi olduğu düşünüldüğünde, IMF'ye borcu olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke yok gibidir. 137 az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden 81'inin uygulanan politikalar sonucu IMF'ye bağımlılıklarının arttığı, 89 az gelişmiş ülkeden 48'inin durumunun kötüleştiği, 32'sinin ise tamamen yoksullaştığı ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, IMF üyesi gelişmiş ülkelerin (24 gelişmiş ülke) dış satımları sürekli artış göstermiştir. Gelişmiş ülkelerin dış satımları toplam dünya dış satımlarının 1950 yılında %67.1'ini, 1965 yılında %78.4'ünü, 1995 yılında ise %82.3'ünü oluşturmuştur (IMF Ekonomik Raporu, 1995). Ülkeler arası mali politikaları düzenleyerek az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri yaptığı ekonomik yardımlarla gelişmiş ülkeler seviyesine yaklaştırmayı amaç edinen IMF, bu rakamlara göre yapılan değerlendirmeler sonucunda başarısız olmuştur. Tablo-8 ve Tablo-9'da

küreselleşmenin en önemli kurumu olan IMF'nin uygulamaları sonucu küresel dünyanın geldiği durum açık olarak görülmektedir.

Tablo 8.
Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri, Milli Gelir Artış Hızları, GSYİH ve Dünya Nüfusu İçindeki Yerleri

Ülkeler	Kişi başına düşen gelir (\$)		Kişi başı yıllık gelir artışı(%)		Dünya nüfusu içindeki pay(%)		Dünya GSYİH pay (%)	
	1980	1995	1980	1995	1980	1995	1980	1995
Az gelişmiş ülkeler	240	280	1.8	- 1.4	57.7	57.9	6.9	4.5
Gelişmekte olan ülkeler	1420	2330	3.8	-0.7	25.2	28.0	22.9	14.8
Gelişmiş ülkeler	9440	24 930	4.0	1.9	17.1	14.1	70.2	80.7

Kaynak : IMF 1995 verileri

Tablo 9.
Gelişmekte Olan Ülkelerin Toplam Dış Borçları

Yıllar	Dış borç (\$)	Toplam borç/ GSMH (%)	Toplam borç/ ihracat (%)	Kısa vadeli borç/ toplam borç (%)
1970	62.5	14.4	117.9	-
1977	296.2	25.8	133.1	20.7
1980	561.4	26.4	89.0	25.1
1986	1217.6	37.6	201.7	14.7
1990	1518.5	36.7	162.0	18.0
1995	2067.7	37.1	168.3	19.2

Kaynak : IMF 1995 verileri

Tablo-8 ve Tablo-9’de yer alan rakamlar dikkatle incelendiğinde; acaba IMF politikaları başarısız mı olmuştur? Yoksa başarılı olmamak için özel bir çaba mı harcanmıştır? Bir başka deyişle ifade etmek gerekirse, uygulanmak istenen IMF politikalarının esas amacı, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere olan borçlarının sürekli artmasına neden olarak, tıpkı uyuşturucuda olduğu gibi bir tür bağımlılık mı yaratmaktadır? gibi soruların cevaplandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ne yazık ki Dünya Bankası tarafından açıklanan ekonomik veriler, bu soruların cevaplarını “evet” olarak teyit etmektedir. Görülen odur ki, yaratılan bağımlılık gelecek dönemlerde azalmayacak tam tersine belirgin oranlarda artış gösterecektir.

IMF tarafından yaratılan bağımlılığın önemli nedenlerinden birini, az gelişmiş ülkelere verilen kredi faizlerinin sürekli artırılması oluşturmaktadır. Verilen kredilere uygulanan faiz oranları 1978 yılında %9.7 iken 1979 yılında %13, 1980 yılında %15.4, 1981 yılında %17.5, 1990 yılında ise %20 seviyesine yükseltilmiştir. Yükselen faizler ve uygulanan hatalı politikalar nedeniyle ülkeler borçlarını ödeyemez duruma düşmüşlerdir. Bunun sonucunda borçların ödenebilmesi için yeni borç vermeler devreye sokulmuş (stand-by anlaşmaları) ve kısır döngü başlamıştır.

Ancak, borcu tekrar borç olarak ödeme şekli olan stand-by anlaşmaları çok kolay yapılmamaktadır. Bu anlaşmaların yapılabilmesi yapısal uyum programlarının hazırlanması, yabancı sermayeye daha fazla imkan tanınması, sosyal hakların kısıtlanması, ulus-devletin etkinliğini azaltıcı bazı önlemlerin alınması, tahkimin hayata geçirilmesi gibi egemenlik haklarını kısıtlayıcı şartların yerine getirilmesi gereklidir.

Dünya Bankası ve IMF, sosyalist ülkelere karşı işleyen güçlü ideolojik ilkelere sahipti ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere verilen her türden borcun kaynağıydı . Dünya bankası ve IMF’nin gelişmedeki rolü iyi anlaşılmalıdır. Dünya toplumunun gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için hazırlamak istediği gelişme sermayesi stokunun anahtarını ellerinde tutarlar ve bu rol onlara büyük bir hareket olanağı sağlar. Her iki kurumun da borç verme politikası sayısız sorunlar doğurmuştur. Bu sorunların en önemlilerinden biri, Susan George’un deyimiyle borç törpüsüdür. Çoğu borçlu ülke borcunu ödeyemeyecek bir durumdadır ve prensipte hakkı olan indirimden gitmeden IMF,Dünya Bankası ya da merkez ülkelere milyonlarca hatta milyarlarca dolar borç ödemek zorundadırlar.

1982’de Meksika uluslar arası borcunu ödeyemeyeceğini ilan eden ilk az gelişmiş ülke oldu ve ondan sonra pek çok ülke bu minvande Meksika’yı izledi . IMF ve Dünya Bankası ödemelerin bankalara sürekli yapılmasını sağlamak maksadıyla borçlulara çok sert yaptırımlar dayatarak karşılık vermiştir. Dünya Bankası günümüzde yapısal uyum kredisi adı altında borçlar vermekte ve ülkelere yapısal uyum programlarını uygulamalarını önermektedir. Tekil yapısal uyum programlarının tam koşulları gizli tutulmakla birlikte, San Francisco temelli bir çevre grubu olan International Rivers Network için politika analizi yapan Juliet Majot’a (1994,6) göre onlar genelde ‘yerli içecek üretiminin ihracat için yiyecek üretimine kaydırılmasını, paranın değerinin düşürülmesini (ihraç ürünlerini teşvik etmek amacıyla) sosyal harcamaların (sağlık ve eğitim dahil) azaltılmasını, kredinin kısıtlanmasını ve maaşların gizli tutulmasını, ulusal endüstrilerin özelleştirilmesini ve nihayet ticaretin serbest kılınmasını içermektedir.

1980’lerde (Dünya Bankası’nın yapısal uyumun on yılı diye tabir edilen dönemde) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun önemli ölçüde artması bir rastlantı değildir (Majot,1994:2). Yaklaşık 1,2 milyar insan günde bir doların altında bir gelire sahiptir. UNICEF ve ona bağlı Afrika Ekonomi Komisyonu, Dünya Bankası ve IMF’nin dayattığı yapısal uyum programlarının sonucunda Afrika, Asya ve Latin Amerika’da 1982’den beri her yıl 5 yaşın altında en az 6 milyon çocuğun öldüğünü açıkladığında 1990’ların başında ikiz güçlere karşı sert eleştiriler yöneltmiştir.

Borç ödemeleri yoluyla sermaye aktarımın yanı sıra Dünya Bankası ve IMF’nin desteklediği kalkınma projeleri de sert eleştirilere konu olmuştur. Bu projeler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından sorgulanabilir niteliktedir. Oysa bu sözde kalkınma projeleri gelişmiş ülkeler ve bu ülkelerin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki şubelerinin ekonomik çıkarlarına hizmet etmektedirler (Kloby,2005:292).

Dünya Bankası’nın taşımacılığın gelişmesine yönelik politikaları, çok uluslu şirketlerin çıkarlarını yerli halkların çıkarlarının ne kadar üstünde olduğunu gün ışığına çıkarmaktadır. Dünya Bankası’nın 1972-1985’de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde şehir taşımacılık projeleri için verdiği borçların %49’u yollara, %17’si otobüslere %16’sı raylı sistemlere,%12’si yol düzenlemesine ,%5’i yol ve raylı teknik yardıma ve % 1’i de yaya faaliyetlerine tahsis edilmiştir. Bisiklet gibi motorlu olmayan taşıtlar hiç yardım almamıştır. Böylece ‘gericilik’ diye nitelenen alternatif taşımacılık, otomobiller için feda edilmiştir.

Aynı şekilde gemi limanları, demir yolları, otobanlar, barajlar ve elektrik uygulaması genelde yerli nüfusun çoğunu yerinden etmiş, çevreye zarar vermiş ve çevre ülkelerden ürün ihracatını ve hammadde elde etmeyi hızlandırmıştır.

Ayrıca bu politikalar zenginlerin yoksullar üzerinde daha fazla avantaj sağlamasına hizmet etmiştir. 1984'ten 1990'a kadar, Dünya Bankası ve IMF'nin topladığı borç net olarak 155 milyar doların yoksul ülkelere zengin ülkelere aktarılmasının bir sonucudur. Bugün dünyanın en zengin beşinci ülkesinin en yoksul beşinci ülkesinden yaklaşık 150 kat daha fazla gelir sağladığı tahmin ediliyor. Bu büyük eşitsizliğin ardında yatan nedenlerden biri, pek çok gelişmekte olan ülke işçisinin maaşının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Dahası az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda sosyal hizmetler daha da kötüye gitmektedir. Bu eğilimlerin bazıları doğrudan Dünya Bankası ve IMF'ye atfedilebilir. Dünya Bankası ve IMF'nin öncülüğünde yapısal düzenlemede geçen Afrika ülkelerinde sağlık alanına yapılan harcamalar 1980'lerde yarı yarıya kesilmiş ve eğitim alanındaki harcamalar ise %25 oranında azaltılmıştır.

IMF'nin tipik şekilde istediği koşullardan biri, borç alan ülkelerin yabancı para üzerindeki sınırlamaları kaldırmalarıdır. Bu serbestlik komprador sınıfın sermayesini deniz aşırı yerlere ihraç etmesini kolaylaştırır, böylece ülkeyi zayıf düşürecek sermaye kaçışını ve rüşveti teşvik eder. Üstelik IMF, ihraç mallarının desteklemek için devalüasyonu (paranın değerini düşmesini) dayattığında, bundan yabancı paraya yatırım yapanlar doğrudan kârlı çıkarlar. Ulusal paranın değer kaybetmesi, yabancı paranın satın alma gücünün artması anlamına gelir. Sonuçta ulusal paranın değerini düşürmek, komprador sınıfın IMF'nin topyekün programına duyduğu bağlılığı pekiştirir.

Bu açıdan bakıldığında, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin borç krizinin ulusal bir sorun değil de, bir sınıf sorunu olduğu değerlendirilebilir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler içindeki farklı sınıflar merkez kapitalist ülkelerin sermaye ve iktidar sahibi sınıflarıyla olan ilişkileri temelinde kazanırlar ya da kaybederler. Bunun kötü bir örneği, Raul Salinas idi. Eski Meksika Başbakanı Salinas'ın (1898-94) büyük kardeşi olan Raul Salinas 80 milyon dolardan fazla parayı City Bank görevlilerinin doğrudan yardımıyla Meksika'dan İsveç bankalarına aktarmıştır. Sahte isimlerle hesaplar açtırmıştır ve parasının çoğu kara paradır .

Dünya Bankası ve IMF'deki görevliler dünyanın büyük bir kesimindeki acımasız sömürüyü hızlandırmanın yanı sıra insan hakları ve demokrasi ilkelere yönelik endişe uyandırıcı bir küçümseme de sergilemişlerdir. Örneğin, 1947 yılında Hollanda, ülkedeki bağımsızlık hareketini bastırmak amacıyla Endonezya'ya 145 000 asker göndermiştir. Üstelik bunu, ekonomisi 2. Dünya Savaşı'nın verdiği zararlardan henüz tam olarak kurtulmamışken ve sekiz yıl öncesinden daha kötü bir durumda iken yapmışlardır. Dünya Bankası Hollanda'ya 195 milyon dolar yeniden yapılanma kredisi vermiştir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası'nı Endonezya halkına karşı yürütülen savaşın maliyetini karşılaması için söz konu devlete kaynak sunmakla suçlamıştır. Ancak Dünya Bankası bu suçlamaya cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Dünya Bankası'nın parasının çoğu, dünya yoksullarının kalkınmasından çok, dünyanın en zengin ülkeleri arasında bölüşülmektedir. Dünya Bankası'ndaki bir görevli bu durumu şöyle ifade etmektedir : 'Paramızın çoğu Güney'e gitmez , Washington'dan doğrudan türbinlerin üretildiği Pennsylvania'ya ve tarama cihazlarının üretildiği Frankfurt'a gider (Caufield,1996:242).

Caufield (1996:243), Dünya Bankası'nın en üstteki beş mali destekçisinin (ABD, Japonya, Almanya, Fransa ve İngiltere) aynı zamanda Dünya Bankası'nın harcamalarından en fazla yarar gören beş ülke olduğunu belirtmiştir.

Küreselleşmenin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin geleceklerine olan etkisi konusunda değinilmesi gereken diğer bir konu ise, Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (GATT)'dır. 1947 yılında 23 gelişmiş ülke ABD liderliğinde bir araya gelerek dünya ticaretinin serbestleştirilmesi, ülkeler arasındaki ticaret kısıtlamalarının kaldırılması, gümrük vergilerinin indirilmesi ve korumacı önlemlerin yumuşatılması amacıyla GATT'ı imzaladılar. GATT, ticaretin küreselleşmesi sayesinde dünya ticaretinin gelişeceğini ve tüm dünya uluslarının zenginleşeceğini, kurulan evrensel düzen ile insan haklarının dünyanın her yerinde savunulacağını ve dünya barışının uluslar arası ticaret hacminin artması sonucu sağlanacağını savunuyordu. Ama gerçek böyle değildi.

Gelişmiş ülkelerin çabası ile birçok ülkenin GATT'a üye olması sağlandı. 1995 yılına gelindiğinde üye ülke sayısı 125'i buldu. 1995 yılında Uruguay'da yapılan görüşmeler sonucunda GATT, daha aktif bir yapıya sahip olmak için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) adını aldı.

Küreselleşmenin problemsiz yürüyebilmesi için büyük şirketlerin sermayeleri önündeki engeller kalkmalı, rekabet koşulları eşitlenmeli, devlet tekelleri özelleştirilmeli, devlet destekleri ortadan kaldırılmalı, devletin küçülmesi sağlanmalıydı. Gelişmiş ülkelerin bu düşüncelerinin gerçekleştirilmesi için GATT yeniden gözden geçirilmeliydi. Bu amaçla GATT uygulamalarını gözden geçirmek düşüncesi ile 1986 yılında ABD tarafından başlatılan Uruguay Round görüşmeleri 7 yıl gibi uzun bir süre devam ettikten sonra, ABD'nin "13 Aralık 1993 son gündür" dayatması sonucu 1993 yılında tamamlandı. Bu görüşmeler, uluslar arası ticari ilişkilerin temel ilkelerinin saptanması ve ülkeler arası anlaşmalarda uyuşmazlıkların çözümlenmesi için yargıçlık görevinin Dünya Ticaret Örgütü vasıtasıyla yapılması (uluslar arası tahkim) gibi kararların alınması bakımından önem arz etmektedir.

Rekabet kurallarının eşitlenmesini ve tüm dünyanın zenginleşmesini sağlamaya yönelik GATT kararları, gerçekte az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin rekabet güçlerini ve ihracat oranlarını azaltmıştır. Tablo-10 bu söylemi kanıtlar verileri içermektedir. Bu tablodaki rakamlar incelendiğinde;

1990'lı yılların başlarından itibaren tarife dışı engeller yoluyla gelişmiş ülkeler, kendi aralarında yaptıkları ithalatlarda korumacılık oranlarını düşük seviyelerde tutarlarken, zenginleşmelerini ve gelişmelerini! istedikleri az gelişmiş ülkelere karşı uyguladıkları korumacılık oranlarını oldukça yüksek seviyelerde tutmuşlardır.

Tablo 10.
Gelişmiş Ülkelerin Tarife Dışı Engel (TDE) Uyguladıkları İthalatın Dağılımı (%)

TDE uygulayan ülkeler	TDE uygulan ithalatın ülkelere göre dağılımı (%)		
	Gelişmiş ülkeler	Gelişmişte olan ülkeler	Az gelişmiş ülkeler
ABD	7.7	12.9	14.5
AB	9.2	21.8	24.9
Japonya	9.3	10.5	9.6
Diğer sanayileşmiş ülkeler	8.7	19.8	21.9

Kaynak : World Economic Outlook 2000

Ortaya çıkan bu durum karşısında adil rekabet kurallarından söz etmek mümkün müdür? İthalatta ve ihracatta tüm dünya ülkelerinin eşit şartlarda mücadele etmesi gerektiğini savunanlar ve bu düşüncüyü küresel ekonominin temel taşlarından biri olarak görenler, gelişmiş ülkelere farklı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere farklı uygulamalarda bulunarak hangi adaletten bahsetmektedirler?

GATT'ın önemli sonuçlarından biri de, Fransız Araştırmalar Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalara göre açıklanan verilerde ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmaya göre; önümüzdeki on yıl içinde GATT Uruguay Round anlaşması dolayısıyla dünya ticaretinde %10 oranında, buna bağlı olarak da dünya ticaret gelirlerinde 260 milyar ABD doları artış görülecektir. Görülen bu artışın 80 milyar ABD doları Japonya'ya, 75 milyar ABD doları ABD'ye, 70 milyar ABD doları AB'ye gidecektir. Yani, 260 milyar ABD dolarının 225 milyar ABD doları gelişmiş sanayi ülkelerine (dünya nüfusunun %14.1'inin yaşadığı 24 ülke), 35 milyar ABD doları ise diğer ülkelere (dünya nüfusunun %85.9'unun yaşadığı yaklaşık 140 ülke) gidecektir. Rekabetin eşit koşullar altında yapılması ve diğer ülkelerin de zenginleşmesinin bu rakamlarla sağlanması mümkün müdür? Bu veriler kapsamında küreselleşmeye karşı oluşan tepkileri önlemede nasıl başarı sağlanacaktır? Dünyada tüm insanların haklarını savunan küreselleşme sistemi gittikçe büyüyen gelir adaletsizliğini nasıl ortadan kaldıracaktır?

11. Küreselleşmenin Geleceği

Bugün dünyada iki boyutlu bir küreselleşmenin gerçekleşmekte olduğu bilinmektedir. Birincisi, objelerin yaygınlaşması ikincisi ise, değerlerin yaygınlaşmasıdır. Artık, dünyanın çok büyük bir coğrafyasında, objeler aynılaştırılmıştır. Objeler (GSM teknolojisi, www, fast food yemekler, Coca-Cola vb.) dünyanın her yerinde bulunabilir, kullanılabilir ve geçerlidir. Ancak, küreselleşmek, yalnızca hamburger yemek, kola içmek, beyzbol kasketini ters takmak, cep telefonu taşımak, İngilizce konuşmak, Amerikan doları kullanmak, uydu antenden televizyon seyretmek, blucin giymek, internette surf yapmak değildir. Değerlere (parlamentar demokrasi, insan hakları, çevre vb.) atfedilen önemin artması ise, aynı oranda ve aynı hızda yaygınlaşmamakta ya da yaygınlaşmamaktadır (DPT,2000:67).

1980-2005 yılları arasında yaşanan 25 yıllık dönem, insanlık tarihinde hiç beklenmeyen olayların birbirini izlediği, sürekli olduğu düşünülen birçok olgunun tarihe karıştığı, inanılmaz çelişkilerin yaşandığı, güç dengelerinde beklenmeyen kaymaların olduğu, çok sağlam oldukları değerlendirilen düzenlerin bile yıkıldığı bir süreç olarak yaşanmıştır. 1980’li yılların başlarında hız kazanan küreselleşme hareketleri, bugün hayatımızın her alanında etkisini hissettirmektedir.

Küreselleşme hareketleri öyle boyutlara ulaşmıştır ki, artık geleceği kestirmek, gelecek hakkında değerlendirmeler yapabilmek zorlaşmıştır. Olayların baş döndürücü bir hızla ilerlemesi gelecek hakkında öngörüle bulunmayı zorlaştırmaktadır. Bireyler, hükümetler, toplumlar, firmalar önlerini görmekte güçlük çekmektedirler. “Belirsizliklerle dolu bir gelecek” sözü, klişeleşmiş olarak herkesin söyleminde yer almaktadır.

Bu düşünceler ışığında; küreselleşmenin 15-20 yıllık süre içinde gelebileceği nokta, araştırmanın bundan önceki bölümlerinde açıklanan veriler ve değerlendirmeler doğrultusunda ortaya konmaya çalışılacaktır. Çünkü gelecek için fikirler üretebilmenin en önemli yolunun, geçmişin iyi değerlendirilmesi olduğu unutulmamalıdır.

Önümüzdeki 15-20 yıllık süreç içinde küreselleşmenin geleceğini etkileyen önemli unsurlardan biri dünyadaki yıllık nüfus artış oranlarıdır. Nüfus artışının küresel dağılımı incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. 1990-2005 yılları arasında yıllık nüfus artış oranları az gelişmiş ülkelerde %2.1, gelişmekte olan ülkelerde %1 civarındadır. Gelişmiş ülkelerde ise ciddi bir artış olmadığı görülmektedir. 2008 yılı için yapılan bir tahmine göre, az gelişmiş ülkeler nüfusunun 2.1 milyar artışla 5.2 milyara, gelişmekte olan ülkelerin nüfuslarının 800 milyonluk artışla 1.9 milyara, gelişmiş ülkelerin nüfuslarının ise ancak yüzbinler seviyesinde artışla 900 milyon civarında olacağı öne sürülmektedir. Kaba bir hesapla 2010 yılında dünya nüfusunun %13’lük bölümünü gelişmiş ülkelerin, %87’lik bölümünü ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin oluşturacağı tahmin edilmektedir. 2050 yılı için yapılan bir öngörüle gelişmiş 39 ülkenin nüfusunun bugüne göre daha yaşlanacağı ve azalacağı beklenmektedir (Kazgan,2000:259).

Günümüzde yaşanan nüfus hareketlerinden bazı örnekler, geleceğe ilişkin bu öngörülerini doğrular niteliktedir. AB’nin 2000 yılı toplam nüfus artışı 343 000 kişidir. Bu rakamın Hindistan’da 2000 yılının ilk haftası içinde görülen nüfus artışı ile aynı

olması dikkat çekmektedir. Geçmişte dünya nüfusunun %22'si Avrupa'da %8'i Afrika'da yaşarken, bugün, %12-13'ü Avrupa'da, %15-16'sı Afrika'da yaşamaktadır. 2050 yılı için yapılan bir tahmine göre Afrika nüfusu, Avrupa nüfusunun üç katı olacaktır.

1990 verilerine göre gelişmiş ülkelerin dünya nüfusu içindeki payları %15.5 iken, 1997 yılında %14.1'e düşmüştür. Buna karşılık 1990 yılında dünya toplam ihracatı içindeki payları %73.2 iken 1997 yılında %85.9'a yükselmiştir. Eğer küreselleşme bu hızla devam ederse 2008 yılında dünyanın sadece %12'sini oluşturan gelişmiş ülkeler dünya ihracat oranları hiç değişmese bile (oldukça iyimser bir tahmin) kişi başına düşen milli gelirlerini artırmaya devam edeceklerdir. Buna karşılık dünyanın %88'lik bölümünü oluşturan insanların kişi başına düşen milli gelirleri reel olarak düşmeye bir başka deyişle bu ülkelerde yaşayan insanlar fakirleşmeye devam edeceklerdir. Oranların bu denli haksız değişimi, küreselleşmeye duyulan tepkileri, küreselleşme karşıtı eylem ve terörist faaliyetleri artıracak dolayısıyla küreselleşmenin geleceğini tehdit eden unsurların etkinleşmesine neden olacaktır.

Eğer küreselleşme fakir ülkelerde refah artışı, yaşam şartlarının iyileştirilmesi gibi çağdaşlaşma gereksinmelerini karşılayamazsa (buraya kadar olan bölümlerde somut veriler küreselleşmenin bu haliyle gelecekte bu gereksinmeleri karşılayamayacağını ortaya koymuştur) gelecekte dünyanın görünümü eski çağ sömürge uygarlıklarının adeta bir kopyası olacaktır. Bir yanda refah içinde yaşayan, yönetim-denetim-kültür-düşünce-teknoloji gibi güçleri elinde bulunduran ve sayıları 1 milyara bile ulaşmayan insanların oluşturduğu mutlu azınlık, diğer yanda ise borçlarla, açlıkla, sefaletle, işsizlikle mücadele etmeye çalışan 7.1 milyar insan.

Dünyanın büyük bir bölümünde kıtlık ve açlıkla mücadele edilirken, sık sık yerel ve bölgesel savaflara dönüşen ırkçı-dinci çatışmalar yaşanırken, çeşitli salgın ve bulaşıcı hastalıklar yaygınlaşırken, nüfus artışlarından kaynaklanan doğa tahribatı çoğalırken, ülkelerin sınırlarını zorlayan kitlesel göçler artarken vb. insan haklarından söz eden gelişmiş ülkeler, küreselleşmenin getirdiği bu sorunlarla baş edebilecekler mi? Küreselleşmenin neden olduğu kitlesel göçler sonucu, gelişmiş ülkelerde ırkçı eğilimlerin yükselmesi ve yabancı düşmanlığının artması engellenebilecek mi? Hatta bazı gelişmiş ülkelerde yabancı düşmanı siyasi partilerin iktidara gelmeleri olasılık dışı mı? Az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede radikal dinci akımların ön plana çıkmasının önüne geçilebilecek mi?

İşte bu sorulara verilen “hayır” cevapları, küreselleşmenin geleceğinin ortaya konması ve küreselleşmenin önündeki engellerin görülebilmesi için önem arz etmektedir.

Küreselleşmenin geleceğini tehdit eden önemli bir unsur da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin borçlarında görülen artışlardır. Dünya Bankası’nın 1998 ve 1999 yıllarında yayınlanan raporlarına göre; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin 1997 yılı GSMH’ları 6.1 trilyon ABD doları borçları ise 3.5 trilyon ABD dolarıdır. Dış borçların 1.5 trilyon ABD dolarınının, 1980 yılı sonrası oluşan serbest piyasa ekonomisi dönemi sonucu olduğu göze çarpmaktadır. Önümüzdeki yıllarda borç kısır döngüsünün devam edeceği ve dış borçların her yıl artış göstereceği değerlendirilmektedir (Kazgan, 2000:262). Buna karşılık gelişmiş ülkelerin IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar arası mali ve siyasi örgütler aracılığı ile verdikleri borçlara belirgin devlet teminatları isteyecekleri bir gerçektir. Gelecekte borçlara karşı istenen teminatların içinde Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan “borç idaresi kurumları” gibi kuruluşların hayata geçirilmesi olasılık dahilinde görülmektedir. Bu bağlamda IMF’ nin gelişmekte olan ülkelere açmaya başladığı bürolar, bu düşüncenin göstergesi olabilir mi? sorusu mutlak surette tartışmaya açılmalıdır.

Görünen odur ki, önümüzdeki yıllarda gelişmiş ülkelerin dünyaya müdahaleleri giderek artacaktır. Ancak, bu gelişmeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri memnun etmeyecek, bağımsızlık ve milliyetçilik duygularının ön plana çıkması ile küreselleşmeye karşı oluşan tepkilerin büyük oranda artmasına neden olabilecektir.

2020’li yılların dünyasının alacağı şekil küreselleşmenin de geleceğini belirleyecektir. Önümüzdeki yıllarda dinsel akımların dünyanın her tarafında ortaya çıkan sefaletle sığınak oluşturacağı, din adamlarına fikir adamlarından ve politikacılardan daha fazla rağbet gösterilebileceği, ırkçılık ve kültürel milliyetçilik akımlarının hızla çoğalmasının sonucu olarak çeşitli parçalanmaların yaşanacağı ve yeni ama küçük devletlerin kurulabileceği, küreselleşme sonucu gelişen para hırsı, kin ve vahşet gibi duyguların toplum hayatında önemli yaralar oluşturabileceği, teknolojiye yaşanan gelişmelerin gerek bireyler gerek birey-toplum gerekse toplumlar arası ilişkilerde yeni kargaşalara neden olabileceği, küreselleşme ile birlikte güçsüzleşen devlet politikaları yerine sivil toplum örgütleri ve uluslar arası şirketler tarafından belirlenen politikaların etkin olacağı değerlendirilmektedir.

Küreselleşme ile yaratılan yeni dünya düzeninin özellikle ekonomik ve siyasi boyutunun etkisi ile çelişkilerin derinleşebileceği, tepkilerin giderek yoğunlaşabileceği, gerilimlerin büyük boyutlara ulaşabileceği ve yeni bölgesel çatışmaların kaçınılmaz olabileceği değerlendirilmektedir.

Yaşanan tüm bu gelişmeler, 21nci yüzyılın ilk çeyreğinden sonra küreselleşmenin hızını kaybedeceği, ABD liderliğindeki tek kutuplu dünya düzeni yapısından en az dört kutuplu bir dünya düzeni (ABD, AB, Japonya, Çin liderliğinde) yapısına geçileceği olasılıklarının düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır

12. Küreselleşme Karşısında Türkiye'nin Ulusal Stratejisi

12.1. Strateji ve Stratejik Yönetimin Önemi

Strateji kavramı, ilk olarak askeri sevk ve idarede kullanılmıştır. Bu anlamda strateji genel bir savaş planı olarak tanımlanmış ve savaşın hedefe yönelik planlamasını ve yönetilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda strateji ordunun veya bir birliğin kuvvetli ve zayıf yönlerini belirleyerek düşman kuvvetlerinin durumunu incelemek suretiyle belirlenebilir.

Askeri bir başlangıcı olan strateji planlama ve yönetimin özellikle 20. yy ın ikinci çeyreğinde uluslar arası politika değeri anlaşılmış ve daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1960'lerden sonra ise, strateji bir yönetim biçimi olarak ele alınmıştır.

Strateji ister askeri olsun , ister ülke, kuruluş ya da bir kurum için olsun sonuçta aynı temel ilkeleri içermektedir. Bu ilkeler ise :

- İleriye yönelik politikalar üretme,
- Güçlü olma, güçleri birleştirme,
- Amaç ve araç uygunluğunu sağlama,
- Eldeki güçlerin etkin kullanımını gerçekleştirme,
- Esnek ve tedbirli olma şeklinde sıralanabilir.

Bu bağlamda bir ülke stratejisi : uzun vadeli amaç ve hedeflerin , kuruluşun tümünü ilgilendiren geniş kapsamlı politikaların, amaçlara ulaşılmasına yarayan mevcut planların bütünü olarak tanımlanabilir. Ekonomik, toplumsal ve yönetsel olarak rekabete dayalı bir ortamda strateji, yeniliğe, gelişmeye, sürekli uyanık

olmaya,gözlemlemeye, ülke, işletme, kurum veya kuruluşun çevre ile uyumunu sağlamaya yöneliktir (Bircan,2002:13) .

Stratejik faaliyet için belirli miktar ve nitelikteki kaynakların el altında bulundurulması gerekmektedir. Çevrede veya sektördeki değişiklikler karşısında eldeki kaynaklara bakılarak kararlar alınması gerekmektedir. Karar ve seçimler :

- Kuruluşun bilgi ve iradeye dayalı,
- Dinamik ve gelimeye açık biçimde çalışan ,
- Geleceğin uzun vadeli değişimlerini öngörerek,
- Sistemli şekilde düzenlenmesini sağlar.

Strateji, şirketler açısından rakiplere oranla daha iyi duruma geçmek, kamu kuruluşları açısından işbölümündeki yerini ve halka yönelik hizmetini iyileştirmek ya da diğer kuruluşların üretkenlik ve verimlilik düzeyine göre geride kalmamak, etkin olmak, iyi durumun sürekliliğini sağlamak, oransal üstünlük sağlamak amaçlarını içermektedir.

Stratejik yönetim anlayışının bir aracı olan stratejik planlama ile :

Gelecek etkilenebilir ve geleceğe yön verebilir. Stratejik planlar yoluyla yapılanlarla, yarın, gelecek yıl ve hatta gelecek on yılda meydana gelecek olaylara yön verebilir. Stratejik uzun dönemli kararlarla geleceğin amaçlar doğrultusunda etkilenebilmesi mümkündür.

Bugünün eğilimleri geleceği yordamada yardımcı olabilir. Şimdiki zamana ait bir çok olay, gelecek olayların habercisi olabilmektedir.Bu olaylarda görülen eğilimleri yorumlayarak, onlardan anlamlar çıkararak, geleceğe ilişkin bir takım olası senaryo seçenekleri tanımlamak olasıdır. Bu ise kuruluş ya da kurumun geleceğinin tanımlamasına yardımcı olur.

Bugünün kararları, geleceğin en iyisi olma amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olabilirler.Karar süreçlerinin gerekli bilgilerle beslenerek işletilmesi ile yapılan planlama sayesinde sistematik olarak ulaşılan bir sıralama yardımıyla, fırsatlardan istifade edilebilir. Güçlükler önlenebilir; olumsuzlukları olumlu hale getirerek arzulanan bir gelecek sağlanabilir(Bircan,2002:15) .

12.2. Küreselleşme ve Türkiye

Dünya yüzyıl öncesine çok benzeyen yeni bir yüzyıla değişik sorunlarla girmiştir. Ülkeler ve bölgeler arası gerilimlerin, askeri ve ekonomik sorunların, ticari rekabetin, uluslar arası şirketlerin güç gösterilerinin, yabancı sermaye hareketlerinin bir sonucu olarak kültürel, sosyal, siyasi, ekonomik ve toplumsal problemlerin büyüdüğü ve büyümeye devam edeceği bir dünya içinde yaşamaktayız.

Genel çerçevesi çizilen dünya içinde küreselleşmeye ayak uydurmaya çalışan, sorunları gitgide büyüyen, vazgeçilemez jeopolitiğinden dolayı üzerinde çeşitli oyunlar oynanan, “bağımsızlık benim karakterimdir” diyen önderinin politikalarını terk eden, her geçen gün biraz daha bağımlılığı artan, ama her şeye rağmen gelişmeye çalışan bir Türkiye göze çarpmaktadır. Hızlı esen küreselleşme rüzgarlarına ayak uydurmaya çalışan bir Türkiye.

2006 yılında, 1970 yılından bugüne kadar yıllık büyümesini %4.25 olarak gerçekleştiren, 361.5 milyar ABD doları GSMH’sı olan, yılda kişi başına 5.300 ABD doları civarında gelir düşen, 67 milyar ABD doları ihracat, 44.5 milyon dolar dış ticaret açığı, olan 18.2 milyar ABD doları turizm gelirleri olan ve sadece bir yılda 3.9 milyar ABD doları yatırım yapabilen (T.C. Hazine Müsteşarlığı,2006) ve küreselleşmeye çalışan bir Türkiye.

Türkiye geliştirmekte olan ülkeler arasında; Çin, Brezilya, Rusya ve Arjantin’den sonra en fazla dış borcu bulunan beşinci ülke konumunda bulunmaktadır. Son 14 yıllık dönemde ise Çin’den sonra dış borcu en fazla artan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye 1994 ve 2001 krizleri gibi iki önemli finansal kriz yaşadığı son 15 yılda 112 milyar dolar artırarak 161.6 milyar dolara çıkardığı dış borç stokuyla açısından beşinci olmuştur. Dünya Bankası’nın verilerine göre, dünya ekonomisine "küreselleşmenin" damgasını vurduğu 1990-2004 yılları arasında düşük ve orta gelirli ülkelerin dış borçları 104 milyar dolar artarak 426.9 milyar dolara kadar çıkmıştır(Dünya Bankası ,2006). Alınan borçların faizlerinin ödemeye çalışıldığı bir Türkiye.

Her yıl işsiz sayısı artan, 3 milyondan fazla işsiz insanı doyurmaya çalışan, 1987 yılında yoksulluk sınırında yaşayan insanların toplam nüfusa oranı %14.2 iken, 10 yıl sonra bu oranı %24 seviyesine çıkartma başarısı gösteren!, gelir düzeyi en yüksek %4.5 oranındaki nüfusun (yaklaşık 3 milyon insan) kişi başına düşen geliri 19.329 ABD doları, gelir düzeyi en düşük %20 oranındaki nüfusun (yaklaşık 13 milyon insan) kişi

başına düşen geliri 780 ABD doları (günlük geliri 2.13 ABD doları) olan, nüfusun en zengin %4.5'inin ulusal gelirin %30'unu, en yoksul %20'lik bölümünün ulusal gelirin % 4.5'ini aldığı, gelir adaletsizliğinin her geçen gün arttığı bir Türkiye.

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı tarafından 2002 yılında yayınlanan bir rapora göre; 15 silahlı bölücü, 33 silahlı sol, 6 silahlı dinci ve 23 farklı radikal grubun faaliyet gösterdiği ve bölmeye çalıştığı bir Türkiye.

İşte küreselleşmenin hızlı adımlarla yoluna devam ettiği dünyamızda 21 nci yüzyıla giren Türkiye'nin içinde bulunduğu durum açık olarak görülebilmektedir. Türkiye'nin bugün ulaştığı hiç de iç açıcı olmayan bu durumu tamamen küreselleşmeye bağlamak mümkün değildir. Türkiye, elbette ki önceki bölümlerde açıklanan küreselleşmenin olumsuzluklarından oldukça fazla etkilenmiştir. Elde edilen veriler Türkiye'nin tüm dünyada hızla gelişen küreselleşme karşısında hazırlıklı olmadığını ve bu konuda gereken politikaları üretemediğini göstermiştir. Türkiye, küreselleşmeye ayak uydurabilecek ekonomik, sosyal, toplumsal, siyasi ve kültürel alt yapıyı oluşturamamıştır. Türkiye ne yazık ki, küreselleşmenin kazananları değil kaybedenleri arasında yerini almıştır.

Küreselleşmenin izlerinin görünmeye başladığı 1980'li yılların başlarında Türkiye ile benzer şartlarda bulunan bazı ülkeler buldukları konum itibarıyla küreselleşmeden büyük ölçüde faydalanmış, liberal ekonominin kazanımlarından büyük paylar almış ve serbest piyasa ekonomisinden kaynaklanan sermayeyi öncelikle yatırımlara yöneltmişlerdir. Alınan kredi ve yardımların yatırıma yöneltilmesi sonucu yeni iş sahaları açılmış, üretime öncelik verilmiş, tüketim ağırlıklı toplum yapısından üretim ağırlıklı toplum yapısına geçilmiştir.

Tablo-11'da yer alan veriler, Türkiye'nin küreselleşme içindeki ekonomik yerini ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Çok değil, daha 20 yıl önce Türkiye ile hemen hemen aynı ekonomik verilere sahip olan İspanya, Yunanistan ve Meksika gibi ülkeler, küreselleşme rüzgarlarını da arkalarına alarak ekonomilerinde büyük atılımlar yapabilme başarısını göstermişlerdir. AB üyesi Yunanistan ile NAFTA üyesi Meksika, yapılan yatırımları doğru alanlarda kullanmışlar, insana yatırım yapmanın önemini kavramışlar, istikrarlı ekonomik politikalar ile sonuca gitmeyi başarmışlardır. Son yirmi yılda IMF ile 17 adet antlaşma imzalayan Türkiye ise, ümidini IMF politikalarına bağlamış, nasıl olsa özelleşecek duygusu ile kamu alanlarına yatırım yapmamış, çözüm

yerine kolay yol olan iç ve dış borçlanmayı seçmiş, üreten yerine tüketen toplum olmayı kabul etmiş, ulus-devlet özelliklerinden taviz vermeye devam etmiş, politika üreten toplum yerine başkaları tarafından uygulanan politikaları kabul eden toplum yapısını kanıksamıştır.

Tablo 11.

Bazı Ülkelerin 2000 yılına İlişkin Ekonomik Verileri

Ülke	GSYİH (\$)	Kişi başına düşen gelir (\$)	İhracat (\$)	Doğrudan Yatırım (\$)	TÜFE (%)
Türkiye	151	2.200	34 milyar	2.3 milyar	68.5
İspanya	555	15.000	120 milyar	36.8 milyar	4
Yunanistan	112	12.000	21 milyar	2.1 milyar	3.9
Meksika	574	5.500	160 milyar	13.2 milyar	8.5

Kaynak : World Economic Outlook 2000

Tablo-11’da görülen bu rakamlar, küreselleşme rüzgarlarının esmeye başladığı 20 yıl önceki Türkiye ile yaklaşık aynı ekonomik verilere sahip bazı ülkelerin 2000’li yıllarda geldikleri durumu açık olarak göstermektedir.

12.3.Türkiye Küreselleşmenin Neresinde?

Yarattığı tehdit ve fırsatlar ile uluslar arası arenada önemli değişikliklere yol açan, kimilerinin kaybetmesine kimilerinin ise kazanmasına neden olan küreselleşme süreci içinde Türkiye nerede duruyor? Türkiye’nin önünde kullanabileceği fırsatlar var mı? Yoksa Türkiye’yi bekleyen yeni tehditler mi söz konusu? Türkiye küreselleşmeye karşı cephe alarak kendini soyutlamalı mı yoksa onunla baş etmeye çalışarak yarattığı fırsatları kendi lehine kullanacak şekilde politikalar mı üretmeli? sorularına verilecek cevaplar, küreselleşme içinde Türkiye’nin konumunu belirleyecek ve bundan sonra kazananlar tarafında yer alabilmek için tespit edilecek stratejilerin de temelini oluşturacaktır.

Küreselleşmeyi birinci, ikinci ve üçüncü kategoride mücadele eden 164 futbol takımının oluşturduğu bir lig gibi düşünebiliriz. Bu lig içinde Türkiye; ikinci ligin ortalarında mücadele eden bir futbol takımına benzetilebilir. Hedef olan birinci lige terfi etme amacına, Türkiye tarafından henüz ulaşılamamıştır. Yani Türkiye, bazı gelişmekte olan ülkeler gibi küreselleşmenin fırsatlarından yeterince yararlanamamıştır. Çünkü Türkiye, küreselleşme kapsamında devletin üzerine düşen yeni rolünü tam anlamıyla belirleyememiştir. Devlet, küreselleşmeye ayak uydurabilecek stratejileri tam olarak belirleyememiş, ekonomiyi yönlendirme işlevini yerine getirememiş, tersine bu yönlendirme işlemini uluslar arası kuruluşların kontrolüne bırakmış, makroekonomik dengeleri tam oluşturamadığı için ekonomik istikrarı sağlayamamış, ulusal gelirini artıramamış ve denetleme işlevini tam olarak uygulama başarısını gösterememiştir.

Türkiye; yaşanan bu gelişmeler sonucunda mali disiplinsizlik, makroekonomik dengesizlik, yüksek enflasyon, sık sık devalüasyon, reel gelirin gerilemesi, adaletsiz gelir dağılımı kısır döngüsünü kıramamış ve uygulanan IMF politikaları ile fakirleşmeye devam etmiş ve küreselleşme liginde sınıfta kalmıştır.

Türkiye ne yapmalıydı? konusuna girmeden önce, Türkiye ile benzer ekonomik koşullara sahip ve bugün gelişmiş ülke olmaya aday bazı ülkelerin neler yaptıklarını incelemenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, günümüzde “Asya Mucizesi” ya da “Asya Kaplanları” olarak da bilinen Güney Kore, Singapur, Tayland, Tayvan, Endonezya, Malezya gibi Doğu Asya ülkelerinin küreselleşmenin olumlu yanlarını kendi lehlerine nasıl çevirdikleri araştırılacaktır.

1970’li yılların sonlarında Türkiye ile hemen hemen aynı durumda olan Doğu Asya ülkeleri ve Türkiye bugünkü durumlarına nasıl gelmişlerdir? sorusuna bulunacak cevaplar, hem Türkiye’nin küreselleşme içindeki yerini ortaya koyacak hem de yapması gerekenlere örnek teşkil edecektir. Bazı rakamsal verilerin incelenmesi, konunun daha iyi algılanmasını sağlayacaktır.

1950 yılında Güney Kore’nin kişi başına düşen milli geliri Türkiye’nin yarısından daha az iken 1995 yılında Türkiye’nin 3.5 katına, 2001 yılında ise Türkiye’nin 5 katına yükselmiştir. 1970 yılında Endonezya’da %180 olan enflasyon oranı 1980 yılında %21.5, 1993 yılında ise %8.5 seviyelerine düşürülmüştür. Türkiye ise 1970’li yıllarda %10 seviyelerinde seyreden enflasyon oranlarını 1994 yılında %120, 2001 yılında ise %68.5 seviyelerine yükseltme başarısını! göstermiştir. Doğu Asya ülkeleri ise

uyguladıkları tutarlı politikalar sonucunda Tablo-12’de gösterilen başarılı rakamlara ulaşmışlardır (Sönmez,2001:352).

Tablo 12.

Dört Doğu Asya Ülkesinde Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (% olarak)

Ülkeler	Yıllar	Yoksul nüfus (%)	Yıllar	Yoksul nüfus (%)
Tayland	1980	8	1995	1
Malezya	1980	17	1995	1
Singapur	1979	31	1985	10
Endonezya	1981	60	1990	16

Kaynak : Sönmez, Doğu Asya Mucizesi ve Türkiye İçin Dersler.

Oysa ki Türkiye, küreselleşme hareketlerin hız kazanmaya başladığı 1980’li yılların başlarında bazı Doğu Asya Ülkelerinden daha fazla dış yardım almıştır. 1982 yılında Malezya’nın aldığı dış yardım oranı GSMH’nin %0.6’sı, Singapur’un aldığı dış yardım GSMH’nin %0.1’i, Endonezya’nın aldığı dış yardım oranı GSMH’nin %0.9’u iken Türkiye’nin aldığı dış yardım oranı GSMH’nin % 1’i olmuştur.

The Economist Dergisi’nin 2 Ekim 1999’da yayınlanan ve 1998 yılı verilerini içeren Tablo-13 incelendiğinde, enflasyonda Doğu Asya ülkelerinin elde ettiği başarılarla karşılık Türkiye’nin ulaştığı başarısızlık açık olarak görülmektedir. Çok değil, daha 20 yıl öncesinde Türkiye’nin sahip olduğu enflasyon oranlarından çok daha fazla enflasyon oranlarına sahip olan “Asya Kaplanları”, izledikleri tutarlı politikalar ile %100 seviyelerinin üstünde yer alan enflasyon oranlarını, mucizevi rakamlara dönüştürme başarısını göstermişlerdir.

Tablo 13.
Türkiye ve Doğu Asya Ülkelerindeki Yıllık Enflasyon Oranları (% Olarak)

Ülkeler	Enflasyon
Güney Kore	% 0.6
Tayvan	% -0.8
Tayland	% -0.5
Malezya	% 2.1
Singapur	% 0.1
Endonezya	% -5
Türkiye	% 64.3

Kaynak : The Economist Dergisi 1999

Doğu Asya ülkeleri bu başarılarına ulaşmak için küreselleşmenin en etkin aracı olan yabancı sermaye yatırımlarını çok iyi kullanmışlar, kendi ülke gerçeklerini hiçbir zaman unutmadan küreselleşmenin hazırladığı tuzakları çok öncelerden görmüşler ve bu doğrultuda stratejiler üretmişlerdir.

Gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kontrol altına almak ve kontrolleri altında tutmak için ortaya çıkardıkları küreselleşmenin en etkin araçlarından biri olan yabancı sermaye Doğu Asya ülkeleri tarafından en verimli şekilde kullanılmıştır. Yabancı sermaye kullanılırken ulusal değerlerden asla ödün verilmemiş, IMF politikaları yerine ulusal ve tutarlı politikalar benimsenmiş, gelen sermaye yeni yatırım alanlarına yönlendirilmiş, makro ekonomik dengeler korunarak değişen koşullara ve dış şoklara uyum sağlayabilecek politikalar oluşturulmuş, sanayileşmenin oluşmasını sağlayacak kurallar belirlenmiş, sanayileşme için gerekli teknoloji birikimini oluşturacak insan kaynakları tespit edilmiş, tespit edilen bu insan kaynaklarının eğitimine büyük önem verilmiş ve 1970'li yıllardan 1990'lı yılların sonuna kadar uygulanan politikalar zamanlama ve içerik bakımından büyük değişikliklere uğramamıştır.

Ülkelere gelen yabancı sermaye alt yapı yatırımlarının yanı sıra sosyal hizmet alanlarına da yönlendirilmiştir. Tablo-14'te görülen rakamlar, başarıya ulaşmada insana yapılan yatırımın ne denli etkili olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 14.
Doğu Asya Ülkeleri ve Türkiye'nin Sosyal Hizmet Harcamaları

Ülkeler	Yıllara Göre Sosyal Harcamaların Toplam Kamu Harcamalarına Oranı (% olarak)			
	1972	1980	1990	1995
Endonezya	9.7	23.7	21.9	70.4
Tayland	30.6	37.8	32.7	57.7
Malezya	18.8	45.3	46.1	48.0
Singapur	27.4	37.5	34.5	47.5
Güney Kore	22.9	30.0	34.0	42.1
Türkiye	24.4	33.0	26.4	21.6

Kaynak : World Development Report 1997

Not: Sosyal Hizmet Harcamaları; eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarını kapsamaktadır.

Doğu Asya ülkeleri sadece insana yatırım yapmakla kalmadılar. Güney Kore de 1971 yılında devlet, mali sektöre müdahale etmeye başladı. Bu müdahale sonunda devlet ile iş adamları arasında büyük boyutlarda işbirliği kuruldu. Bu işbirliği ve koordinasyon sonucu sistemli bir ulusal teknoloji politikası oluşturuldu. Sanayinin oluşturulabilmesi için dış kredilere ihtiyaç vardı. Yabancı sermayenin ülkeye girebilmesi için eylem planları hazırlandı. Ancak, hem devlet hem de iş adamları, çalışmalarını yurt dışından gelecek kredilerin sonsuza kadar devam etmeyeceği düşüncesi üzerinde yoğunlaştırdılar ve başarıyı elde ettiler. Neler mi yaptılar? İşte örnekleri.

1980'li yılların başlarında Türkiye ile benzer ekonomik duruma sahip olan Tayvan, devlet sistemli ihracatı geliştirme politikası uygulayarak dış ticareti serbestleştirmiş, ihracatı teşvik edici önlemler almış, sanayi dallarının dünyada tanınabilmesi için büyük kampanyalar düzenlemiş ve tanıtım kampanyalarını

sanayicilere yaptırarak hızlı ilerlemeler sağlamıştır. Tayvan, uygulanan istikrarlı ulusal politikalar sonucunda büyük ticaret fazlaları vermeye, döviz rezervlerini artırmaya ve Çin başta olmak üzere dış ülkelere yatırım yapmaya başlamıştır.

Diğer bir Doğu Asya ülkesi olan Singapur'da da Tayvan benzeri olaylar yaşanmıştır. Singapur, gelişmenin ancak yabancı sermaye ile mümkün olacağı düşüncesinden hareketle ulusal bir kalkınma programı belirlemiştir. Bu program içinde halkın eğitim düzeyinin yükseltilmesi ana öge olarak benimsenmiş, dünyadaki ileri teknolojiler ve bilimsel konular dikkatle takip edilmeye başlanmış, sağlık, ulaşım, haberleşme ve diğer alt yapı sistemleri dünyanın ileri ülkeleri ile yarışacak hale getirilmiş, makine sanayisine, elektronik sanayine, hassas aletler ile ilgili sanayi dallarına ve ilaç sanayisine özel önem verilmiştir. Ülkeye giren yabancı sermaye öncelikle alt yapı sistemlerinin oluşturulması ve geliştirilmesi için kullanılmıştır. Yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek için etkin tanıtım kampanyaları düzenlenmiş, bürokrasi azaltılmış, yabancı yatırımcılara kolaylıklar sağlanmıştır. Ancak, yabancı sermayenin ülkeye girmesi için tanınan kolaylıklar, asla devlet denetiminden ve gözetiminden uzak tutulmamıştır. Yabancı yatırımcıların vergi, çevre temizliği, imar planı gibi konularda ulusal yasaları uyup uymadıkları sürekli devletin ilgili birimleri tarafından denetlenmiştir. Singapur; devlet, işçi, işçi sendikaları ve iş adamlarından oluşan birimlerce üretilen istikrarlı politikalar sonucunda büyük başarılar imza atmış, uygulanan politikalar sayesinde hızlı bir gelişme göstermiştir. Bugün Singapur'da nüfusun yaklaşık %90-95'inin kendine ait evi vardır. 1995 yılı verilerine göre Singapur'un kişi başına düşen yıllık milli geliri 26.730 ABD dolarıdır.

1957 yılında bağımsızlığına kavuştuğunda büyük güçlüklerle karşı karşıya olan ve nüfusunun büyük bölümü çok fakir olan Malezya, 1980'li yılların başlarından itibaren hükümetlerin uyguladığı tutarlı politikalarla bugünkü durumuna ulaşabildi. 1985 yılında kendine Güney Kore ve Japonya'nın kalkınma modelini örnek alan Malezya, 1980 yılı verilerine göre kişi başına düşen gelir açısından Türkiye'den daha kötü durumdaydı. Malezya hükümeti Güney Kore'den uzmanlar getirterek yeni bir kalkınma politikası uygulamaya başladı. Ülke dışından gelen sermayenin makine, inşaat malzemeleri, kağıt, petro kimya ve otomobil gibi sanayi dallarına yönlendirilmesi için yeni bir KİT (Kamu İktisadi Teşekkülü) kuruldu. Devletin kontrolünde olan bu KİT tarafından büyük yatırımlar yapıldı. Tüm bunlar yapılırken ortaya çıkan kamu açıklarını azaltmak için etkin ve düzenli bir özelleştirme programı yapıldı. Özelleştirmenin hedefleri ve etkileri

doğru gerekçelerle halka anlatıldı. Alınan dış yardım altyapı yatırımlarına yönlendirildi. Stratejik ve kritik KİT'ler özelleştirilmedi. Tüm bu gelişmeler sonucunda ihracat arttı ve sanayileşme gerçekleştirildi. 1980'li yıllarda küreselleşmenin hızlandırdığı sermaye hareketlerinden en etkin şekilde faydalanan ama hiçbir zaman yabancı sermayenin esiri olmayan Malezya, bugün kişi başına düşen milli gelir, ihracat ve gelişmişlik gibi sayısal olarak değerlendirilen konularda Türkiye'nin iki katından daha fazla iyi duruma gelebildi.

Diğer bir Doğu Asya ülkesi olan Tayland'da da, gelişme amacıyla benzer politikalar izlendi. Tayland'da yöneticilerin genel eğilimi serbest piyasa mekanizmalarını işletmektir. Devletin kontrol ve denetimi diğer Doğu Asya ülkelerine göre daha az sevilirdi. Tüm bunlara rağmen özellikle yabancı sermaye konusunda izlenen politikalar, sanayinin gelişmesine önemli katkılarda bulundu. Eğer izlenen politikalarda devletin müdahalesi biraz daha etkin tutulabilseydi, çok daha iyi sonuçlar alabilmek mümkün olacaktı. Her şeye rağmen, 1970'li yılların sonunda Türkiye'nin üçte biri oranında kişi başına düşen milli gelire sahip Tayland, 1990'lı yılların sonlarında bu rakamı Türkiye'ninkinden daha yüksek seviyeye çıkarmayı başardı.

Doğu Asya ülkeleri içinde en yavaş gelişmeyi Endonezya gösterdi. Türkiye'de olduğu gibi yoğun yolsuzlukların, eş-dost ayrımcılığının yaşandığı, hükümetlerin etkin politikalar üretmediği Endonezya, 1980'lerin başlarından itibaren Güney Kore modelini benimsemeye başladı. Yabancı sermaye devlet kontrolünde ülkeye çekilmeye çalışıldı. Özellikle kırsal kesimin eğitime önem verildi. Sağlık ve eğitim düzeyini yükseltici yatırımlar gerçekleştirildi. Uygulanan sosyal amaçlı yatırımlar sayesinde iç barış sağlandı. Diğer Doğu Asya ülkeleri kadar olmasa da önemli gelişmeler kaydetti. Dışarıdan gelen sermayenin doğru alanlara yönlendirilmesi sonucunda, toplumsal barış ve eğitim seviyesi yükselen iş gücü dış yatırımları çekici hale getirdi. Açlık ve hastalıkların kol gezdiği Endonezya, 1990'lı yıllarda daha çağdaş ve yabancı sermaye yatırımlarının hızlandığı bir ülke haline geldi.

Doğu Asya ülkelerinin ortak olarak izlediği politikaların önemli bir ayağını bankacılık sektörü oluşturmuştur. Doğu Asya ülkelerinde devlet, son yıllara kadar bankacılık sektörüne etkin olarak müdahale etmiştir. Ulusal bankalar rekabet gücüne erişinceye kadar yabancı bankaların etkin olarak faaliyetlerine izin verilmemiştir. Küreselleşme ile yayılan yabancı banka faaliyetleri kontrol altında tutulmuş, ulusal bankaların verdikleri borçlara kısıtlamalar getirilmiştir. Türkiye'nin bugün uygulamaya

çalıştığı bankacılık sistemi, Doğu Asya ülkeleri tarafından daha 1980’li yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. Kalkınma bankalarının devletin belirlediği alanlara ve önceliklere göre kredi vermeleri sağlanmış ve etkin bir kredi denetimi uygulanmıştır. Tayvan’da bir banka memurunun sorunlu kredi vermesi suç olarak sayılmış, Tayland’da ise kamu kesimlerine verilen krediler minimum oranda tutulmuştur.

Genel olarak bakıldığında; Doğu Asya ülkelerinin gelişmeleri 1970’li yılların sonlarında başlamış, 1980’li yıllarda hızlanmış, 1990’lı yıllarda ise sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Küreselleşmenin hızlandığı yabancı sermaye, borç ödemek için değil yatırım için kullanılmıştır. Çok önemli alt yapı yatırımları gerçekleştirilmiştir. Sosyal harcamalara ve iş gücü eğitimine büyük önem verilerek insana yatırım yapılmıştır. Yabancı sermaye kontrol altında tutularak devletin önceliğini belirlediği alanlara yönlendirilmiştir. Her alanda devletin etkin kontrolü ve gerektiğinde müdahalesi sağlanmış ve halkın, devletin izlediği politikalara inancı ve güveni sağlanmıştır. Halkın tüm birimleri (işçi, işveren, kamu yöneticileri, özel sektör yöneticileri vb.) kalkınma politikalarının oluşturulmasında etkin rol oynamış, bu sayede toplumsal uyum ve barış sağlanmış ve yabancı sermayenin ülkeye girişi için ortam hazırlanmıştır. Tüm bunlar yapılırken, siyasi yapı aynen muhafaza edilmiş, kültürel değerler korunmuş, teknolojiye azami ölçüde faydalanmanın yolları bulunmuştur. Yani, küreselleşmenin olumlu yanlarından ulusal çıkarlar doğrultusunda büyük ölçüde faydalanılmış, zararlı etkilerinden devletin uyguladığı politikalar sayesinde korunma başarısı gösterilmiştir. Doğu Asya ülkeleri bu başarıları bazılarının savunduğu gibi salt IMF, Dünya Bankası, uluslar arası şirketlerin önerdikleri politikalarla ulaşmamışlardır. Kendi gerçeklerini görmüşler ve ulusal çıkarlarını asla geri plana itmemişlerdir.

Bu ülkelerin elde ettiği başarılar, ekonomik ve siyasi hayatta devletin nasıl etkin bir rol üslendiğinin kanıtıdır. Elde edilen bu başarılar, devlet müdahalesinin hiç olmaması gerektiğini, işlerin tamamen serbest piyasa tarafından yürütülmesi gerektiğini, küreselleşmeden ancak bu şekilde yararlanılabileceğini, yabancı sermayenin kontrolünün söz konusu olamayacağını, bunun küreselleşme dışına çıkarak felaket doğuracağını, küreselleşme uğruna gerekirse bazı ulusal çıkarlardan ödünler verilebileceğini, devletin bankaları kontrol edemeyeceğini savunanlara verilebilecek somut cevaplar olarak değerlendirilmektedir.

Dikkatle incelenecek olursa, Doğu Asya ülkelerinin 1980’li yıllarda uyguladıkları politikaların, Ulu Önder’imiz Mustafa Kemal Atatürk’ün 79 yıl önce ortaya koyduğu

devletçiliğe dayalı ekonomik kalkınma modeli ile ne derece büyük uyum sağladığı görülecektir.

Doğu Asya ülkeleri böylesine büyük başarılar imza atarlarken, böylesine büyük gelişmeler yaşarlarken, Türkiye neler yapmıştır? sorusunun cevapları hiç de iç açıcı değildir.

Aslında Türkiye, bozulan toplumsal barışı yeniden tesis etmek, ülkenin içine düştüğü uçurumdan ve bir iç savaş tehlikesinden kurtulmak, olası bir bölünmeyi engellemek amacıyla yapılmak zorunda kalınan 12 Eylül 1980 hareketinin hemen arkasından çok başarılı şeyler yapmıştır. Para politikasında disiplin sağlanarak kamu harcamalarında kısıtlamaya gidilmiş, kamudaki ücret artışları yavaşlatılmış, özel sektör üzerindeki yoğun müdahaleler işbirliğine çevrilmeye çalışılmış, faizler enflasyon üzerine çıkarılmış, mali araçlara vergi kolaylıkları getirilmiş, bankalar üzerindeki denetim artırılmış, devletin ekonomi üzerindeki kontrol ve denetimi hızlandırılmış, devletin sadece gerektiğinde müdahale etmesi benimsenmiş, IMF ile Stand-by anlaşması yapılmış, Dünya Bankası ile uyum kredileri konusunda anlaşmaya varılarak dış borç ödemelerinin düşük faizli kredilerle ödenmesi sağlanmıştır. 1981 yılından itibaren kamu yatırımları yeniden düzenlenerek altyapı yatırımlarına büyük önem ve öncelikler verilmiş, ihracatın özendirilmesi için ihracat destek yardımları (süsbansiyon) artırılmış, dürüst bir yönetimle tutarlı politikalar oluşturulmuştur. “Kalkınmanın temelini eğitim oluşturur” düşüncesinden hareketle eğitim seferberliği başlatılmış, uygulanan mali disiplin ve etkin politikalar sayesinde enflasyonda önemli düşüşler sağlanmış, büyüme negatif rakamlardan pozitif rakamlara dönüştürülmüş, ihracata verilen etkili destek ve uygulanan ihracat politikaları sonucunda ihracatta önemli artışlar kaydedilerek kronikleşmiş bütçe açıkları azaltılmış, Türk toplumu tasarrufa teşvik edilerek sadece tüketen değil üreten bir toplum haline getirilmeye çalışılmış, popülist politikalar terk edilerek, Türkiye'nin gerçeklerine uygun politikalar belirlenmeye başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda, 1980 yılının 12 Eylülünde uçurumun kenarından kurtarılan Türkiye, 1983 yılının başında, Tablo-15 ve Tablo-16’te gösterilen somut başarılarla ulaşmıştır.

Tablo 15.
Türkiye'nin Ekonomik Göstergeleri

Ekonomik Göstergeler	Yıllar		
	1980	1981	1982
Büyüme	-2.8	4.8	3.1
Enflasyon	107	38	29
Bütçe Açığı	8.8	4.0	3.5
İhracat	29	62	22

Kaynak : DPT Ekonomik Göstergeleri, Trade and Industrialization in Turkey

Not:Büyüme bir önceki yıla göre % olarak, enflasyon o yıla ait artışı % olarak, Bütçe açığı o yıla ait bütçe açığının GSMH'ya oranını % olarak, İhracat ise bir önceki yıla göre artış oranını % olarak göstermektedir.

Tablo 16.
Türkiye'nin Makro-ekonomik Göstergeleri

Ülkeler	Yıllara Göre Sosyal Harcamaların Toplam Kamu Harcamalarına Oranı (% olarak)			
	1972	1980	1990	1995
Endonezya	9.7	23.7	21.9	70.4
Tayland	30.6	37.8	32.7	57.7
Malezya	18.8	45.3	46.1	48.0
Singapur	27.4	37.5	34.5	47.5
Güney Kore	22.9	30.0	34.0	42.1
Türkiye	24.4	33.0	26.4	21.6

Kaynak : DPT Ekonomik Göstergeleri, Trade and Industrialization in Turkey

1980-1983 döneminden sonra, 1984 yılı gerekli altyapıyı oluşturmadan küreselleşme içinde önemli bir yer alma hayalini kuran Türkiye'nin yaşayacağı sorunlu yılların başlangıcı olmuştur. Dışa açılma ve ihracatı özendirme önlemlerinin bilinçsizce

yoğunluk kazanmaya başladığı 1984-1988 dönemi, mali disiplinin azalmaya başladığı, kamu harcamalarının arttığı, popülist politikaların tekrar uygulanmaya başlandığı bir dönem olarak yaşanmıştır. Bu dönem içinde gümrük tarifeleri yeniden düzenlenerek ithalata ağırlık verilmiş, yaşanan bu gelişmeler sonucunda kamu maliyesi ve para politikalarında gevşemeler ve bozulmalar baş göstermiş, kamu harcamalarının artması KİT fiyatlarındaki artışların yavaşlatılması, iç borçlanmanın ve enflasyonun hızla artmasına neden olmuştur. Kamu maliye disiplinin bozulması sonucu kamu kesimi borçlanma gereği, 1986 yılında GSMH'nın %4.2, 1987 yılında %6.7, 1991 yılında ise %10.8 olmuştur. Ayrıca, döviz oranlarının yükselmesine izin verilmemesi sonucu Türk Lirası aşırı değerlenmiş, buna karşılık ihracat oranlarında belirgin düşüşler yaşanmaya başlanmıştır. Yaşanan bunca olumsuz gelişme, 1994 yılında büyük bir ekonomik krizin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1994 krizinden sonra yaşananlar 1983-1994 yılları arasında yaşananlardan pek de farklı değildir. Maliye politikalarında artan disiplinsizlik, reel ve bankacılık sektörlerinde görülen düzensizlikler 2000 ve 2001 yılında yeni krizlerin yaşanmasına yol açmıştır.

Oysa ki Türkiye, Doğu Asya ülkelerinde uygulanan politikaların benzerlerini uygulaysaydı ya da 12 Eylül 1980 hareketinden hemen sonra başlayan ve 1984 yılına kadar devam eden politikaları daha da güçlendirerek devam ettirebilseydi, bugün tıpkı Doğu Asya ülkelerinde olduğu gibi küreselleşmenin kazananları arasında yer alabilecekti.

Eğer, Atatürk'ün devletçilik anlayışı tam olarak kavranabilse ve uygulanabilseydi, bugünkü Türkiye, küresel dünya içinde sadece jeopolitik konumu konuşulan, iç borcunu çevirip çeviremeyeceği tartışılan ve IMF tarafından verilecek kredilere geleceğini ipotek eden bir ülke yerine, ekonomik göstergeleri ve atılımları konuşulan bir ülke olacaktı. Ama olmadı. Çünkü, yapılmaması gereken her şey yapıldı.

Küreselleşmenin gereği diyerek devlet denetimi ekonomik hayattan tamamen uzaklaştırıldı. Yabancı sermaye ve krediler altyapı yatırımları ve sanayi yatırımları yerine borç ödemede kullanıldı. Mali disiplin sağlanamadı. Kamu açıkları gittikçe büyüdü. Kamu açıklarını kapatmak için gereken politikalar üretilmedi. Ekonomide devlet denetiminin azalması, bankacılık sisteminin bozulmasına neden oldu. Bunun yanı sıra devlet bankaları bir gelişme aracı yerine bütçe dışı harcamalar yapan ve bunu da

görev dışı zarar olarak değerlendiren kurumlar haline geldi. Bu uygulamaların sonucunda Tablo-17’de görülen rakamlar ortaya çıktı (Sönmez,2001:283).

Tablo 17.
Türkiye’de Önemli İki Kamu Bankasının Görev Zararları (Trilyon TL)

Bankalar	Yıllar		
	1997	1998	1999
Ziraat Bankası	526	1.440	2.449
Halk Bankası	365	773	1.377
Toplam	891	2.213	3.826

Kaynak : Sönmez, Doğu Asya Mucizesi ve Türkiye İçin Dersler.

Tablo-17’ye göre 1999 yılında iki büyük bankanın görev zararı 3.826 Katrilyon Türk Lirası’dır. Bu paralar 1999 yılında ertelenen yatırımlara ayrılırdı çok şeyler yapmak mümkün olacaktı. Ama olmadı.

Türkiye insanına yatırım yapmadı. Eğitime ve sosyal harcamalara gerekli para ayırmadı. Bu nedenle de küreselleşmenin önemli unsurlarından biri olan teknolojik alt yapıyı oluşturamadı. Oysa ki yabancı sermaye iyi eğitilmemiş bir iş gücüne sıcak bakmıyordu. Bu gerçek Türkiye tarafından çok geç algılandı. Ayrıca, yabancı sermaye gideceği ülkede siyasi ve ekonomik istikrarın olmasını istiyordu. Oysa ki Türkiye’de bu iki unsur da 1980’lerin sonlarında ortadan kaybolmuştu. Enflasyonun kontrol altına alınamaması, uzun vadeli hesap yapmayı mümkün kılmıyordu. Bu nedenle, yabancı sermayeyi ülkeye çekmek için ya çok çekici koşullar oluşturmak ya da bazı ödünler vermek gerekiyordu. Yapacak bir şey kalmadığı için Türkiye ikinci şıkkı tercih etmek zorunda kaldı.

Türkiye, ödemeler dengesindeki açıkları kapatmak için kısa vadeli spekülasyon amaçlı yabancı sermayeyi çekmek için ödünler verdikçe, yerli sermaye yurt dışına çıkıp bu ödünlerden yararlanabilmek için tekrar ülkeye geri dönüş yolunu seçmeye başladı. Devlet bu tür olaylara, serbest piyasa ekonomisinin kurallarına aykırı olur düşüncesiyle müdahale etmedi. Mali disiplinsizlik devam ettiği sürece ülkemize gelecek yabancı sermayenin ancak yığılan borç ödemelerinde kullanılabileceği unutuldu (2001 yılında IMF tarafından verilen 13 milyar ABD dolarının 6 milyar ABD dolarının borç

ödemelerinde kullanılması gibi). İç kaynaklarla beslenen yatırımların yabancı sermayenin daha çok gelmesini sağlayacağı prensibi uygulanmadı. Ekonomik sistemde kalıcı düzeltmeler yapılmadan yabancı sermayeye dayalı büyümenin hayal olacağı gerçeği göz ardı edildi.

Halkın gelirlerindeki reel anlamda düşüşler, eğitim, sağlık ve sosyal güvence gibi alanlarda yaşanan sorunlar, uygulanan politikalar arkasındaki toplumsal desteğin kaybolmasına neden oldu. Toplumun çeşitli grupları (işçi, işveren, memur, vb.) ile iletişim kurulamadığı ve görüş alış-verişinde bulunulmadığı için uygun politikalar oluşturulamadı. Uygulanan hatalı politikalar sonucunda, küreselleşmenin yarattığı gelir adaletsizliği çoğaldı. Gelen yabancı sermayenin yatırım alanlarına yönlendirilmemesi sonucu yeni iş alanları açılmadığı için işsizlik oranlarında önemli artışlar görülmeye başlandı.

AR-GE faaliyetlerine yeteri kadar önem verilmedi. Bu yapılmadığı için de küreselleşmenin en büyük nimetlerinden biri olan teknolojiye istenildiği ölçüde yararlanılamadı. Sanayileşme ve dünyayı takip etme konusunda AR-GE faaliyetlerinin ne denli büyük önem taşıdığı ve ekonomik kalkınmada eğitimin yeri göz ardı edildi. Küreselleşme yolunda birçok ülke AR-GE faaliyetlerine büyük önem verirken Türkiye bu konuyu fazla önemsemedi.

Özelleştirme faaliyetlerinde uygun politikalar belirlenemediği için giderler gelirlerden daha fazla oldu ve özelleştirmeden beklenen gelir sağlanamadı. Belirlenen hedeflere ulaşılamadı. “Küresel ekonominin gereği” söylemleri ile stratejik sektörlerin öncelikle özelleştirilmesi yolu benimsendi.

Tüm bu hatalı uygulamalar, küreselleşmenin etkinleştirdiği çeşitli uluslar arası örgütlerin ve çok uluslu şirketlerin yani yabancı sermaye sahiplerinin Türkiye üzerindeki etkilerinin de artmasına neden oldu. Dolayısıyla, 1999 yılında %-5.6, 2001 yılında ise %-6.5 oranındaki büyüme rakamlarına ulaşan bir Türkiye resmi ortaya çıktı.

İşte Türkiye, yukarıda sıralanan yapılmaması gerekenleri yapmasaydı, tıpkı Doğu Asya ülkelerinde olduğu gibi küreselleşmeyi olumlu olarak kullanabilecek ve bugün çektiği sıkıntıların hiçbiri ile karşılaşmayacaktı.

Eğer Türkiye serbest piyasa ekonomisinin yanı sıra gerektiğinde devletin ekonomiye müdahalesini gerçekleştirebilseydi, yabancı yatırımlarını stratejik alanlara yönlendirebilseydi, eğitim ve ARGE gibi faaliyetlere ağırlık verebilseydi, bağımsız mali

politikalar üretebilseydi ekonomideki makus talihini yenebilecek ve küreselleşme liginde daha üst sıralara tırmanabilme fırsatını yakalayabilecekti.

İşte tam bu noktada bundan 79 yıl önce adeta bugünleri gören Ulu Önder'imizin izlememiz gereken yola ışık tutacak, kurtuluşumuz olacak şu sözlerini hatırlatmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk 16 Mart 1923 tarihinde Türk ulusuna şöyle sesleniyordu :

“Büyük devletler şimdiye kadar bize şu ya da bu sorunlarda gösterişli yardımlarda bulunuyor gibi görünüyorlar. Oysa, ekonomik tutsaklıkla bizi felce uğrattıyorlardı. Öteden beri bize bazı şeyleri vermiş gibi, bizim haklarımızı tanımış gibi durum alırlar. Gerçekte ise ekonomide elimizi kolumuzu bağlarlardı. Bu tutsaklığa katlanan devlet ileri gelenleri hoşnuttu. Çünkü görünüşte gösterişli bir gelecek sağlamışlardı. Fakat gelecekte ulusu manen yoksulluk çukuruna atmışlardı. Bunlar ekonomik mahrumiyeti kavrayamamış bedbaht hayvanlar idi.”

Uygulanan hatalı politikalar, Atatürk'ün 79 yıl çerçevesini çizdiği tablonun benzerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak her şeye rağmen yapılacak çok şey vardır. Çünkü, mucizeler gerçekleştirmeye alışkın olan Türk halkında, Asya Mucizesini gerçekleştirenlerden çok daha fazla potansiyel, çok daha fazla inanç ve çok daha fazla azmin var olduğu bir gerçektir. Önemli olan, bu potansiyeli doğru alanlara yönlendirmek ve doğru alanlarda kullanmaktır.

12.4.Küreselleşmeye Karşı Ulusal Egemenliğin ve Ulusal Değerlerin Korunması

“Bir ulus varlığını ve haklarını korumak yolunda bütün gücü ile, bütün görünür ve görünmez güçleriyle ayaklanmış ve karara varmış olmazsa, bir ulus yalnız kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlayamazsa, şunun bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz.”

Ulu Önder' in 1928 yılında söylediği bu söz; küreselleşen dünyada her geçen gün dışa bağımlılığı artan, küreselleşmenin kaybedenleri arasında yükseklerde yerini alan Türkiye'nin, ulusal değerlerine, ulusal menfaatlerine, ulusal egemenliğine vermesi gereken önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Atatürk 1921 yılında kapitalizm ve emperyalizm konusundaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır : “TBMM Hükümeti, hayat ve istikbalini kurtarmayı yegane maksat

ve gaye bildiği halkı, emperyalizm ve kapitalizm tahakkümünden ve zulmünden kurtararak, idare ve hakimiyetini hakiki sahibi kılmakla, gayesine vasil olacağı kanaatindedir” (Aydemir,1999:323).

Küreselleşme rüzgarlarının esmeye devam ettiği 21 yüzyıla adım attığımız bu dönemde, asırlarca dünyaya egemen olmuş bir milletin torunları yaklaşık 50 yıldır kendi ülkesi içinde ve dışında çeşitli sorunlara karşı karşıya bırakılmıştır. Bu sorunlar; ekonomik, siyasi, çevresel ve kültürel alanlarda 1980’li yıllardan itibaren daha da çoğalmaya başlamış ve günümüze kadar bir çığ gibi büyümüştür. Çünkü; küreselleşmenin yarattığı ekonomik, kültürel ve siyasi sorunlar, Atatürk ilke ve inkılaplarının yavaş yavaş unutulmasına, bazı milli değerlerin kaybolmasına, ulusal kültürün erozyona uğramasına neden olmuştur. Ekonomik alanda bağımsızlığını kaybeden Türkiye, bundan 79 yıl önce adeta bugünleri gören Atatürk’ün tanımını yaptığı duruma düşmüştür. Atatürk, ekonomik bağımsızlığın önemini İzmir İktisat Kongresinin açılışında söylediği şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar ekonomik zaferlerle tamamlanamazlarsa kazanılan zaferler sürekli olamasa az zamanda sönerler. Bu nedenle en kuvvetli zaferimizin dahi elde ettiği ve daha da elde edebileceği yararlı sonuçları korumak için ekonomimizin ve ekonomik egemenliğimizin güvenlik altına alınması, sağlamlaştırılması ve genişletilmesi gereklidir. Geçmişte ve özellikle tanzimattan sonra yabancı sermaye ülkemizde ayrıcalıklı bir konuma sahip oldu. Ve bilimsel anlamıyla denilebilir ki; Devlet ve hükümet yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her ulus gibi yeni Türkiye’de buna izin veremez. Bu yurdu esirler ülkesi yaptırılmaz. Efendiler! Görülüyor ki bu kadar kesin ve yüksek bir askeri zaferden sonra dahi, barışa kavuşmamızı engelleyen nedenler, doğrudan doğruya ekonomiktir. Çünkü; bu devlet, bu ulus ekonomik özgürlüğünü elde ederse güçlü bir temel üzerine yerleşmiş ve yükselmeye başlamış olacaktır. Ve artık bunu yerinden kımıldatmak mümkün olmayacaktır. İşte düşmanlarımızın, gerçek düşmanlarımızın izin vermedikleri ve bir türlü kabul edemedikleri budur” (Tunçkanat,1994:13).

Atatürk’ün bu tür söylemlerine rağmen Türkiye, uyguladığı hatalı politikalar ile ekonomik bağımsızlığını kaybetmek zorunda kalmıştır. Ulusumuzun ekonomik geleceği IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel kuruluşlarla sayıları küreselleşme ile sürekli artış gösteren çok uluslu şirketlere ipotek edilmiştir. Türk hükümetleri IMF onayı almadan ekonomik politikalarını belirleyemez duruma

gelmişlerdir. Türk Devleti ne yazık ki yabancı sermayenin jandarmalığını yapar duruma gelmiştir. Ulusal değerler doğrultusunda kalkınma görüşü yerini, küresel değerlere göre kalkınma düşüncelerine bırakmıştır. Küreselleşmenin hız kazandığı son 20 yıl içinde Türkiye, tarihinde görülmemiş ekonomik bunalımlarla karşılaşmış, Cumhuriyet tarihinin en ağır ekonomik krizlerini yaşamıştır. 1994, 1999 ve 2000 yıllarında yaşanan krizlerin en önemli nedenini IMF tarafından uygulanan politikalara körü körüne uyum oluşturmuştur (Hatalı uygulamalar ilk kez Şubat 2000 krizinden sonra IMF tarafından da telaffuz edilmeye başlanmıştır. Krizin hemen ardından Türkiye'ye gönderilen 7 milyar ABD doları tutarındaki ekonomik yardımın nedeni budur.) .Tüm bu nedenlerden dolayı ekonomik bağımsızlık, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlara devredilmiştir.

Küreselleşme ile siyasi alanda meydana gelen gelişmeler de milli egemenliğimizi olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik yönden bağımlı olan bir ulusun siyasi yönden bağımsız olmasının mümkün olamayacağı görüşü, Türkiye için bire bir örtüşen bir durum arz etmektedir. Uluslar arası ekonomik kuruluşlar sadece ekonomik alanda değil siyasi alanda da etkili olmaya başlamışlardır. Yapılacak ekonomik yardımlar, insan hakları, işkence, azınlık haklarının korunması gibi siyasi kriterlere bağlanmıştır. AB tarafından 8 Kasım 2000 tarihinde yayınlanan Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan vatandaşların konuştukları dilde radyo ve televizyon yayınlarının yapılması konusundaki zorlamaları bu konuda verilebilecek iyi bir örnektir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter yapısına tehdit teşkil eden bu istek, ne yazık ki hükümetimiz tarafından kabul edilmiş ve bu konuda yapılan anayasa değişikliği ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde konuşulan her dilde televizyon ve radyo yayınlarının yapılması serbest kılınmış, her dilde kitap, dergi basımı ile gazete yayını yapılmasına izin verilmiştir. Yapılan bu değişikliğin Türkiye'nin siyasi yönde geleceğine yapacağı etki, her şartta olumlu olmayacaktır .

Küreselleşme olgusu karşısında değişenler bununla sınırlı değildir. T.C.'nin dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından verilen bir demeç, yorumsuz olarak aktarılmıştır. Sayın Süleyman Demirel 10 Ocak 1999 tarihinde yaptıkları bir açıklamada şunları söylemiştir. "Bizim korkumuz, biz bir üniter devletiz. Acaba üniter devlete bir zarar gelir mi diye eyalet sistemini düşünemiyoruz. Günümüzde artık şartlar değişmiştir. Biz eyalet sistemini düşünemediğimiz için merkeziyetçiliğe saplanmışız"(Aydoğan,1999:905).

Oysa ki Atatürk 1931 yılında şunları söylemiştir. “Devrimimizin bütün sonuçlarını, her sınıftan halkın güvenliğini, ulusal düzen ve iç güvenliği, adliyesi ve yasaları ile koruyan ve hiçbir olay ya da etki ile sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir. Hükümet her yerde teşkilatı ile, şahısları ile yetki ve görevleri ile kuvvetlendirilmeye muhtaçtır. Zaman zaman etkisini gösteren çeşitli yerel akımların doğurduğu çok sayıdaki il teşkilatı birçok noktalardan zararlıdır”(Aydoğan,1999:906).

Yaşanan gelişmeler siyasi alandaki milli değerlerimizin yeterince korunamadığını göstermiştir. Çünkü; IMF politikaları gereği özelleştirmenin önünü açacak her türlü girişim desteklenerek Türkiye'nin ulus-devlet yapısı zayıflatılmaya çalışılmış, devletin sanayi ve ticaretin içinden tümüyle çıkarılmasını sağlayacak yasalar gündeme getirilmiş, uluslar arası tahkim ile hükümlerlik haklarımız kısıtlanmıştır.

Küreselleşme ile yoğunluk kazanan bölücü, irticai, kökten dinci akımlar üniter devlet yapımızı tehdit eder duruma gelmiştir. Türkiye’de bir Kürt azınlık olduğu söylemleri artmaya başlamış, hayati çıkarlarımızın olduğu Ege ve Kıbrıs konularında dayatmalar hız kazanmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen etkin politikalar üretilenememiş, Ege ve Kıbrıs konularında AB'nin etkinliğinin artması engellenememiştir.

Ulusal kültür konusunda da siyasi ve ekonomik alanlarda yaşananlara benzer gelişmeler görülmüştür. Kültürel emperyalizm olarak da nitelendirilebilecek küresel kültür hareketleri karşısında Türkiye, ulusal değerlerini korumaktan çok uzak kalmıştır.

Son yıllarda günlük yaşantımızda gördüklerimiz bunun en somut örneğidir. Günlük konuşmalarda Türkçe içine karıştırılan yabancı kelimeler, örf, adet ve geleneklerden uzaklaşmalar, televizyonlarda seyredilen yabancı oyunculara benzemeye çalışma, yabancı rock yıldızları gibi giyinme, davranma alışkanlıkları kültürel değerlerimizin nasıl erozyona uğradığının birer göstergesi durumundadır. Yabancı marka spor malzemeleri kullanmanın bir ayrıcalık olduğunu göstermeye çalışanlar, yaşanan ekonomik krizlere rağmen dünyanın tanınmış marka arabalarına binmenin birer güç unsuru olduğunu düşünenler, çevresini rahatsız etmeyi özgürlük olarak değerlendiren saygısızlar, yaşlılara, güçsüzlere eziyet etmekten hoşlanan sadist insanlar, şeytana tapma vb. gibi sapık düşünceleri hayat felsefesi olarak kabul edenler, geçmişlerini ret edenler, küreselleşme ile yaşanan kültür şokundan olumsuz etkilenenlerdir. Birçok gelişmekte olan ülkede yaşanan “üretim toplumu olmaktan

tüketim toplumu olmaya geçiş” hareketinde Türkiye de gereken yerini almıştır. En derin ekonomik kriz ortamlarında bile toplum tüketiminin kısılması bir başka deyişle ithalatın azaltılması engellenememiş, üretim toplumu olmak için pek de çaba harcanmamıştır. Toplum içinde alışkanlıklar değişmiş, kişiler arasındaki birlik ve beraberlik ruhu ekonomik çıkar ilişkisine dönüşmüştür. Ancak, yaşanan bu çok önemli değişmelere de kayıtsız kalınmış gerekli önlemler alınamamış, ulusal kültürümüzün erozyona uğramasına neden olunamamıştır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye, küreselleşme karşısında ulusal değerlerini korumakta başarısız olmuştur. Küreselleşme ile esen rüzgarlar kültürümüzden küçümsenemeyecek bir parçayı alıp götürmüştür.

Küreselleşme kapsamında görülen gelişmeler, siyasi, ekonomik, sosyal, ve kültürel alanlarda ulusal bağımsızlığımızı tehdit eder duruma gelmiştir. Yaşanan olaylar, “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” sloganının zaman zaman dikkatten uzak tutulduğunu göstermektedir. Ancak unutulmamalıdır ki; bu millet bağımsızlığını kolay kazanmamıştır. Bu uğurda can verilmiştir. Mal verilmiştir. Kan akıtılmıştır. Büyük sıkıntılar içinde çok zor günler yaşanmıştır. Adına ister küreselleşme isterse başka bir şey densin, hiçbir kuvvetin ulusal değerlerimizi ve ulusal bağımsızlığımızı yıpratmasına Türk Ulusu tarafından asla izin verilmeyecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

İnsanlığın refahını daha yükseklerle getirmek, oluşturulacak ortak pazarlarla fakirliği insanlığın kaderi olmaktan çıkarmak, sınırları ortadan kaldırarak tüm dünya insanların serbest dolaşım hakkına ulaşmalarını sağlamak ve dünyayı küçülterek insanları birbirlerine daha fazla yaklaştırmak gibi söylemlerle hayatımıza giren küreselleşme, bu hedeflere ulaşmakta yetersiz kaldı. 1980'li yılların başlarından itibaren gündemimize yerleşmeye başlayan küreselleşme hareketleri ile geçirilen 20 yıllık süre içinde, gelişmiş ülkelerin gelirleri ve refah seviyeleri artarken, çevre ülkeleri olarak tanımlanan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelirleri reel olarak gerilere gitti. Merkez ülkeleri zenginleşirken çevre ülkeleri daha fazla fakirleşmeye başladı. Küreselleşmenin yarattığı gelir adaletsizliği giderek büyüdü. Ulusal kültürlerin yerini küresel kültür adı altında farklı kültürler almaya başladı. Merkez ülkeleri tasarladıkları ekonomik ve siyasi politikalarının çevre ülkeleri tarafından uygulanması için çeşitli aktörleri etkinleştirdi. Çok uluslu şirketlerin sayısı hızla artmaya, ABD doları ulusal paraların yerini almaya, çok uluslu şirketler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin mali ve siyasi yapılarına daha fazla etki etmeye, bir ülkede yaşanan finansal krizler gecikmeksizin tüm dünyaya yayılmaya, üretim azalırken hatta duraklarken işsizlik önemli boyutlarda artmaya, alt kimliklerin ön plana çıkması sonucu etnik çatışmalar, dini ve aşırı milliyetçi akımlar artmaya, ulus-devletlerin yapısı zayıflamaya başladı. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda küreselleşmeye karşı ideolojik, eylemsel ve terörist faaliyetler birer tepki unsuru olarak gelişti. Sonuçta küreselleşme, Türkiye'nin de içinde yer aldığı çevre ülkeleri için beklenen faydaları sağlayamamıştır.

Küreselleşme günümüz dünyasında yeni ortaya çıkan veya şimdilerde daha da belirgin hale gelen çeşitli faktörlerin etkisi sonucunda, insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da gitgide bunun bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır. Bu süreç uluslar arasında her bakımdan karşılıklı bağımlılığı artırmakta ve hayatlarımızı gitgide daha fazla bizden çok uzakta meydana gelen olaylara ve alınan kararlara bağımlı hale getirmektedir. Her şey dünya çapında hızla akıyor, yayılıyor: gıda, felaketler, uyuşturucular, fikirler, imajlar, bilgi, göçmenler, para, müzikler, hava kirliliği, filmler, radyasyon, mülteciler, internet, öğrenciler, teknoloji, ders

kitapları, turistler, değerler, silahlar. Bu ise ulusal hükümetler için hem yeni fırsatlar yaratmakta, hem de yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Mesafenin/mekanın daralması yönünde bir eğilimi de yansıtan küreselleşme, aynı zamanda, ulusal toplumların sınırlarını aşan bir dünya toplumunun oluşmasını teşvik eden dinamikler de içermektedir. . Küreselleşmeyi ‘zaman-mekan sıkışması sonucunda ‘dünyanın küçülmesi’ olarak nitelendiren ve disiplinler-üstü bir görüntü çizen bu analizlerin temel referansı teknolojik yeniliklerdir (Ülman,2000). Küreselleşme yerel ve ulusal olanın küresel olana tümüyle tabi olmasından ziyade, bu üç düzeydeki olayların birbirleriyle etkileşim içinde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir (DPT,2000:58).

Küreselleşme çağında ulus-devletler, kimilerinin bir krizden söz etmelerine yol açacak ölçüde yeni sorunlarla karşı karşıyadır. Ulus devletler bir yandan etnik ve bölgesel siyasetlerin artmasıyla birlikte merkezkaç güçlerin baskısı altına girerken, öbür yandan ekonominin küreselleşmesi ve savaş teknolojisinin gelişmesi gibi etkenlerin yarattığı dış tehditlerle karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Hemen hemen bütün devletler kurallarını kendilerinin koymadıkları uluslar arası -hatta Avrupa Birliği gibi örneklerde uluslar üstü hukuka göre taahhütler üstlenmek durumunda kalmaktadır. Aynı şekilde uluslar arası ortak insan hakları hukuku da devletlerin kendi takdirlerine göre kural koyma ve uygulama yetkilerini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Yirmibirinci yüzyılın başında,en güçlü devletler bile karşılıklı bağımlılığın gerçekleriyle baş etmek durumundadırlar. Mülk-temelli (territorially-based) devletler, sınır tanımayan çok uluslu şirketler, sermaye akışları ve iktisadi problemlerle uğraşmak zorundadır.

Ekonomik küreselleşme, keza dünya pazarlarında rekabet edebilmek için ülkeleri emeğin esnekliğini artırmanın ve üretim maliyetlerini düşürmenin yollarını bulmaya zorlamaktadır.

Karşılıklı bağımlılık, esas itibariyle, uluslar arası örgütlerin etkisinin artması, bölgesel örgütlenmelerin yaygınlaşması ve küresel ekonominin gelişmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bugün dünyada 5000 civarında devletlerarası kurum vardır (1960'ta bu sayı 1400 dü). Çoğu Avrupa ülkesi bu türden devletlerarası kurumların yüzlercesine üyedir. (Fransa: 441, Birleşik Krallık: 396, Almanya: 392, Hollanda: 375, Danimarka: 373) (DPT,2000:55-70).

Bundan başka, hükümet dışı organizasyonların(NGO) da ulusal hükümetler üzerinde hatırı sayılı bir etkisi vardır. Bunlar birçok ulusal hükümetten daha etkindirler. Öte yandan, hem serbest ticaret bölgeleri hem de siyasi kurumlar şeklinde bölgeciliğin gelişmesinin sonucunda, bugün dünya Asya, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan oluşan üç ana ticaret bloğunun karakterize ettiği yeni bir uluslar arası ticaret düzenine girmiştir. Nihayet, uluslar arası ticaretin yaygınlaşması ve modern sanayi örgütlenmelerinin ulus-aşırı veya çok uluslu karakterinin belirginleşmesi ulusal ekonomilerin önemini azaltmış ve bir küresel ekonomiye vücut vermiştir.

Bu çerçevede, küreselleşme insan haklarına saygıyı devletlerin iç sorunu olmaktan çıkarmış ve küresel toplumun ilgi alanına sokmuştur. Bu ise geleneksel egemenlik anlayışının ve hukuka bakışın büyük ölçüde değişmesi anlamına gelmektedir. Ulus devletler artık sadece insan haklarıyla ilgili uluslar arası belgelere imza attıkları için değil, bunun yanında, küresel toplumda meşru ve saygın siyasi birlikler olarak muamele görebilmeleri için de ülkelerinde yaşayan insanların temel haklarına saygılı olmak zorundadırlar. İnsan haklarına saygı ve demokrasi küresel ahlakın baş standardı haline gelmiştir. Artık hiçbir devlet "kendi yurttaşına istediğim gibi muamele ederim, bu kimseyi ilgilendirmez" diyebilecek durumda değildir. Bu çerçevede küresel toplumun, Birleşmiş Milletler aracılığı ile, ulus-devletlerin iç işlerine özellikle insani amaçlarla müdahale edebileceği kabul edilmektedir. İnsani müdahale konusunda uluslar arası toplumun herhangi bir davet olmadan harekete geçmekteki istekliliği, uluslar arası sistemin geleneksel temeli olan iç işlerine karışmama kuralının değerini azaltmaktadır. Devlet egemenliğini aşındıran başka bir gelişme, suç işlediği iddia olunan kişileri bunlar devlet adına işlenmiş olsalar bile doğrudan doğruya yargılamak üzere uluslar arası mahkemelerin kurulmasıdır. Son yıllarda Uluslar arası Adalet Divanı soykırım ve başka savaş suçlarından sanık Ruanda'lı ve eski Yugoslavya'lı kişileri yargılamak üzere harekete geçmiştir (DPT,2000:55-70).

Bu demektir ki, mutlak egemenlik yerini kayıtlı egemenliğe yani, bir devletin dünya sistemine üyeliği onun kendi yurttaşlarına iyi davranmasına bağlı olduğu anlayışına bırakmaktadır. Bu çerçevede, egemenliğin hiç bir devlete insani yardımı reddetme yetkisi vermediği kabul edilmektedir. Kayıtlı egemenlik, ayrıca, devletin toplumda otoritenin en üstün ve nihai kaynağı olduğu düşüncesini terk etmeyi de gerektirmektedir.

Öte yandan, küreselleşen çağda devletler arasında etkileşimin eski modeli değişiyor. Eski modelde, ilişkiler hükümetler arasında işliyordu; toplumlar arasında direkt ilişki azdı ve uluslar arası örgütler bugünkü kadar önemli değildi. Bunun sonucunda, ülkeler arasındaki temasın araçları dış politika, diplomasi ve askeri müdahale idi. Devletler hem kendi ülkelerinde egemen sayılıyorlardı hem de uluslar arası sahnenin yegane aktörleriydiler. Oysa bugün, bir dünya ekonomisinin, uluslar arası organizasyonların ve küresel bilgi akışlarının ortaya çıkması bu modeli değiştirmiştir. İnsanların ve sermayenin dünya üzerinde dolaşması yüzünden devletlerin artık kendi halkları ve kaynakları kalmamış gibidir. Bilgi akışının uluslar arasılaşması sayesinde dışarıya seyahat etmeyenler bile farklı değerler ve perspektiflerle yüz yüze gelmektedirler. Uluslar arası arenada hükümetler sadece başka devletlerle değil, Birleşmiş Milletlerden Ford Motor şirketine kadar uzanan uluslar arası örgütlerle de ilişki kurmak zorundadırlar. Bu şekilde oluşan dünya ölçeğindeki girift etkileşim ağında artık hükümetler aktörlerden sadece biridir (DPT,2000:55-70) .

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için devlet ortadan kalkmıyorsa da, rolü değişiyor, evrimleşiyor, küreselleşmenin gereklerine cevap veren stratejiler geliştirmek durumunda kalıyor. Devletler her zaman kendilerinden güçlü devletlerin dayattığı anlaşmalara riayet etmek veya çeşitli devletlerin oluşturduğu düzenin parçası olmak zorunluluğunda kalmışlardır (Keyder,2000).Devletler firmalarının ve halklarının küresel rekabet çağında refaha kavuşmalarını sağlayacak şekilde daha koordine edici yapılar haline geliyorlar. Bütün bunlar geleneksel egemenlik anlayışı çerçevesinde kalınarak başarılabilir gibi görünmüyor. Ulaşım kolaylıklarının yaygınlaşması, elektronik haberleşme teknolojisinin olağanüstü hızla gelişmesi, nüfus hareketleri, emek ve sermayenin akışkanlığı gibi etkenler insanların hem kendilerinden çok uzaktaki olaylardan ve değerlerden etkilenmelerini kolaylaştırmakta hem de onları hayatın her anında farklı kimliklerle yüz yüze getirmektedir. Bu da ulus devletlerin kendi toplumlarını küresel gelişmeden tecrit etme imkanını neredeyse tümüyle ortadan kaldırmaktadır. Böyle bir çağda homojen bir etnik yapıya dayanan ulus anlayışının kendini idame ettirmesi mümkün görünmemekte; toplumlar bilgi kaynakları, hayat tarzları ve değerler bakımından hızla çeşitlenmektedir. Uluslar arası, hatta global bir kültürün ortaya çıkması ulus-devletlerin dayandığı ayrı ulusal kültürleri ve kimlikleri zayıflatmaktadır. Bu kapsamda etnik temelli yurttaşlık anlayışları bu baş döndürücü

değişime ayak uydurma zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Bu şartlar altında, öyle görünüyor ki, ulusal kültürlerin gücü kendini dış etkenlerden koruyabilmesinde değil, tam tersine onlara açık olmasında ve kendini yenileyebilmesindedir.

Küreselleşmeyle birlikte güvenlik anlayışında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlardan biri, ulusal güvenliğin kolektif güvenlik anlaşmaları çerçevesinde sağlanması yönündeki eğilimdir. Kolektif güvenlik anlayışına göre, saldırganlık en iyi birden fazla devletin ortak hareketiyle bertaraf edilebilir. Birden fazla devletin birbirlerini savunma konusunda karşılıklı olarak taahhüt altına girmeleri hem saldırıları caydırmayı, hem de fiili bir saldırının vukuu halinde saldırganın cezalandırılmasını kolaylaştırır.

Ayrıca, ulusal güvenlik esas itibarıyla savunma ile ilişkili sayılmakta, bu kavramın geleneksel olarak açıkça söylenmese de, fiilen saldırganlığı içerecek şekilde anlaşılmasının yanlışlığı gitgide daha fazla kabul görmektedir. Bu çerçevede, ulusun güvenliği onun başkalarını özellikle komşularını tehdit etmediği ölçüde gerçekleşme şansına sahip görünmektedir. Küreselleşmenin bir boyutu olarak yeni dünya düzeni uluslar arası normların ve ahlakilik standartlarının ortaklaşa tanınmasına dayandığı için, bu düzende uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi, saldırganlık ve yayılmacılığa karşı direnme, silahlanmanın kontrolü ve azaltılması, ülke içinde insan haklarına saygının sağlanması bütün devletler için gözetilmesi gereken temel esaslar durumundadır (DPT,2000:55-70).

Öneriler

Küreselleşme bir olgudur, bir gerçektir. Teslim olunması ya da kayıtsız kalınması mümkün olan bir durum söz konusu değildir. Küreselleşme taraf ya da muhalif olunması gereken bir kavram olarak algılanmamalıdır. Küreselleşmeciler ve anti-küreselleşmeciler biçiminde bir bölünme çok anlamlı değildir. Pragmatizmi esas alan bir politika izlemek, küreselleşme karşısında en rasyonel yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda gerçekçi politika, Türkiye'nin, ulusal çıkarlarını her durumda maksimize edecek bir dış politika izlemeyi gerekli kılmaktadır (DPT,2000:67).

Ekonomi Alanında;

(1) Küreselleşme sürecinin dengesiz bir şekilde gelişmesi ülkeler arasında olduğu kadar ülke içi gelir dağılımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Son dönem küreselleşme sürecinde sık sık ortaya çıkan finansal krizlerin yükünün de büyük ölçüde düşük gelir gruplarının üzerine yüklenmesi dikkat çekici bir gelişmedir. Dolayısıyla, gerek küreselleşmenin olumsuz yanlarının hafifletilebilmesi, gerek küreselleşme sürecinin sürdürülebilirliği açısından devletin sosyal politikalar ve bölüşüm alanlarında da faal bir rol oynamaya devam etmesi kaçınılmazdır. Devletin kendi kaynaklarının kısıtlı olduğu ve küreselleşmenin sınırlar getirdiği göz önüne alınsa bile, en düşük gelir gruplarının refahlarını arttırmaya yönelik bir sosyal politika uygulamasının önemi yadsınamaz (DPT,2000:6).

(2) Küreselleşmenin getirdiği önemli durumlardan biri de, devlet dışındaki uluslar arası aktörlerin ağırlığının belirginleşmesidir. Uluslar arası örgütler (hükümetler-arası, hükümetler-dışı), çok uluslu şirketler ve bireyler, henüz devletin yerini almamalarına karşın, uluslar arası ilişkilerde devletlerin muhatabı olabilmektedirler. Türkiye artık, dış politikasında ve dolayısıyla iç politikasının belirlenmesinde, bu aktörleri dikkate almak zorundadır (DPT,2000:68) .

(3) Yabancı sermaye yatırımları üretime yönlendirilerek, üretim kapasitesi artırılmalıdır.

(4) Altyapıda gerekli iyileştirmeler yapılmadan yabancı sermayenin gelmeyeceği düşüncesinden hareketle, alt yapı yatırımlarına gerekli önem ve öncelikler verilmelidir.

(5) Devletin piyasaları, özellikle banka sistemini ve mali sektörü denetleme ve düzenleme işlevi son dönemde birinci derecede önem kazanmıştır. Son Asya krizinin bize göstermiş olduğu gibi mali sistemleri yeterince denetlenmeyen ancak diğer açılardan güçlü olan bazı ekonomiler küreselleşme sürecinden olumsuz yönde etkilenmekte ve kendilerini ciddi krizlerle karşı karşıya bulabilmektedirler.

(6) Makroekonomik istikrarın sağlanabilmesi için, gerektiğinde devletin ekonomiye müdahale etmesi sağlanmalıdır.

- (7) Liberal bir ekonomik sistemin rekabete dayalı olması gerçeği unutulmamalı, bu bağlamda tekelciliğin önüne geçilmeli, küçük işletme ve firmaların yaşayabilmesi ve üretebilmesi için devlet tarafından gerekli ekonomik destek sağlanmalıdır.
- (8) Tarım ve sanayi dallarında devlet tarafından verilen sübvansiyon uygulamasına devam edilmelidir.
- (9) Özelleştirme girişimlerinde dikkatli davranılmalı, stratejik ve kâr eden kuruluşların özelleştirilmesi yerine verimliliklerini artırıcı önlemler alınmalıdır.
- (10) Gelir adaletsizliğini en asgari seviyeye indirebilmek için bölgeler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltıcı önlemler alınmalı, az gelişmiş bölgelere yatırım önceliği verilmelidir.
- (11) Kamu açığı azaltılmadan enflasyonun düşürülemeyeceği unutulmamalı, bu bağlamda kamu harcamaları kontrol altında tutulmalıdır.
- (12) İhracatı artırıcı önlemler alınmalı, ihracat konusunda yeni teşvikler uygulanmalı ve verilen teşvikler mutlaka devlet denetimi altında tutulmalıdır.
- (13) Orta ve uzun vade ihtiyaçları da dikkate alınarak yeni bir sanayi politikası oluşturulmak suretiyle, sağlıklı bir sanayileşmenin ve sürdürülebilir gerçekçi bir büyümenin temelleri atılmalıdır.
- (14) Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınabilmesi için gerekli kanuni düzenlemeler yapılmalı, bankalar konusunda devletin etkin denetimi mutlaka devam ettirilmelidir.

Siyasi Alanda;

- (1) Türkiye, tüm ülkeler ve ittifak sistemleri ile karşılıklı menfaate dayalı ilişkilerde kendisini bağımlılığa götürecek yükümlülüklerin altına girmemelidir.
- (2) Ülke içinde siyasi istikrar mutlaka sağlanmalı, günlük politikalar yerine geleceğe yönelik tutarlı politikalar üretilmeli, izlenen iç ve dış politikalar biri birleriyle uyumlu olmalıdır.

(3) Türkiye'nin milli menfaatleri, ulusal güvenliği ve üniter yapısına yönelik küreselleşme ile çoğalan tehditler hiçbir zaman gözardı edilmemelidir.

(4) Türkiye'nin küreselleşmeye rağmen bağımsız bir ülke olarak varlığını sürdürebilmesi için temel değerlerin, anayasal kurumlarının ve toplum yapısının hiçbir dış müdahaleye maruz bırakılmadan bir bütün olarak muhafaza edilmesi ve korunması için siyasi kararlılığı sağlayıcı politikalar izlenmelidir.

(5) Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve vatandaşlarına karşı yönelen ve küreselleşme ile artış gösteren uluslar arası terörizm hareketlerine karşı etkin siyasi tedbirler alınmalıdır.

(6) Tüm ülke genelinde gerçekçi bir insan gücü planı yapılmalı, bilimin siyasetin önüne geçmesi engellenmeli ve beyin göçünün önüne geçici tedbirler alınmalıdır.

(7) Küreselleşmeye ayak uydurmak için bazı ekonomik önlemler alınırken ortaya çıkabilecek siyasi riskler göz ardı edilmemeli, bu bağlamda AB'ye üyelik konusunda bağımlılık yaratabilecek ödünler verilmemelidir.

(8) Küreselleşme ile birlikte artış gösteren ve ülkeleri bölecek şekilde gelişen aşırı milliyetçi akımların ve ayrılıkçı hareketlerin, insan hak ve özgürlüklerinin sözde takipçisi gelişmiş ülkelere, Türkiye'nin içişlerine karışma hakkı doğuramayacağı her platformda açık bir şekilde dile getirilmelidir.

Kültürel alanda;

(1) Ulusal kültürün bir ülkenin can damarlarından biri olduğu gerçeğinden hareketle, Türk kültürünün dışarıdan gelebilecek etkilere karşı korunması için gerekli önlemler alınmalıdır.

(2) Yurt dışında bulunan Türklerin ulusal kimliklerini kaybetmemesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

(3) “Tek devlet, tek millet, tek bayrak, tek dil” sloganı ulusal söylem haline getirilmeli, Türk dilinin yabancılaştırılmasına, bölgesel dillerin yayılmasına ve resmi kurumlarda kullanılmasına asla izin verilmemelidir.

- (4) Doğu ve Batı kültürünün büyük uyum içinde kaynaştığı Türk Kültürü, Türk örf ve adetleri, gelenek ve göreneklerinin nesilden nesile aktarılmasını sağlayacak eğitim politikaları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
- (5) Küreselleşmenin beraberinde kültür emperyalizmini de getirdiği unutulmamalı, bu konuda tüm toplumun eğitilmesini sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- (6) Toplumun kendine özgü değer yargılarından ve temel değerlerinden uzaklaşmasını engelleyici çalışmalar yapılmalıdır.
- (7) Eğitilen ve yatırım yapılan insan gücünün ülke kalkınmasına olumlu katkılarının yanı sıra, ulusal değerlerin korunması için de önemli olacağı unutulmamalıdır.

Bilgi ve Teknolojik alanında;

- (1) “Teknolojiye sahip olan güce de sahip olur” düşüncesinden hareketle, ülkemizde “Bilim ve Teknoloji Bakanlığı” ayrı bir bakanlık olarak kurulmalı ve teknolojiye gereken yatırım yapılmalıdır.
- (2) Araştırma-geliştirme (AR-GE) projeleri için gerekli ve yeterli kaynak ayrılmalı, AR-GE faaliyetlerine önem verilmelidir.
- (3) Türkiye’nin ekonomik durumu göz önüne alınarak yabancı şirketler ve ülkeler ile ortak üretim yolları etkin olarak kullanılmalıdır.
- (4) Bilim adamları ve araştırmacılara gereken değer verilmeli, çalışmaları devlet tarafından maddi-manevi anlamda desteklenmeli, yurt dışından bilim adamlarını ülkemize çekecek tedbirler alınmalıdır.
- (5) Bilgisayar ve internet kullanımı yaygınlaştırılmalı, yaygın eğitime önem verilmeli ve her seviyedeki eğitim ve öğretim bilgisayar destekli yapılmalıdır. Milli bilgisayar yazılımı geliştirme programlarına ve eğitimine özel önem verilmelidir.
- (6) Teknolojiyi destekleyebilmek için devlet, sanayi kuruluşları, araştırma laboratuvarları, üniversiteler ve özel sektör arasındaki işbirliği, koordinasyon ve bilgi alışverişi sürekli olmalıdır.

(7) Devletin teknolojik altyapı ve insan sermayesi oluşumu çerçevesindeki stratejik görevi: Küreselleşme sürecinde ülkelerin teknolojik ve insan gücü altyapılarını yenilemeleri ve geliştirmeleri büyük önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, piyasa mekanizmasının içerdiği aksaklıkları giderecek müdahalelere gereksinim duyulmaktadır. Devletin stratejik işlevini ihmal ettiği durumlarda ülkenin küreselleşme sürecinde giderek marjinalleşmesi veya dışlanması gündeme gelmektedir.

Çevresel alanda;

(1) Sanayileşme ile birlikte çevre sorunlarında önemli artışlar olabileceği unutulmamalı, çevre kirliliğini engelleyici yaptırımını olan önlemler alınmalıdır.

(2) Uygulanacak etkin eğitim programları ile vatandaşlarımızda hassas çevre bilinci oluşturulmalıdır.

(3) Sanayileşme politikaları ile çevre politikaları paralellik arz etmeli, özellikle uluslar arası şirketler ile ulusal büyük şirketlerin sanayileşme uğruna çevreyi kirletmeleri ve doğayı tahrip etmeleri önlenmeli, bu konuda yasal düzenlemeler getirilmelidir.

Askeri alanda:

(1) Kolektif güvenlik anlayışının arkasında yatan temel düşünce, savaşın ve uluslar arası çatışmanın köklerinin, güç politikasının yarattığı güvensizlik ve belirsizlikte olduğu görüşüdür. Kolektif güvenlik bu güvensizlik ve belirsizliği ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu tür bir güvenlik konsepti anlayışıyla uluslar arası güvenliği sağlayan NATO ile işbirliğinin sürdürülmesi yanında komşu ülkelerle ve diğer bölgesel güç konumundaki AB, Rusya Federasyonu, Çin ve Japonya gibi ülkelerle kolektif güvenliği sağlayıcı işbirliği anlaşmaları geliştirilmeli veya arttırılmalıdır.

(2) Öte yandan, küresel ortamda ulusal güvenliğin sağlanması insan sayısı bakımından kalabalık Silâhlı güçlerin varlığıyla doğrudan doğruya ilişkili görülmemektedir. Bunun yerine mesleğinde profesyonelleşmiş, teknolojik donanımı güçlü ve hareket kabiliyeti üstün az sayıda askeri güç teşkil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- ADAMS, James**
1986
The Financing of Terror ,
New York:Schuter Pub.
- AGUITON,Christophe**
2005
Başka Bir Küreselleşmenin Aktörleri,Çev.
U.Konuş,B.Onar.
İstanbul:İthaka Yayınları.
- AMİN, Samir**
1993
Kaos İmparatorluğu,Çeviren İ.Soner,
İstanbul:Kaynak Yayınları.
- AMİN, Samir**
1999
Küreselleşme Çağında Kapitalizm,Çeviren
V.Eranus,
İstanbul:Sarmal Yayınevi.
- AMİN, Samir**
2000
Değişim Halindeki Dünya Sistemi,Çeviren
F.Başkaya,
Ankara:Cantekin Yay.Tic.
- ARIBOĞAN,Deniz Ülke**
2001
Globalleşme Senaryosunun Aktörleri,
İstanbul:Der Yayınları.
- ASCARELLI,Paul.J.**
1996
21.Yüzyılda Küresel Güvenlik Endişeleri,
Orlando:Hava Üniversitesi Yayınları.
- AYDEMİR, Ş.Süreyya**
1999
Tek Adam Cilt 1,
İzmir:Ege Üniversitesi Yayınları.
- BARBER, Benjamin,**
1995
Jihad vs. Mc World,
New York:Times Books.
- BARNETT R., MULLER R.**
1999
The Power of the Multinational Corporations,
New York:Simon and Schuster.

- BARY, Tom**
1983
Dollars and Dictators, A Guide to Central America,
New York:Grow Press.
- BAŞKAYA, Fikret,**
1999
Sunuş,
Ankara.:Ütopya Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt**
1999
Çalışma,Tüketecilik ve Yeni Yoksullar, Çeviren Ü.Öktem
İstanbul:Sarmal Yayınevi.
- BAUMAN, Zygmunt**
1999
Küreselleşme :Toplumsal Sonuçları,Çeviren A.Yılmaz,
İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt**
2000
Küreselleşme :Toplumsal Sonuçları,Çeviren T.Birkan,
İstanbul:Metis Yayınları.
- BAYHAN, Vehbi**
1992
“Enformasyon Toplumunda Kültür.21. Yüzyıla Girerken Kültürel Dönüşümlerin Bazı Belirtileri” ,
Malatya:Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi .
- BAYHAN, Vehbi**
2001
“Tek Kültüre Karşı Öz Kültür: Küresel Kültür ve Yerel Kültür İkilemi” ,
Ankara:Sosyoloji Derneği Yayınları.
- BAYHAN, Vehbi**
2002
“Küreselleşme ve Paranoid-Şizoid Toplum” ,
Malatya:9.Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi .
- BİRCAN, İsmail**
2000
“Kamu Kesiminde Stratejik Yönetim Ve Vizyon” ,
Ankara, DPT Planlama Dergisi Özel Sayısı.
- BLOCH, Marc**
1983
Feodal Toplum,Çeviren M.A.Kılıçbay,
Ankara :Savaş Yayınları.

- BOZKURT, Veysel**
2000
Küreselleşmenin İnsan Yüzü,
İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- BRADUEL, Fernand**
1991
Maddi Medeniyet ve Kapitalizm, Çeviren M.Özel,
İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- BROWN, Lester**
1993
World Without Borders,
New York : Wintage Books.
- BROWNE, Robert S.**
1996
The IMF AND The World Bank in THE New World Order,
New York, Bennis and Mushabeck.
- CASTELLS, Manuel**
2006
Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Kimliğinin Gücü, Çeviren E.Kılıç
İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CAUFIELD, Catherine**
2006
Masters of Illusion, The World Bank and Poverty of Nations,
New York: Holt.
- CHAVIS, Paul.J.**
1996
21.Yüzyılda Küresel Güvenlik Endişeleri,
Orlando: Hava Üniversitesi Yayınları.
- CHOMSKY, Noam**
2001
Sömürgecilikten Küreselleşmeye, Çeviren M.Sakinç,
Ankara: Ütopya Yayınları.
- CHOSSDOVSKY, Michel**
1997
The Globalization of Poverty,
Ottawa: Ottawa Press.
- ÇAM, Esat**
1987
Çok Uluslu Şirketler ve Gelişen Ülkeler,
İstanbul : İ.Ü İktisat Fakültesi
- ÇULCU, Murat**
2001
Dünyamızı Saran Mafya Cilt 1,
İstanbul : Kastaş Yayınları.

- DALES, John H.**
2000
Çevre Sorunlarının Hukuki ve Ekonomik Temelleri,Çev.O.Turköz,
Ankara:T.C.Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı .
- DIAMOND,Jared**
1999
Guns,Germs and Steel,The Fates of Human Societies,
New york:W.W Norton.
- DUGGAN,Christopher**
2001
Fascism and the Mafia,
Yale:Yale University Press.
- DURNING, Alan B.**
1989
Poverty and Environment, Reversing the Downward Spiral,
Washington D.C.:Worldwatch Institute.
- DEMİRER, Göksel**
2000
Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları,
Ankara:Özgür Üniversite Kitaplığı,s.13
- DPT**
2000
“Küreselleşme ÖİK Raporu” ,
Ankara:Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı .
- DRUCKER, Peter**
1992
Yeni Gerçekler,
İstanbul : İş Bankası Yayınları.
- ERIKSON, Richard J.**
1989
Legitimate Use Of Military Force Against State Sponsored International Terrorism,
Alabama:Air Force University Press.
- FRIEDMAN, Thomas**
2000
Küreselleşmenin Geleceği,Çeviren Kuş,
İstanbul:Boyner Yayınları.
- GERAY, Haluk**
1997
İletişim,Bilgi Toplumu ve Küreselleşme,
Ankara:İmge Yayınları.
- GERBIER,Bernard**
2002
Kapitalizmin Bugünkü Aşaması Olarak Jeo-Ekonomik Emperyalizm,Çev. F.Başkaya
Ankara:Ütopya Yayınları.

- GIDDENS,Anthony**
1994
Modernliğin Sonuçları,
İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- GIDDENS,Anthony**
2000
Elimizden Kaçıp Giden Dünya:Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Şekillendiriyor ?,
İstanbul : Birey Yayıncılık.
- GIDDENS,Anthony**
2001
Anthony Giddens’la Söyleşiler:Modernliği Anlamak,
İstanbul : Alfa Yayınları.
- GÖKALP,Yavuz**
2001
“Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği” Konulu Sempozyum,
İstanbul :11-12 Ocak 2001
- GÜMÜŞ, Doğan**
2000
Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları,
Ankara:Özgür Üniversite Kitaplığı,s.14.
- H.SALİHOĞULLARI,İ.Yaşar**
2001
Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye,
İstanbul :Çantay Yayınları.
- HURRELL A.,WOODS N.**
1999
Inequality, Globalization and Wolr Politics,
Oxford :Oxford University Press.
- İŞIKLI, Alparslan**
1996
“Küreselleşme ve Demokratikleşme”,
Ankara: Ulusal Dergi Sayı 2.
- İNANÇ, Nelka**
2001
Çevre ve Önemi,
Ankara: T.C. Çevre Bakanlığı.
- JENKINS, Brian**
1985
International Terrorism ,The Other Wolrd War,
California:Rand Pub.
- KADIOĞLU, Ayşe**
2003
“İnsanlığın Sıfır Noktası” ,
Radikal İki,20.04.2003.

- KARBER, Philip**
1971
Urban Terrorism: Baseline Data and conceptual Framework,
New Brunswivk:Transaction Books.
- KAZGAN, Gültekin**
2000
Küreselleşme ve Ulus Devlet,
İstanbul:Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KEYDER, Çağlar**
2000
“Globalleşme ve Devlet: Küreselleşme ve Ulus Devlet” ,
İstanbul,Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- KEYMAN, E.Fuat**
2001
“Türkiye’nin Tercihleri” ,
Radikal İki,20.04.2003.
- KEYMAN, E.Fuat**
2002
“Kapitalizm Oryantalizm EksenindeKüreselleşmeyi Anlamak” ,
Ankara,Doğu Batı Dergisi.
- KILIÇBAY,Mehmet Ali**
2001
Eski Bir Hikayenin Yeni Adı,
Ankara:Karizma Yayınları.
- KIZILÇELİK,Sezgin**
2003
Küreselleşme ve Sosyal Bilimler,
Ankara:Anı Yayıncılık.
- KIZILÇELİK,Sezgin**
2004
Zalimler ve Mazlumlar,
Ankara:Anı Yayıncılık.
- KLOBY, Jerry**
2005
Küreselleşmenin Sefaleti ,
İstanbul:Güncel Yayınları.
- KONGAR, Emre**
2000
“Yüzyılın Üçüncü Büyük Dönüşümü Yaşanırken” ,
Cumhuriyet Gazetesi: 19 Haziran 2000.
- KONGAR, Emre**
2002
Küresel Terör ve Türkiye,
İstanbul:Remzi Kitabevi .

- KONGAR, Emre**
2007
www.kongar.org/makaleler
- KUTAL G, BÜYÜKUSLU A.R,** **Endüstri İlişkileri Boyutunda ÇUŞlar ve İnsan Kaynakları Yönetimi Teori ve Uygulama,**
1996
İstanbul:Der Yayınları.
- LARRAIN, Jorge**
1995
İdeoloji ve Kültürel Kimlik,Çeviren N. Domaniç,
İstanbul:Sarmal Yayınları.
- LAURENT, Fabius**
2003
“**İrak Savaşından İlk Dersler**” ,
Le Monde 29.03.2003 Aktaran
Radikal,06.04.2003.
- LEVELLEN,Ted C.**
1995
Dependency and Development, An Introduction to the Third World,
West Port:Conn Pub.
- LONG, David E.**
1990
The Anatomy of Terrorism,
York:The Free Press.
- MAGYAR,Karl**
1996
Değişim Savaşları ve Çatışmaların Temelleri,
Orlando:ABD Hava Üniversitesi Yayınları.
- MAJOT, Juliet**
1994
Brave New World Bank, Global Exchange
- MARX, Karl**
2000
The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte,
New York:W.W Norton.
- MARX, K;ENGELS,F.**
1992
Alman İdeolojisi, Çeviren S.Belli
Ankara : Sol Yayınları

- MARX, K. ; ENGELS F.**
2000
Komünist Parti Manifestosu, Çeviren Sol Yayınları
New York:W.W Norton.
- MAZUR, Thomas J.**
2000
Labor's New Internationalism,
New York :Foreign Affairs,Vol179.
- MC GREW ,Anthony**
1999
A Global Security ?Modernity ans Its Futures
Cambridge, Open University Polity Pub.
- PERLMUTTER Henri**
1969
The Tortous Evolution of The Multi.Corp,
New York:Colombia Journal of World Business.
- RAST,Vicki**
2002
Ulusal Parçalanma Etnik Yapı ve Yeni Dünya Düzeni,
Orlando:ABD Hava ÜniversitesiYayınları.
- ROBERTSON, Roland**
1999
Küreselleşme:Toplum Kuramı ve Küresel Kültür,Çev.H.Yolsal,
İstanbul:Ayrıntı Yayınları
- ROSS, George**
2000
Labor Versus Globalization,
York :AA of Political and Social Science.
- ROSTOW, Walt**
1999
İktisadi Gelişmenin Merhaleleri, Çev. E.Güngör,
İstanbul:Ötüken Yayınları.
- RUSSET B., STARR H.**
1989
World Politics, The menu for choice
New Heaven,Freeman Company.
- SEZAL,İhsan**
2002
Sosyolojiye Giriş,
Ankara:Martı Yayınevi.
- SMITH, Adam**
1985
Ulusların Zenginliği,Çeviren A.Yunus,M.Bakırcı,
İstanbul:Alan Yayıncılık.

- SOYSAL, Mümtaz**
2001
Küreselleşme, Evrensel Değerler ve Ulusal Egemenlik,
Ankara: İmge Yayınları.
- SÖNMEZ, Atilla**
2000
Doğu Asya Mucizesi ve Türkiye İçin Dersler,
İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TOMLINSON, John**
2004
Küreselleşme ve Kültür, Çev. A. Eker,
İstanbul: Ayrıntı Yayınları .
- TOURAINÉ, Alain**
2001
The New Capitalist Society,
Boston: Brill.
- TÖRENLİ, Nurcan**
2003
Enformasyon Toplumu ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye,
Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- OHMAE, Kenichi**
1995
The End of Nation State, The Rise of Regional Economies,
Great Britain: Oxford Press.
- ORAN, Baskın**
1997
“Küreselleşme Emperyalizm midir”,
Mersin, Küreselleşme Uluslar arası Sempozyumu.
- ORAN, Baskın**
2000
Küreselleşme ve Azınlıklar,
Ankara: İmaj Yayınevi .
- ÖZER, Ahmet**
2003
11 Eylül ABD Türkiye ve Küreselleşme,
İstanbul: Peri Yayınları.
- SARIBAY, A. Yaşar**
2002
“Medeniyetler Çatışmasının Mantığı” ,
İstanbul, Karizma Sayı 9.
- SAYAR, M. Kemal**
2002
“Psikiyatrist Gözüyle: Amerika’dan İzlenimler”,
İstanbul: Karizma Sayı 9 .

- SÖNMEZOĞLU, Faruk**
1999
Uluslar arası Politika ve Dış Politika Analizi,
İstanbul : Filiz Kitabevi.
- ŞAYLAN, Gencay**
2002
Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi,
İstanbul: İmge Yayınları.
- TUNÇKANAT, Haydar**
1994
İkili Antlaşmaların İç Yüzü,
Ankara: Emek Yayınları.
- ULAGAY, Osman**
2001
Küreselleşme Korkusu,
Ankara: Timaş Yayınları.
- ULAGAY, Osman**
2007
www.milliyet.com.tr/2007/01/14/yazar/ulagay.html
- Uluslar arası Terörizm,**
1992
Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi C 47
- UYGUN, Oktay**
2000
“Ulusüstü Siyasal Birlikler ve Küreselleşme”,
İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları ,
http://www.stratejik.yildiz.edu.tr/makale1.htm.
- ÜLMAN, Burak**
2000
“Uzun Süreçte Küreselleşme: Bir Sihirli Kavramı Tarihteki Yerine Koyma Denemesi” ,
İstanbul , Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları,
http://www.stratejik.yildiz.edu.tr/makale1.htm.
- WALLERSTEIN, Immanuel**
2000
Bildiğimiz Dünyanın Sonu, Çeviren S.K.Hocagış,
İstanbul: Sosyal Yayınları.
- WALLERSTEIN, Immanuel**
2001
Güncel Yorumlar, Çeviren V. Atsız ve Diğerleri,
İstanbul: Aram Yayınları.

- WALLERSTEIN,Immanuel** **20 YY:Gün Ortasında Karanlık,Çeviren**
S.K.Hocagış,
2004 İstanbul:Türkiye Günlüğü Dergisi 64.
- WILLIAMS,Phil** **Transnational Crime Organizations and**
International Security,
1994 New York :Survival Pub.
- YILDIZOĞLU, Ergin** **Globalleşme ve Kriz,**
1996 İstanbul:Alan Yayınları.
- YÜKSEL, Mehmet** **Küreselleşme Ulusal Hukuku ve Türkiye,**
2001 Ankara:Siyasi Kitabevi .
- ZUBRITSKI ve Diğerleri** **İlkel,Köleci ve Feodal Toplum,Çeviren S.Belli,**
1992 Ankara:Sol Yayınları.